

TRANSILVANIA

An. LXXIV Ian.—Febr. 1923. Nr. 1—2.

CUPRINSUL:

	Pagina
« <i>Transylvania</i> »: † Dr. Vasile Lucaciu	1
<i>George Bocu</i> : Martirului Dr. Vasile Lucaciu (poezie)	4
<i>Ion Georgescu</i> : † Dr. Ioan Urban Iarnik	5
<i>A. Vlahuță</i> : Eroilor-Martiri (poezie)	9
<i>Dr. G. Preda</i> : O sinucidere venită printr'un toxic amăgitor	10
<i>A. Vlahuță</i> : Liga domnișoarelor române	14
<i>Ion Manoiu Delabran</i> : Dela una la alta	14
<i>George Dumitrescu</i> : Cântecul lebedei (Dlui I. A. Bassarabescu, poezie)	17
<i>Dr. G. Preda</i> : Testamentele noastre corporale și sufletești	19
<i>Volbură Poiană</i> : Tradiție (poezie)	31
<i>Teodor V. Păcățian</i> : Jertfele Românilor din Ardeal, Bănat, Crișana, Sătmar și Maramurăș, aduse în răboiul mondial din anii 1914—1918	32
<i>G. Vâlsan</i> : Domnul cel grăbit	55
<i>Cronică</i>	63
<i>Cărți românești</i>	73
<i>Șezătorile dela Breaza și Câmpina</i>	74
<i>Dela «Asociațiune»</i>	75
<i>Concurs pentru ocuparea postului de conferențiar-propagandist</i>	79
<i>Bibliografie</i>	81
<i>Bibliografie străină</i>	84

Redacția și Admin.: „Asociațiunea“, Sibiu, str. Șaguna 6.

Prețul 10 Lei.

Depozit general pentru vechiul regat, Basarabia și Bucovina *Librăria Pavel Suru*, București, Calea Victoriei, 85, unde se află de vânzare toate publicațiile «Asociațiunii».

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. 4 1824

624

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român

Intemănată la 1861.

Președinte de onoare: M. SA REGELE FERDINAND.

Vice-președinte: Dr. OCTAVIAN RUSSU, adv., Sibiu.

Membrii comitetului central:

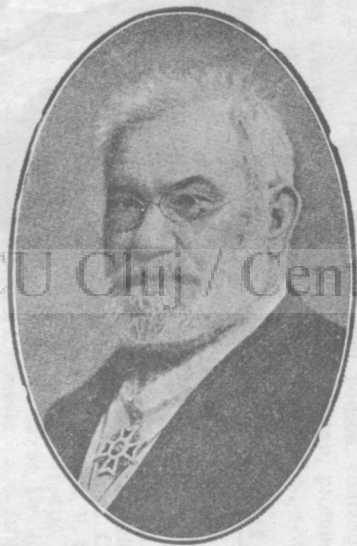
Ioan Agârbiceanu, publicist,
membru coresp. al «Acad.
Române».	Iuliu Marțian, dir. de bancă,
Dr. George Moga, gen.-medic.
Ioan Moța, publicist.
Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul
Rom. ort. din Transilvania.	Ioan F. Negruțiu, dir. șc. norm.
Dr. Victor Bârlea, director de
liceu.	Dr. Zenovie Păclișanu, in-
spector general, membru co-
resp. al «Acad. Române».
Dr. Ilie Beu, medic.	Aurel Popescu, comerciant.
Dr. Iosif Blaga, dir. de liceu.	G. Poponea, cond. tip. arhid.,
președintele meseriașilor ro-
mâni din Sibiu.
Ioan baron Boeriu, general în
pens.	Dr. George Preda, medic.
Dr. Vasile Bologa, dir. de liceu.	Dr. Alex. Rusu, profesor.
Dr. Lucian Borcia, avocat.	Trandafir Scorobețiu, prof.
Dr. Ioan Bunea, dir. de liceu.	Dr. V. Stan, dir. de șc. norm.
Partenie Cosma, dir. de bancă.	Dr. Vasile Suciu, mitropolit de
Alba-Iulia și Făgăraș.
Dr. Elle Dăianu, protopop.	Gavril Todica, contabil.
Dr. Nic. Drăgan, prof. univers.	Nicolae Togan, protopop.
Octav. Goga, membru al «Acad.
Române».	Ioan Vatășan, dir., «Albina».
Dr. Ioan Lupaș, prof. univ.,
membru al «Acad. Rom».	

Fondată la 1868. „Revista Transilvania“ Fondată la 1868

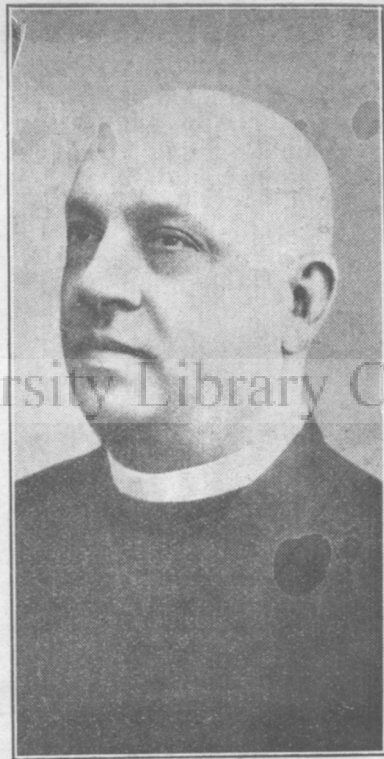
Redactor-șef: IOAN GEORGESCU.

Colaboratori:

I. Agârbiceanu, A. P. Arbore, M. Baiulescu, A. Banciu, N. Bănescu, I. A. Bassarabescu, I. Bianu, L. Blaga, G. B. Duică, V. Bogrea, Dr. L. Borcia, Dr. Al. Borza, Al. Busuioceanu, Al. Ciura, A. Cotruș, Dr. E. Dăianu, Dr. N. Drăgan, R. Dregnea, V. Eftimiu, V. Ghidionescu, O. Goga, I. Gorun, P. Grimm, C. Hodoș, E. P. H. Longin, N. Iorga, Al. și I. I. Lapedatu, V. Lazar, Dr. I. Lupaș, A. Lupeanu-Melin, I. Maniu, Colonel I. Manolescu, S. Dr. Măteiu, S. Mehedinți, Dr. V. Meruțiu, C. Moisil, Tr. Moșoiu, D. Nanu, Dr. D. Negru, V. Păcală, T. V. Păcățianu, Dr. Z. Păclișanu, V. Pârvanu, D. D. Patrașcanu, Dr. I. Paul, C. Pavelescu, H. și N. P. Petrescu, E. Pitiș, A. Pop, Dr. I. P.-Voitești, Dr. P. Poruțiu, Dr. G. Preda, Dr. O. Prie, Dr. S. Pușcariu, Dr. P. Roșca, St. Roșianu, I. U. Soricu, V. Stanciu, M. Ștefănescu, V. Stroiescu, G. Todica, N. Togan, D. Tomescu, G. Vălsan.

Dr. Ioan Urban Iarnik.

Dr. Vasilie Lucaciu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TRANSILVANIA

Anul LIV.

Ian.—Febr. 1923.

Nr. 1—2.

† Dr. VASILIE LUCACIU.

La 28 Noemvrie 1922 s'a stins, de boală și bătrânețe, ca vicar al bisericii românești unite cu Roma, în Sătmarul frumoaselor noastre lupte naționale, la vârsta de 70 de ani, părintele Dr. Vasilie Lucaciu, «leul dela Șișești», cum li zicea toată suflarea românească.

A fost ceva de o măreție epică în viața acestui om providențial.

După terminarea studiilor în școalele secundare ungurești, unde ce a avut să rabde și să înghită știu numai cei ce au cercetat aceste școale, Lucaciu a văzut că aproape toate carierele vieții publice sunt închise în statul maghiar pentru tineri români, ca el, de aceea a îmbrățișat cu toată căldura sufletului său cariera preoțească, singura carieră liberă și în care putea fi cu adevărat folositor neamului său.

A avut fericirea să fie trimis de episcopul Vancea al Oherlei la studii teologice mai înalte în Roma, unde la priveștiștea mărețelor monumente ale păgânismului antic și ale creștinismului pururia nou s'a format sufletul său de Român și de creștin adevărat de o superioară armonie. De aici a adus el minunata lozincă a vieții sale: «A săvârși și a pătimi lucruri mari este dat Romanilor!» (Et agere et pati fortia Romanorum est!)

Și așa i-a fost dat și lui. Întâiu să pătimiască multe pentru neam și lege, pentruca apoi, deplin purificat prin suferințe și martiriu fără seamăn în istoria noastră contemporană, și, îm-

prejmuți cu toată aureola acestui martiriu, să fie cel mai chemat
a săvârși fapte mari.

Cine nu cunoaște luptele ce le-a purtat el ca tânăr profesor de religie și de limba română la liceul de stat din Sătmar? Dacă ar fi fost un simplu parvenit, un oportunist târgoveț, fără principii, n'ar fi cutezat să sfideze, așa cum a sfidat el, puterea statului unguresc, fiindcă trebuia să știe foarte bine ce îl așteaptă (concediere din post, pe urmă temniță).

Dar el a fost plămădit din aluatul rar al martirilor și eroilor, cari nu se tem de lupte, ci se simt în ele ca în elementul lor.

De aceea a avut curajul — pe acelea vremuri în adevăr extraordinar! — de a primi sarcina cea mai grea și mai odioasă ce se putea închipui în fostul stat unguresc, aceea de secretar general al partidului național român și de a se expune el, om sărac, cu familie număroasă, tuturor loviturilor strașnice ale puternicilor zilei.

Cine nu va fi mișcat și astăzi până la lacrimi recetind gazetele noastre de acum sunt 30 de ani despre bărbăția cu care s'a purtat părintele Lucaciu în fața tribunalului din Cluj, când cu vestiitul proces al «memorandului» în Maiu 1894?

Reținem din una din gazetele noastre de atunci următoarele momente. La întrebarea procurorului de stat, dacă primește tălmăciu sau nu:

«Dr. Vasilie Lucaciu: Nu primesc tălmăciu! Dacă-i vorba să apăr patria, merg în persoană, nu prin tălmăciu; dacă e să plătesc darea, o plătesc din punga mea, nu prin tălmăciu. Dregătorii sunt pentru noi și nu noi pentru dregători, de aceea cer ca dregătorii să ne priceapă deadreptul și nu prin tălmăciu.»

Tălmăciul spune ungurește ce a zis Lucaciu în românește. Acesta arată că traducerea e rea. Președintele spune prin tălmăciu că e în folosul acusatului să vorbiască ungurește sau să primiască tălmăciu.

Dr. Lucaciu: Forțel mă supun, dar dreptul națiunii mele este mai scump decât folosul meu, decât vieța mea. Răspunde apoi la întrebări, spunând că e născut în Apa de 42 de ani, e gr.-cat., paroh în Șișești, are 4 copii». (Vezi «Foaia Poporului», Sibiu, a. II, Nr. 17 din 8/20 Maiu 1894, pag. 198).

Pentru că s'a purtat așa cum s'a purtat, el a fost mai greu osândit decât toți cei 25 de inși acușați în procesul «memorandului», anume la 5 ani de temniță.

Când s'a sfârșit lungul și odiosul proces în ziua de 13/25 Maiu 1894 la ora 5 după amiazi, nevasta lui Lucaciu, o inimoasă preoteasă română, i-a zis neuitatele cuvinte: *«Te sărut, dragul meu, și sunt fericită că tu ai fost învrednicit de osânda cea mai grea!»*

Putem învăța cu toții, cum să ne iubim neamul fiind gata a pătimi oricând pentru el dela această strălucită familie românească!

Nici mai târziu, când s'au potolit luptele acestea în jurul memorandumului, «leul dela Șișești» nu s'a astâmpărat. Dacă a trebuit să intre în parlamentul unguresc și să spună oarzan românește durerile unui neam întreg, a intrat; dacă a fost nevoie să redacteze ziare și reviste și să poarte de multeori singur pe umerii săi de Hercules întreagă sarcina publicațiilor românești (ca la «Lupta» din Budapesta!), el a fost gata de orice sacrificii; dacă a fost să treziască masele largi ale poporului nostru dela sate la conștiința de sine prin lumina culturii, el nu s'a ferit nici de sarcina de a fi director al despărțământului Baia-mare al «Asociațiunii» noastre, care l-a ales, mai pe urmă, director de onoare al său; dacă a văzut că în țara lui, care ar trebui să fie tuturor mamă, el nu mai are ce căută, fiindcă nimeni nu-l ascultă, el a luat nu odată toiagul pribegiei în mână, ca apostolii altor vremuri, și s'a dus de a spus durerile și suferințele noastre nu numai fraților noștri liberi din vechiul regat, ci și în Italia, în Franța, ba chiar și la congresul rasselor din Londra.

Dar unde n'a umblat acest neobosit apostol al cauzei noastre naționale? Mai ales după izbucnirea războiului mondial, el, simțind ce are să se întâmple, a trecut Carpații la frații noștri liberi, unde în calitate de președinte al «Ligei Culturale» a contribuit foarte mult la pregătirea sufletească a armatei și poporului nostru de dincolo pentru înfăptuirea unității noastre naționale. Iar când a văzut că norocul armelor nu ne favorizează el, și alți câțiva prieteni devotați, a luat din nou drumul pribegiei, colindând pe rând capitalele tuturor țărilor aliate și neutre.

Nu vom uita niciodată aceste servicii făcute de inimosul preot cauzei noastre naționale. Și acum ne aducem aminte de țipetul de alarmă ce l-au dat corespondenții din Cristiania

Kjöbenhavn etc. ai marilor ziare din Budapesta văzând valul de simpatie trezit de popa Lucaciu pentru Români și de antipatie contra Ungurilor în anii grei ai războiului.

Dar la sfârșit a biruit. Și-a văzut visul cu ochii. Deși era încă pe la Paris, el a fost ales de marea adunare națională din Alba-Iulia dela 1 Decembrie 1918 între membrii guvernului provizoriu (Consiliului Dirigent) fără portofoliu, pe urmă a fost ales în două rânduri în corpurile legiuitoare ale României de astăzi.

Pentru tot ce a făcut spre binele ei, această Românie, întregită în sfârșit prin atâtea jertfe și suferințe, îi va păstra amintirea cea mai recunoscătoare, punându-l în Panteonul fiilor ei celor mai binemeritați.

Transilvania.

Martirului Dr. Vasile Lucaciu.

Cântă-o mierlă prin păduri
Robu-i Lucaciu, la Unguri
Pentru sfânta dreptate
De care noi n'avem parte.

Nu fii mierlă supărată,
Nu-i robia ne 'ncetată.
Vine-o dalbă primăvară
Fi-va Lucaciu liber iară.

Nu suspina înzădar
Du-mi-te pân' la Sătmar,
Unde-i Lucaciu la 'nchisoare
Nu vede nici cer, nici soare.

Du-te și te pune 'ndată
La fereastra-i încuiată,
Și-i spune închinăciune
Dela 'ntreaga națiune.

Șistaroveț, 15/27 Iulie 1893.

Spune-i multă voie bună
Și că-i împletim cunună,
O cunună 'n trei colori
Din mai multe dalbe flori!

Că el bine s'a luptat
Ca Român înflăcărât
Pentru țară și națiune
A pretins el multe bune.

Spune-i, mierlă dragă, spune
Dela 'ntreaga sa națiune,
Că noi cu toți îl iubim,
Pentru el în foc sărim.

Fi-va Lucaciu liber iară
Pentru noi în astă țară,
Până-i viu nu-l părăsim
Mai bine toți ne jertfim!

George Bocu,*
învățător.

* Bravul învățător a scris această poezie cu câteva zile numai înainte de moartea sa.

«Foaia Poporului», anul I Nr. 32 din 8/20 August 1893 pag. 338 (foiță).

† Dr. Ioan Urban Iarnik.

Vineri în 12 Ianuarie a. c. a murit la patriarhala vârstă de 75 de ani marele învățat ceho-slovac, Dr. Ioan Urban Iarnik, profesor în retragere al universității din Praga și sincer prieten al Românilor.

Încă pe timpul când predă filologia romanică la universitatea din Viena el a început să arate interes deosebit pentru limba și neamul nostru românesc. În dorința lui de a aprofunda tot mai mult tainele limbii românești el sta de vorbă cu elevii săi, studenții români ai universității din Viena. Astfel s'a pus mai cu seamă în legătură cu distinsul său elev, mai târziu colaborator valoros, Andreiu Bârseanu, fost profesor la Brașov și președinte al «Asociațiunii» noastre, care i-a fost Mentor în multe privințe.

Pentru a-și însuși cât mai desăvârșit limba românească, cu toate frumusețile și bogățiile ei, în vara 1875 el vine la Blaj, unde trăiește și munciește cu atâta spor și pricepere părintele filologiei române, Timoteiu Cipariu, precum și iscusitul său ucenic Ion Mișu Moldovanu. Acesta, în calitate de director al liceului Sfinții Trei Ierarhi din Blaj, tocmai colecționase un imens număr de poezii populare pe care le-a predat lui Iarnik și Bârseanu să le cearnă și ce va fi de publicat să publice. Iarnik s'a pus pe lucru cu atâta râvnă și stăruință, încât Blăjenii, în frunte cu I. M. Moldovanu, i-au schimbat numele familiar Iarnik cu nemeritul epitet de Harnic. Resultatul muncii sale și a tovarășului său Bârseanu s'a și văzut mai târziu când la 1885 a publicat în editura «Academiei Române» minunatele «Doine și strigături din Ardeal», care, alături de «Poesii populare ale Românilor» culese de Vasile Alecsandri, sunt cea mai estetică culegere populară românească. La ediția din 1885 Iarnik a scris și un glosar de cuvinte populare românești în limba franceză. După zece ani, în 1895, librăria editoare I. Ciurcu din Brașov a dat din nou la iveală această comoară de poezii a satelor noastre, ca să pătrundă încă și mai frumoase și mai alese la leagănul de unde au plecat.

Că a scris în o mulțime de reviste (începând cu «Con-

vorbirile Literare» și «Transilvania» noastră și sfârșind cu «Vieța Românească» și altele mai nouă), în foi și calendare, sumedenie de articole de mare interes pentru noi; că a tradus minunata povestire populară «Pavel Cătana» din cehește în românește pentru «Biblioteca populară a «Asociațiunii»; că a publicat apoi interesantele «Scrisori ale unui filolog» și un volum despre legăturile Ceho-Slovacilor cu Românii în editura «Neamului Românesc» a dlui N. Iorga, — o știe toată obștea cetitorilor români.

În 1911, cu prilejul serbărilor semicentenare ale «Asociațiunii» noastre la Blaj, ne-a făcut deosebita cinste să vină în mijlocul nostru, dupăce și însoțirea noastră, ca și «Academia Română», îi făcuse încă de mai înainte cinstea de a-l alege între membrii onorari. (Membru onorar al «Asociațiunii» a fost proclamat în 1879 la adunarea generală din Sighișoara, unde în acelaș timp a fost proclamat și poetul nostru național Vasile Alecsandri). În 1911 a făcut o călătorie mai lungă între Români.

Nu ne-a dat uitării nici mai târziu. Când în 1912 o burșieră a «Asociațiunii» noastre, domnișoara Lucreția Iosif, s'a dus la Praga să învețe industria casnică, Dr. Ioan Urban Iarnik i-a fost mai mult decât un protector, i-a fost părinte, făcându-i toate înlesnirile posibile.

Acelaș lucru l-au constatat toți ostașii români, pe cari pastosea războiului mondial i-a dus prin Ceho-Slovăcia, mai ales prin Praga și Brno. Zeci și sute dintre ei au fost cercetați, mângăiați și ajutați de marele bărbat. Nu vom uita niciodată cazul acelu soldat român din părțile Gherlei care, dorind să învețe a ce și scrie și el, aveă trebuință, înainte de toate, de o carte de rugăciuni. Neputându-se adresa el, a rugat pe învățatul profesor al universității din Praga să scrie în locul lui la episcopia din Gherla pentru o astfel de cârticică. Și răposatul profesor n'a pregetat să facă acest lucru, care atătora dintre noi se va părea un fieac, dar lui i s'a părut un lucru mare, deoarece a putut pricinul prin el o bucurie deosebită unui suflet omenesc. Trebuie să ai și tu un suflet mare, ca să ai răbdare și pentru astfel de «mărunțișuri». Asemenea e de însemnat, că el a tipărit o cârticică poliglotă (în mai multe limbi) cu întrebări și răspunsuri pentru a înlesni înțelegerea dintre ostașii români din spitalele Ceho-Slovăciei și personalul îngrijitor.

Tot în timpul războiului, când s'au rărit atât de mult rândurile intelectualilor români din Ardeal, și ale scriitorilor mai

cu seamă, mult regretatul profesor, alături de părintele abate **Metođiu Zavoral** dela mănăstirea **Strahov** din **Praga**, a fost care a colaborat la puținele gazete și publicațiuni românești ce ne-au mai rămas, în deosebi la «**Calendarul nostru**» editat de foaia «**Calea Vieții**» la **Arad**. Prin cuvintele ce ne-au adresat, ei ne-au luminat, ne-au îmbărbătat, ne-au susținut în lupta grea ce aveam să purtăm în acele zile de urgie.

Trecând și viforul războiului mondial (1914—1918) și venind revoluția care a adus libertatea popoarelor asuprite din fosta monarhie austro-ungară, el și fiul său **Hertwig**, directorul bibliotecii naționale din **Brno**, au fost între cei dintâi prieteni străini cari ne-au cercetat. Mai mult! Ei au ținut o serie de conferențe în limba românească în principalele centre ale țării noastre întregite pentru a creă acele legături sufletești, fără de cari orice alte legături nu sunt trainice. Și osteneala lor n'a fost zadarnică. În **Iasi**, în **București**, în **Brașov**, în **Sibiu**, în **Blaj**, în **Cluj** etc. puține nume din străinătate se bucură de atâta dragoste și simpatie ca numele **Iarnik**. El e pentru noi un scump simbol al înfrățirii dintre două popoare vecine, menite să trăiască în cele mai cordiale raporturi.

Puțin înainte de moarte ne-a adresat o scrisoare din care ne facem o plăcere să reproducem următoarele:

«Am descris cum am pornit-o prin **Slovăcie**, dorind să vedem măcar în treacăt țara aceasta alipită din nou de **Republica Cehoslovacă**.

Ni s'a pus atunci la îndemână un vagon de clasa II-a menit să ne transporte până la **Beregsás**. De acolo am mers cu un alt tren până la **Cluj**, venind însă acolo spre marea noastră supărare am aflat, că *bolșevicii maghiari împreună cu soldații lui Mackensen au cuprins Cașovia, oprindu-ne astfel drumul.*

Ne-am văzut siliți să ne întoarcem cu acelaș tren cu care am sosit. Venind la **Beregsás**, văzurăm vagonul nostru încopciat într'un tren de mărfuri, ni s'a dat voie să-l ocupăm și bine ne-ar fi prins dacă mergeam cu el până la **Sibiu**. Din nefericire ni s'a părut că, oprindu-se trenul acesta în fiecare noapte pe la stațiuni, prea întârziem, am lăsat deci drăguțul nostru vagon în seama lui **Dzeu** și la **Debrețin** am cumpărat bilete de întâia clasă, cu cari abia am încăput în coridorul de cl. III-a!

Tare s'au mirat cei din Sibiiu, văzându-ne veniți înapoi, a trebuit să ne urcăm la Sibiiu, petrecând noaptea la Mitropolie, în trenul care ne duse din nou la București și de acolo, pe ocolul cel mare, pe la Seghedin, Timișoara, Vincovțe, Zagreb, Oratz și Viena și de acolo la Brno unde m'am despărțit de băiatul meu, mergând mai departe la Praga la ai mei. La București am sosit dela Predeal cu cel din urmă tren, isbucnind greva ceferiștilor și de nu se găsiă un inginer în tren care a luat la Predeal cârma trenului, rămâneam acolo vreme de 3—4 zile, căci atât a ținut greva aceasta.

Praga, 28 Noemvrie 1922.

Dr. Ioan Urban Jarnik^a.

Va înțelege, deci, orișicine că ceea ce am semnalat în aceste câteva rânduri nu e un necrolog de ocazie, ci un adevărat doliu național pentru unul din cei mai buni prieteni ai noștri, atât de rari în străinătate.

Ion Georgescu.

Cugetări din discursurile lui A. Bârseanu.

Nu este aproape nici o ramură din aceea ce se numește cultură națională, care să nu poată fi îmbrățișată de «Asociațiune» și anume cercul ei de activitate este cu atât mai mare, cu cât ea cuprinde pe toți Românii din această țară, fără deosebire de confesiune sau de trepte sociale.

Poporul nostru, din fericire, nu cunoaște deosebirea de clase sociale. Cu toții, noi cărturarii (ardeleni) am răsărit din aceeaș colibă țărănească: unii mai curând, alții numai în timpul din urmă.

Valoarea unui om ca și a unui popor se arată tocmai în energia, cu care știe birul piedecile ce-i stau în calea sa spre înaintare și fericire.

Dreptul de a aspira la o cultură națională proprie este unul din drepturile naturale cele mai de căpătenie ale unui popor. El se poate asemăna cu dreptul individului la vieață, la partea sa de aer și de lumină.

Eroilor-Martiri.

*Soldați viteji și preoți, soli ai dreptății sfinte,
Pe care-un neam sălbatec o calcă în picioare, —
Cu voi sunt milioane de inimi... Înaintea!
Poporul, care are ostași ca voi, nu moare.*

*Triumful e al vostru. Acel ce nu văd încă,
Că 'n voi palpită dorul unui popor întreg
Și 'n glasul vostru strigă durerea lui adâncă,
Vor înțelege mâine ce astăzi nu 'nțeleg.*

*Intunece pământul pustiitoarea gloată,
Și spargă, devasteze, în oarba ei mânie,
Lăcașuri și biserici: omoare iar la roată
Pe marii noștrii preoți — ei lădși or să 'nvie.*

*Căci vecinică-i Dreptatea și vecinici sunt martirii
Cari 'și jertfesc vieța pentru triumful ei.
In zbuciumul de lupte și 'n noaptea asupririi
Renasc sămănătorii eternelor idei!*

*Nu, nu-i mormânt în care al nostru neam să 'ncapă:
Adânc și larg deschidă-l vrăjmașii tăi, Române, —
S'or prăvăli într'ânsul aceia cari și-l, sapă:
Furtunile rup norii — și soarele rămâne!*

*Soldați viteji și preoți, târâți în judecată
Pentru o idee sfântă, azi lumea vă privește;
Ca pe-un model de jertfă popoarele v'arată,
Și dragostea obștească în jurul vostru crește.*

*Stați drept, sublimi apostoli, căci fruntea vi-i senină,
Lăsați inchizitorii să-și facă datoria;
Țedeaveți scris pe ziduri cu slove de lumină
In temnițele voastre: «Trăiască România!»*

A. Vlahuță.

O sinucidere venită printr'un toxic amăgitor.

S'a spus și s'a scris destul de mult asupra alcoolului și alcoolismului.

Din toate aceste scrieri reese că lumea științifică — aproape unanim, — nu numai că nu consideră alcoolul ca un ce necesar organismului, dar îl privesc chiar ca unul din toxicele cele mai de temut. Cu toate acestea băutorii din toate clasele societății, se înmulțesc.

Cei mai mulți ce e drept intră în alcoolism, prin calea destinată de hereditate, căci se știe că nu bea cine voește și nici ori și care odată ce a băut poate după voință, să se și alcoolizeze.

Trebue să privim deci vătămarea prin alcool atât după reacțiunile ce le oferă toxicul după ce a fost înghițit, cât și după reacțiunile cu privire la pofta de a bea, la spiritul de imitație, la voința de a se abține etc., pe care cineva le are în fața paharului cu alcool.

Mulți sunt însă atrași spre toxic prin proprietățile sale înșelătoare. Aceste proprietăți sunt considerate ca niște calități folositoare organismului de toți acei heredo-alcoolici, care moștenesc impulsivitatea manifestă a satisfacerii acestui gust, unită cu plăcerea de a ingeră anumite esențe cu care se amestecă băuturile alcoolice.

Imi propun a da astăzi în cadrul restrâns al revistei, numai câte-va lămuriri cu privire la unele din aceste proprietăți amăgitoare. Cea mai de seamă proprietate este aceia ce o simțim după înghițirea alcoolului. Ea constă în: senzațiunea de căldură în stomac, acea venită din piele, ridicarea de temperatură a corpului, colorația și animația feței, etc. Se acreditează că aceste simptome provin *prin energia desfășurată de alcool*, implicit prin *valoarea sa alimentară*.

În realitate căldura este datorită unei vasodilatații provenită tot atât prin *paralizia* nervilor constrictori cât și prin excitarea nervilor dilatatori ai vaselor sanguine.

Această căldură este totdeauna urmată de o scădere de temperatură care socotită în grade, este cu mult mai mare ca ridicarea dela început și care provine tocmai prin mărirea supra-

feței de radiare a căldurei corpului, datorită paraliziei menționate mai sus.

Lucrările numeroșilor savanți¹ vorbesc în deajuns în această privință.

În plus că rolul alcoolului în stomac după experiențele lui Glusinski și Wolfhart ar fi de a *încetini digestiunea albuminoidelor*, încetinire care numai târziu de tot este în parte compensată prin mărirea secrețiunii stomacale. De aici se deduce ușor cât de falsă e credința ridicării poftelor de mâncare pe care ne-ar aduce-o unele aperitive ingerate cu câteva minute numai înaintea alimentelor.

În cât privește rolul alimentar al alcoolului pe lângă lucrările autorilor sus menționați se adaugă și acele a unei pleiade de fiziologiști² care dovedesc până la evidență că nu există decât *un mic profit dinamic* sau calorific al organismului prin ingerarea alcoolului și că acest profit poate fi ușor suplinit prin alte substanțe care nu ar vătăma celula organismului. Un gram de alcool deci deși ar fi susceptibil să furnizeze 7 calorii, totuși foarte ușor aceste 7 calorii ni le-ar putea procura ingerarea a 1 gram 66 de zahăr, 1 gr. 44 de albumină sau 0 grame 73 de grăsime.

Ca un corolar al proprietăților de mai sus a alcoolului vine impresia *de mărire a forței, de întărire a puterii organismului*, ce ne-o lasă ingerarea lui.

Se acreditează chiar că prin mărirea acțiunii de motricitate musculară s'ar mări și capacitatea la lucru, fapt care face pe cei mai mulți slăbiți și anemici supuși prin împrejurări la munci grele și obositoare, să-l întrebuințeze cât se poate mai des; ba mai mult chiar tainul de alcool să intre aproape obligatoriu în cele mai multe din angajările muncitorilor agricoli.

Lucrările lui Frey, Destrée, Scheffer, etc. demonstrează însă că deși înregistrările ergografice arată că după înghițirea alcoolului se ridică pe scurtă vreme capacitatea de muncă a mușchilor din organism, acestei ridicări urmează o *perioadă de depresiune foarte lungă* în care relele rezultate nu pot fi contrabalansate nici odată prin efectele primei perioade.

¹ Baer, Rumpf, Bodländer, Zuntz, Wolpert, Geppert, Rosenmarie, Henrijean, Stammerich, Neumann, Miura, Schmidt, Chauveau, etc.

² Perrin, Lallemand, Duroy, Baudet, Anstie, Bintz și Strassmann etc.

Munca deci săvârșită prin ingerarea alcoolului este o muncă cu efect mai mic și expune la accidente destul de numeroase.

Unul din multele exemple statistice, ilustrează mai bine această aserțiune.

Lucrătorii din Silezia superioară dau la 134,753 de persoane, 12,145 de accidente, adică 9‰; în industria berei însă, din 100,903 lucrători s'au constatat 11,908 accidente, adică 11,86‰.

În Francfort când s'a suprimat (în anul 1904) plata lucrătorilor plugari în natură (cu bere) s'a constatat și o diminuare a accidentelor așa că deși în 1901 au fost 210 accidente și apoi a mers crescând până ce a ajuns în 1903 la 279; aceste accidente scad la 174 în 1904 adică în anul suprimării tainului.

Dar rolul cel mai înșelător ce-l exercită alcoolul asupra organismului, este prin acțiunea sa *excitantă asupra sistemului nervos și mai ales asupra facultăților intelectuale.*

Această din urmă excitațiune se traduce prin o veselie, o mărire a asociațiilor de idei cu expresiuni bogate, găsite lesnicios, cu o tendință spre dragoste, spre o iubire de sine, de ai săi, chiar de aproape, cu un cuvânt prin senzația de mulțumire internă care ne atrage fascinator către toxic.

Desamăgirea însă nu întârzie să vie imediat, veselia face loc tristeței, forței asociativă îi urmează ideile confuze, vorbele încurcate și incoherente, dragostea se suplinește prin inimizție și mânie cu impulsivitate, cu convulsii, cu deliruri, care-i împing pe cei mai mulți la săvârșiri de acte cu consecințe destul de triste și grele (crime). Numeroasele statistici asupra criminalității vorbesc dela sine. Voi cită numai aceia în care se arată cum recolta rea a vinurilor, micșorează în Franța numărul criminalilor. Astfel în anii 1854, 1859, 1860, 1866 și 1877 numărul criminalilor ajunge la proporție de 4‰, pe când în anii producători buni de vinuri 1853, 1856, 1858, 1861 și 1876 criminalitatea atinsese proporția chiar de 8‰.¹

Amăgirea încetează însă pentru oamenii de știință și mai ales pentru medici în fața numeroaselor leziuni organice (faringite, laringite, gastrite, hepatite, colite, etc.) constatate la

¹ A se vedea sub acest raport graficile lui Ferri, Lacassagne și lucrările lui Marc, Georget, Falret, Briere, Parchappe, Maguan, Garnier, Baillet, Mittermaier, Monod, etc.

cei înaintați în obiceiul beției și mai ales în fața desastrului adus celulei nervoase (către care alcoolul își îndreaptă cu predicție efectele sale vătămătoare și de pe urma cărora urmează delirium tremens, oniric, interpretativ, gelozie, etc. cu care se umple azilele noastre.

Proporția în unele din aceste institute atinge cifra 38% pentru bărbați și 12% pentru femei. Cu ocazia vizitei ce ni se face în fiecare an de elevii și elevele ultimilor ani de școli, găsim prilejul a lăsa să se defileze pe dinaintea ochilor lor, numeroși alcoolici convulsivanți, deliranți și demenți, victime incapabile de a-și câștiga vieța și candidații unei asistențe sociale sub toate formele (delicte, crime, etc.) victime ce aduc pentru stat o susținere pe cât de grea pe atât de costisitoare.

Mai este oare nevoie să insist pe lângă cei îndreptățiți a lua măsurile de împiedecare contra acestui flagel care pe tăcute și pe nesimțite face atâtea victime, decimând neamul nostru? Negreșit că dacă alcoolismul își va continua mersul său progresiv sub ochii indiferenți și pot zice neputincioși ai puterii oficiale publice, va trebui ca inițiativa privată să acționeze mai sever, căci prognosticul acestei boli sociale nu poate fi decât cel mai trist față mai ales de creerile zdruncinate prin recentul războiu.

În interesul țării și umanității sper că glasul meu ca și al acelor ce gândesc ca mine va fi ascultat, iar la el se vor asocia toți acei oameni de bine ce vor să împiedece sinuciderea națiunii sau chiar a omenirii prin acest toxic amăgitor.

Dr. G. Preda,

directorul osp. de alienați, Sibiu.

Cugetări din discursurile lui A. Bârseanu.

Prin urmare nu putem renunța cu nici un preț la urmărirea idealului nostru cultural național, ori câte greutăți am avea de învins. O astfel de renunțare ar fi identică cu o sinucidere, care nu o poate pretinde nimeni dela noi.

*

Poporul nostru nu poate urma alt drum decât cel străbătut de popoarele, cari au avut norocul a ajunge mai departe pe calea nesfârșită a progresului.

Liga domnișoarelor române.

*În munți, în codri 'ntunecați
Unde robit de-atâta vreme
Un uriaș în lanțuri geme,
Au mers și preoți și soldați
Și nimeni n'a putut răsbate
Să-i ducă rază de dreptate
Pe-acolo drumurile-s pline
De craci, de ruguri, de morminte
Tot codru-i plin de jertfe sfinte
Și 'n freamțu-i auzi suspine.*

*Dar iată dînspre Răsărit
Ca 'n basme se ivește-o zind
Și ochii ei aduc lumină
Eroului batjocorit
Pășește sveltdă, zimbitoare
Și 'n loc de armă poart'o floare
El printre gene dese, grele,
Ca 'n somn privirile și strecoară
— Ce cauți gingașă jecioară
În preajma suferinței mele?*

*Ea surizându-i galeș, blând
Intinde mâna-i delicată
Atinge lanțul și deodată
S'aud verigile căzând
Și robul se ridică domn:
El pare-un leu trezit din somn
«Mântuitoareo cine ești?»
— «Sunt juca ta! Tu ai strigat
Și glasul tău a răsunat
În plaiuri românești».*

28 Maiu 1894.

A. Vlahuță.

Dela una la alta.

Cum o fi mai bine?

Mergeam la București pentru un proces la Curte. Trenul soseă la orele 12-10 în București; iar procesul începea la ora 1, în aceeași zi.

În tren, dela Sinaia la București, în acelaș compartiment, o doamnă în doliu, cam de 35 ani, cu ochii lăcrămați, spunea unui domn — pe care atunci îl cunoscuse — că merge la București, ca să se intereseze de internarea într'un spital a cumnatei sale, slăbită și neurastenizată în ultimul grad, din cauză că-i murise doi copii luna trecută, iar acum fiind gravidă, în ultimele luni, s'ar putea ivi grave complicațiuni.

Am înțeles din discuțiunile urmate că doamna neurastenică este soția lui A. G., un om de toată bunătatea, inginer cu o bună reputație, căruia însă i se reproșă că fiind ocupat și preocupat

prea mult de a face bine altora și de a lucra numai pentru serviciu, a neglijat cu totul familia, și, mai ales, a luat și ia din banii strict necesari familiei, pentruca să dea la operele de bine și pentru bunul mers al serviciului lui.

Intre altele, spuneă că l-a așteptat să vie dela București noaptea precedentă, pentruca împreună să aducă pe nenorocita soție, dar că nesosind, a trebuit să plece singură la București ca să aranjeze această chestiune împreună cu el.

Fără voia mea, și contra obiceiului meu, am ascultat această discuțiune, deși doamna cea în doliu, vorbeă încet și se fereă să nu fie auzită.

Din conversație am înțeles că doamna în doliu eră sora inginerului, deci nu puteă fi vorba de acuzări răutăcioase.

Mă intrigă din în ce mai mult această conversație, și mă stăpâneam să nu mă amestec în discuție.

Ca să nu par om rău crescut am luat un ziar să citesc.

Printre alte titluri găsesc la pagina treia *«Marele incendiu din strada X. Un om de bine»*.

Arsese șase case ale unor oameni sărmani într'un cartier din marginea orașului. Un inginer A. G. care treceă pe acolo a scăpat din ghiarele focului pe un bătrân, a trimes cu automobilul său la spital, patru persoane bolnave care locuiau acolo, a oferit o mie de lei pentru hrana celor rămași fără adăpost, în fine, nu a părăsit locul decât seara la 10 când s'a stins complet focul și când a fost sigur că toți păgubiții și-au asigurat hrana și adăpostul pe noapte.

În mod instinctiv, fără să-mi dau seamă de fac bine sau rău, m'am adresat imediat doamnei:

— Ertăți-mă doamnă că mă amestec în discuțiunea, pe care fără voia mea am auzit-o. Cred că act în ziar, veți găsi explicațiunea pentru care domnul inginer A. G. n'a sosit astă noapte la Sinaia.

Oferind ziarul doamnei în doliu, am mai adăugat: asemenea fapte sunt mai presus de orice laudă.

După ce doamna în doliu, a cetit ziarul, a început să plângă și a adăogat: — Doar Dumnezeu să-l răsplătească, căci încolo de pe urma inimei lui bună și dreaptă, n'a urmat decât jale și ruină pentru familia noastră.

Tatăl meu a murit ruinat din cauza unor giruri date după sfatul lui, unor prieteni, cari nu numai că nu au plătit datoriile, dar încă l-au insultat când le-a cerut banii.

Soțul meu a murit luna trecută dintr'o sincopă, provenită din cauza lui: plecase amândoi la București să aducă pe doctorul X. ca să salveze pe cei doi copii ai lui cari se îmbolnăviseră grav. Noaptea trebuia să sosească înapoi la Sinaia. Ajuns la București stabilește cu doctorul ca la orele 5 p. m. să-l ia cu automobilul ca să meargă la gară. S'a întâmplat că automobilul s'a ciocnit cu o trăsură rănind o doamnă și pe birjar. Deși birjarul eră vinovat, totuși, poliția a arestat pe șofeur. El în loc să ia altă mașină ca să meargă la doctor, s'a dus la poliție să facă dreptate șofeurului care eră nevinovat. Din cauza aceasta a pierdut trenul; iar a doua zi când a sosit la Sinaia cu doctorul, copiii erau morți. Soțul meu, din cauza durerii și a emoției, a murit pe loc.

Iată domnule, pentruce cred eu că fapta lui de atunci care a provocat moartea copiilor, și fapta lui de eri, care poate va provoca moartea soției, precum și alte multe asemenea fapte ce face, nu numai că nu sunt demne de orice laudă, dar, după mine, sunt fapte de bunătate împinsă la inconștiență, sau fapte pornite din sete de glorie rău înțeleasă, care fac rău lui și familiei lui, fără a contribui cu ceva la binele omenirii!

Este adevărat Doamnă, — zisei eu — că totul stă astăzi în păstrarea unui perfect echilibru între ceea ce datorim altora și ceea ce datorim nouă înșine. Când facem totul pentru noi fără a contribui cu nimic la opera de bine pentru alții, suntem tot așa de condamnabili ca atunci când, făcând totul pentru alții, aducem ruina noastră și a acelor ce ne aparțin nouă.

Abia terminai vorba când doamna în doliu cade jos leșinată. Eră orele 12-10; trenul se oprea în gara București.

Domnul care discutasese până atunci cu doamna în doliu, trecuse la fereastră și făcea semne cu batista la soția și două fetițe cari îl așteptau pe peron. Lipsise din țară două luni și telegrafiasse că sosește. În momentul când s'a oprit trenul el s'a repezit la ușa vagonului ca să-și îmbrățișeze soția și fetițele.

— Domnule — îl strig eu — doamna a leșinat; vă rog luați măsuri. Eu nu vă pot ajuta fiind grăbit să ajung la ora 1 la Tribunal.

— Mi-e imposibil — răspunde domnul — iată aci jos soția și fetițele mele, cari mă așteaptă.

— Dar soția și fetele Dv. vor fi fericite că puteți da ajutor unei doamne lipsită de sprijin; iată mă duc eu să spun aceasta soției Dvoastră.

— Vă rog, opriți-vă, îmi spune grav, domnul în chestiune, ar fi să-mi stricați liniștea în casă.

— Am înțeles, răspund eu, duceți-vă să îmbrățișați familia, mă voi ocupa tot eu de această nenorocită femeie.

— Hamal! iată douăzeci lei, stai aci lângă doamna, până vine poliția și medicul stației pe cari mă duc să-i anunț; eu nu mai am timp să mă înapoez cu ei.....

Cum o fi mai bine?!

Ion Manoiu Delabran.

Cântecul lebedei.

Dlui I. A. Bassarabescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Incet, agale, ziua se strecoară...

În urma ei, ca ruptă din Târie,

O aripă de umbră viorie

Pe câmpul leneș — fâlfâind coboară.

Iar soarele, din depărtarea stinsă,

O ultimă săgeată mai aruncă...

El pare floarea unui mac din luncă,

Întâmplător de-o cută-a zării prinsă...

În taina codrilor ce n'au hotare,

Veghează lacu 'n pacea lăi străbună:

Argint curat sub aurul din luncă,

Ogîndă albă umbrelor fugare

Copacii 'ncremeniți, în chip de roată,
Sunt par'că vechi străjeri, uitați de vreme...

De s'ar mișcă o frunză, eu m'aș teme

Că s'ar mișcă, sunând, pădurea toată.

*Din stuhul lacului, din albă ceață,
O lebădă sfioasă se desprinde
Și 'n liniștea ce tot mai mult se 'ntinde
Ea pare-a fi o lespede de ghiață.*

*Privirea ei cuminte nu clipește,
Dar mai adânc în sufletu-i s'afundă...
Cum s'ar putea 'n afară să pătrundă,
Când înlăuntru ochiul străjuește?*

*Azi, lebăda nu poate să se culce,
Ci rătăcește aiurită 'ntr'una,
Pe când deasupra strălucește luna...
Un glas din altă lume-o cheamă dulce...*

*În firea ei, măhnirea cruntă sapă
Nemilostivă și cotropitoare.
Ar vrea odată numai să mai sboare
Și-un lanț de plumb o țintue pe apă...*

*Ce plângere se sbate, de-odată,
Ca marea răsvrătită sub furtună?
E plânsetu-i, ce strop cu strop adună
Durerea toată 'n lume 'mprăștiată.*

*E cântul ei ce se resfiră darnic,
Ca cel din urmă dar, când ea se pierde.
Curând... și cupa cu otravă verde
I-o va întinde straniul paharnic...*

*Un freamăt lung de jale se strecoară
În sufletul pădurii 'nflorate...
Luceafărul, în depărtări curate,
Clipește ca o lacrimă ușoară.*

.....
.....
*În zori de zi, natura renăscută
Va fi uitat, cu totul, drama nopții...*

9/VIII 1920.

George Dumitrescu.

Testamentele noastre corporale și sufletești.¹

De Dr. G. Preda.

Astăzi lumea științifică consideră creatura omenească, nu ca un ce care naște, crește, trăește și moare ducând în mormânt tot ce poate fi omenească, dar ca un semafor, semnalizator care ce e drept își manifestă câtva timp (ca individ) prezența sa pe pământ, dar care odată cu această prezență traduce prin acte, prin fapte un întreg testimoniu (corporal și sufletească) a unui întreg trecut de generații din care se trage; mai mult acest semnalizator în scurtul timp al apariției pe pământ poate sub influența mediului încunjurător modela în bine sau rău acest testimoniu, pentruca apoi astfel modificat să-l transmită mai departe urmașilor săi.

Cu alte cuvinte ființa omenească ca toate ființele vii, se repetă în descendenții săi, asigurându-și o continuitate — pot zice chiar, — o perpetuitate a speciei cu toate calitățile și defectele sale.

Nu-mi stă în intenție, ca în acest scurt articol să elucidiez problema pot zice misterioasă a heredității. Rămâne să lăsăm pe mai departe oamenilor de știință grija să studieze în amănunt această problemă ce-și găsește soluție în singura celulă ce rezultă din unirea pronucleului bărbătesc cu cel femeiesc.

Țin a menționa numai că nici aparatele de investigație biologică (ori cât de perfecte au ajuns astăzi), nici numeroasele și variatele teorii emanate dela atâția valoroși autori, nu pot explica suficient felul cum numeroasele aptitudini fizice, intelectuale și morale normale sau bolnave, pot persista intacte în

¹ Ne facem o plăcere deosebită să publicăm această frumoasă conferință care a încântat și însuflețit atât de mult întreaga asistență atât de numeroasă cu prilejul adunării generale a «Asociațiunii» noastre din Sibiu în 9 Noembrie 1922, mai ales acum când putem înregistra fapte ca ale d-lor: C. Vasiliu, proprietar în Ploești, care cu o generositate regală a donat 12 milioane Lei pentru un cămin studențesc în capitală; Vasile Popa, proprietar, în Lugoj, care încă a făcut un gest frumos, donând 1 milion pentru asemenea scop la Cluj și Tudorache Popescu, care a oferit 3 milioane pentru construirea unui liceu la Corabia, unde e domiciliat D-sa. E de dorit ca asemenea «testamente» morale să formeze bibliia culturii noastre naționale.

Nota Red.

atâtea generații și nici modul cum unele din aceste aptitudini se pot redeșteptă după lungi perioade de somn sau amorțire.

Așa astăzi pot zice (fără teamă de a fi desmințit) că cu tot progresul făcut în studiul concepțiunei omenesci, suntem încă departe a fi bine orientați atât asupra concepțiunei intime a testamentului ce-l moștenim cât și asupra aceluia ce-l lăsăm moștenire. Ceeace cunoaștem ca sigur pentru un moment este faptul că acest semnalizator, acest astru, această ființă omească, prezintă anumite caractere generale, ce exprimă rezultanta caracterelor generale a generațiilor trecute și câteva caractere particulare — moștenite în grad diferit de siguranță și exactitate, — care exprimă calitățile sau defectele numai anumitor indivizi din aceste generații și că prin aceste din urmă caractere ne deosebim unii de alții, nu numai când e vorba de rasă, de popor, dar chiar de una și aceeași familie.

Moștenim cu alte cuvinte un testament anatomo-fiziologic normal, care exprimă transmisiunea anatomică cu toate aptitudinile sale funcționale și un testament bolnav (patologic), care exprimă defectele și boalele înaintașilor noștri sau numai slăbiciunea unor organe, cu predispoziția de a contracta anumite boale. Această moștenire ne poate veni imediat (dela tată la fiu), sau mediat, atavic (dela străbuni); ea poate fi încă directă (dela părinte la copil), sau colaterală (unchiu, frate etc.); în sfârșit similară (moștenirea aceleiași organ sau funcțiune), sau nesimilară (în plus, sau minus) după modificările aduse prin diferitele încrucișări ce au avut loc în decursul timpurilor.

Voiu rezumă testamentul patologic spunând că putem moșteni *a)* diferite tumori (ex: cancer); *b)* infecțioase (ex: tuberculoza, sifilis etc.); *c)* intoxicațiuni (ex: alcool, plumb etc.); *d)* boli nervoase ca siringomiclia, miopatiile etc.; *e)* predispoziții bolnăvicioase organice, precum sunt acele ce noi numim diateze (ex: artrismul, guta, diabet etc.).

În cât privește testamentul anatomo-fiziologic normal, distingem un testament individual și un altul familiar. Testamentul individual exprimă transmisiunea calităților sau defectelor proprii individului transmițător și pe care el le-a dobândit sau câștigat în timpul vieții.

Sub acest raport putem emite legea următoare: Copilul moștenește delă ambii părinți; unul din ei nu are nici odată

o acțiune exclusivă; totdeauna însă unul din ei are o acțiune preponderentă.

În această hereditate individuală fiind vorba mai ales de transmiterea defectelor ar putea până la oarecare punct, individul transmițător să poarte pe lângă responsabilitatea morală și pe cea legală.

Dar dacă ora moralei biologice — să zicem că — a sosit, suntem noi oare destul de pregătiți pentru a formulă texte de legi în această direcțiune? Putem noi oare condamna întocmai precum condamnăm pentru omucidere voluntară, pe unul care din cauza sa (viciu, contractare de căsătorie în stare de boală etc.), a contribuit la nașterea unui copil idiot, degenerat sau cu defecte iremediabile?

Și cu toate acestea nu putem considera decât ca un infam culpabil, acel părinte vicios sau bolnav care privește creațiunea ca un moment al întâmplării, al capriciului, sau a unei plăceri inconștiente, dând pe lume o ființă, căreia îi imprimă prin viciu sau boala sa o marcă, ce-i face vieața de nesuferit, mai mult încă o poate face periculoasă sieși, familiei sau societății.

Ideia modernă deci, care trebuie adăogată în cadrul testamentului individual, este de a considera ca datorii obligatorii, foarte multe din datoriile fiziologice și medicale, numai astfel vom putea fi purtători de bune testamente, nu numai pentru copiii noștri, dar pentru poporul și rasa noastră.

O transmitere fidelă, inediată și similară a testamentelor înaintașilor noștri, se observă foarte des în familie. Este cunoscut aproape de toți faptul, cum dezvoltarea nasului constituia o caracteristică a familiei Burbonilor (care a domnit în Franța); după cum dezvoltarea buzei inferioare și a maxilarului inferior forma caracteristică familiei Habsburgilor (care au domnit în Austria).

Odată cu conformațiile exterioare sau interioare a organelor se transmite și funcțiunile acestor organe și aceasta nu numai în o familie, dar chiar și la un popor. Astfel avem: miopia ee o întâlnim des la poporul German, hipermetropia sau vederea mai de departe care se observă la Mongoli. (Acest popor vede cu ochi liberi sateliții lui Saturn) etc.

Uneori se transmit anumite calități particulare a simțurilor noastre, în special a auzului și mai ales a auzului medical.

Aşa se notează 3 membri artiști muzicali în familia lui Mozart și câte 2 în familiile lui Beethoven, Haydn și Belini.

Calitățile și defectele intelectuale și sufletești se moștenesc în acelaș grad deci ca cele fizice. De cele mai multe ori cineva nu lucrează pe atât de spontan dela el, cât lucrează după impulsul dat de moștenirea din nervi sau din sângele său.

Cei mai mulți din noi, nu simțim, nu gândim și nu voim decât prin străbunii noștri și este foarte adevărată zicerea că: «sunt morții din fundul mormintelor, care comandă și călăuzesc cele mai multe din actele celor vii».

Caracterul cel mai general însă care face ca toți oamenii să se asemene, ni-l dă testamentul care cuprinde condițiile și modurile de a fi inerente speciei omenești. Astfel (exceptând monștrii fizici, care sunt în acelaș timp și monștrii intelectuali), fiecare om care se naște are pe lângă conformația organică specială omului și cele 3 facultăți (esențiale) intelectuale: inteligență, sentiment și voință.

Testamentul care evidențiază caractere mai puțin generale ca a speciei, este acel ce ni-l dă rasa.

Orice om care se naște face parte mai mult sau mai puțin fatal din o rasă omenească sau mai bine zis din o subdiviziune a ei, — din o ginte.

Dacă am arunca o privire asupra celor 3 ginți ce-și impart în prezent istoria civilizației din Europa, constatăm cu ușurință cum fiecare din noi — prin testamentul moștenit — se poate alipi uneia din ele.

Latinii se pot caracteriza prin o intelectualitate vie, foarte variată, totdeauna în creștere, însă cu o stabilitate relativă în lucru.

La Anglosaxoni predomină energia, voința disciplinată, persistența în hotărâri etc.

Și dacă ar fi să dăm o caracteristică rasei slave (bine înțeles neluând exemplul pe conducătorii actuali ai Rusiei, care nu sunt slavi), am spune că această rasă se arată prin indivizi greoi în mișcări fizice și intelectuale, înclinați spre un misticism sentimental.

Toate aceste rezumative particularități sufletești sunt condiționate prin un mod de a fi al sistemului nervos transmis prin hereditate și care aduce diferențierea unui individ din o rasă față de individul din altă rasă.

Imediat deasupra testamentului cu caracter de rasă, vine testamentul cu caracter etnic.

Orice om care se naște face parte nu numai din o rasă, dar și din un popor, un neam, o națiune oarecare. Deși caracterul etnic este mai puțin stabilit ca acela al rasei, totuși are o mare persistență în existența individului.

Cunoaștem caracteristice — intelectuale — de popoare făcute de istorici vechi și care se pot găsi și astăzi la urmașii acestor popoare.

Astfel Tacit caracteriză pe Gali ca: ageri la minte cam ușuratici, cu mare dispoziție spre limbuție, încrezători în vorbe, stăpâniți de un spirit combativ care-i împinge la lupte ca și la fanfaronadă, adaptabili la lucruri noi, în o perpetuă evoluție etc.

Dar oare aceste caractere nu se pot aplica astăzi, — cu puține modificări, — Francezilor care sunt altoiți din substanța sufletească etnică, a Galilor?

Vorbind de testamentul etnic, datori suntem de a vorbi de clauzele acestui testament prin care ni se lasă limba, obiceiurile, tradițiile, credința și dragostea de pământ, cu un cuvânt de acele clauze care constituie sentimentul nostru național și patriotic.

Fără a fi considerați ca lipsiți de modestie, trebuie să mărturisim, că sub acest raport, noi posedăm cel mai bogat testament, arătându-ne totdeauna vrednici nu numai de păstrare, dar și de transmitere a lui, și aceasta cu atât mai mult cu cât străinii asupritori de veacuri, au căutat (mai ales în Ardeal) să facă se dispară una câte una din clauzele lui.

Este recent faptul cum Ungurii care aveau pământul Ardealului se sforțau acum câțiva ani, a smulge limba, obiceiurile, tradițiile și credința noastră.

Fiecare își poate aminti de munca întrebuițată de ei pentru a scoate limba românească din școli, de piedecile puse la purtarea costumului și emblemei noastre naționale ca și la cântarea cântecelor naționale; de meșteșugul adus la menținerea desbinării între confesiuni, de obstacolul la ridicarea bisericilor și școalelor românești etc.

Totul le-a fost în zadar. Nici țapa, nici loviturile muchei de topor, nici torturile, nici aspectul înfiorător al drumurilor presărate cu cadavre, nici ciopărtirea și împrăștierea bucăților din corpul martirilor, nu au putut intimida și supune acest popor.

Exemplul perseverenței în păstrarea acestui sfânt testament ne este dat de bătrânul Ion Bârlea din Șomcuta-mare a cărui fiu ucis de unguri la votare, fiindcă nu voia să voteze pe placul fișpanului, se prezintă cel din urmă în fața comisiei și cu mâna încă însângărată dela apărarea făcută zadarnic — copilului său, declară falnic și amenințător: «Chiar de ar fi să-mi ucideți și pe ceilalți copii și pe nevasta și întreg neamul eu tot pe al nostru votez».

Acest testament al conștiinței noastre, acest testament care a dat naștere unității de voință și aspirațiunii a poporului român, acest testament care a adus unirea în cuget și simțiri — astfel precum au cântat-o poeții noștri, — acest testament a format și formează caracteristica și tăria noastră și cu el ne putem mândri în fața tuturor aceluia care se interesează de noi, fie că ne vor binele, fie că ne vor răul.

O astfel de moștenire unită cu educația din un mediu unde s'a propagat și practicat cu atâta devotament și abnegațiune datorită de neam, a făcut chiar pe unii din marii cetățeni ai țării să-și lase tot avutul vieții lor câștigat prin muncă și cinste, instituțiilor de cultură națională din țară, iar acei care din insuficiente mijloace bănești nu ne-au putut lăsa atât pe cât ar fi dorit, ne-au lăsat testamente de idei și cuvinte vrednice care exprimă concepțiile sufletului lor înalt.

Un prim exemplu și cel mai însemnat ce ne-a fost dat să-l avem în ultimul timp este acel al regretatului nostru president Andreiu Bârseanu.

Cine dintre români și mai ales din românii Ardeleni nu a cunoscut sau nu a auzit de fiul preotului din Dârste a cărui principii călăuzitoare expuse cu bunătatea și blândețea firei lui au servit la educația atâtor generații, atâtor valoroase elemente, din care unele se găsesc la conducerea vieții noastre sociale și politice.

Născut în 1858 Andreiu Bârseanu își face instrucția sa prin școlile din Brașov, Viena și München. Ajunge profesor în 1881, Conector al școalelor centrale 1889, Conducător al școlii comerciale în 1891, Director regional al învățământului în 1919. — Ca activitate extrașcolară: director al despărțământului Brașov, membru al Academiei, senator, president al numeroaselor societăți de binefaceri și mai presus president al Asociației noastre

«Astra», pe care a ajutat-o până la moarte cu cuvinte și fapte înțelepte.

Luptătorul naționalist și idealist A. Bârseanu a dezvoltat o însemnată activitate literară-științifică și de binefacere care s'a arătat în deajuns prin meritoasele sale lucrări și fapte.

În fiecare act al său A. Bârseanu traducea testamentul său sufleteșc. În fiecare faptă lăsa să vibreze calități, din care binele, adevărul și frumosul se luau la întrecere.

Glorificând clauza testamentară lăsată poporului nostru de a-și crea prin mijloace proprii așezămintele sale culturale Andreiu Bârseanu zice:

«Miile de școli populare — de care dispunem astăzi, cele câteva școli secundare, instituțiile pentru pregătirea preoților și învățătorilor, feluritele însoțiri culturale, sunt toate produsele unui dor de înaintare prin lumină, sunt prinosul adus de neamul acesta de iobagi pe altarul culturii și care va forma pentru totdeauna cel mai înalt titlu de glorie a lui».

«Nu din prisosul averilor feudale adunate de veacuri, nici din comorile stoarse dela alții s'au făcut toate acestea, ci din obolul fostului iobag (pe care mulți îl țineau până eri incapabil de o idee mai înaltă și de un sentiment mai ales), din sudoarea vărsată de el pe ogorul dătător de hrană, din opinirea aproape supraomenească a brațelor lui, din filerul văduvei, pe care mântuitorul Hristos l-a prețuit mai mult decât banii de argint și de aur, vărsați cu îngâmfare de cei bogați în visteria bisericeii».

În sfârșit cimentarea legăturii sufletești dintre cărturarii eștiți din popor și acest popor, eră concretizată de el prin vorbele:

«Între cărturarii noștri și săteni nu poate să fie nici o deosebire de interese, nici o deosebire de aspirațiuni. Cu toții suntem fii aceleiași familii, vaza unuia este vaza tuturor, binele unuia este și binele celuiilalt, iar durerea oricărui din membrii familiei se reșfrânge asupra familiei întregi».

«Cu toții am răsărit din aceeași tulpină, deși unele ramuri au rămas mai jos, iar altele s'au înălțat mai sus, toate se hrănesc din acelaș suc dătător de viață supt din pământ de aceleiași rădăcini. Când aceste rădăcini se vor putrezii sau se vor usca, întreg arborele este amenințat cu peire».

Și câte și câte din aceste idei și povești frumoase nu ne-a fost dat să auzim din gura acestui mare om al neamului.

Eroul culturii românești căruia i s'ar putea reîntoarce ultima strofă din imnul Unirii scris de mâna lui:

Invingător cu verde laur,
Noi fruntea nu ți-o împodobim,
Nici scumpele grămezi de aur
Drept respălțire nu-ți dorim.
Știm că în viața trecătoare
Eterne fapte ai implinit
Iar pentru ele cu ardoare
Cu suflet vei fi respălțit.

Toate actele vieții noastre executate sub impulsul celor moștenite sau dobândite își au recompense sau sancțiuni; unele naturale raportate la eul nostru, la conștiința noastră; altele sociale date de opinia publică de justiție.

Mai avem sancțiunea sau respălțirea istorică.

În mintea generațiilor viitoare persoana ce a săvârșit vre-un act important rămâne spiritualizată, iar reprezentarea ei durează secole resfrângându-se asupra nației. Iată pentru ce actele și faptele profesorului A. Bârseanu vor rămâne pururea nu numai în mintea contemporanilor, dar urmașilor neamului ca acte provenite dela un om de caracter.

«Asociația» în semn de venerație deosebită lansează liste pentru un fond de 10,000 Lei adăogați la acei (10,000) ai «Albinei» și 50,000 ai familiei să formeze fondul cultural «Andrieu Bârseanu».

Un alt exemplu de virtute națională ne este dat de regretatul Dr. C. Păcurariu-Bianu care lasă Academiei și «Asociației» noastre un legat de aproape 800,000 Lei care să alcătuiască un fond care să-i poarte numele. Venitul să se întrebuițeze precum urmează: 20% pentru sporirea fundațiunii; 40% pentru burse acordate fiilor de țărani, care îmbrățișează comerțul, meseriile, industriile și agricultura și 40% pentru cultivarea limbii românești în sensul aspirațiilor la care are dreptul să și le reclame în cadrul limbilor neolatine.

Și fiindcă exemplul Dr. C. Păcurariu-Bianu poate servi pe cât de mult, pe atâta de pildă altora, cred necesar a insistă ceva mai mult și asupra personalității sale.

Dr. C. Păcurariu-Bianu este tot un fiu al Ardealului născut în 1860 în Șimleu. Studiile primare și liceale le face în Mediaș și Blaj, iar facultatea de medicină în București. Obține diploma de doctor în medicină în 1886.

Contactul aspru cu viața care face pe cei mai mulți să se plece cu resignare primului loc ce i se oferă, îl face să primească postul de medic de plasă la Călugărenii lui Mihai Vi-teazul (jud. Vlașca). Cerințele imperioase ale sufletului său, unite cu setea de știință îl împinge mai departe. După un an obține spitalul din Panciu, apoi acel din Cernavoda pe care-l organizează, parvenind prin munca sa a face ca aproape întreagă populația de naționalitate română și streină din oraș și jur să vie se caute alinare și vindecare la lumina minții și științei sale.

Dorința de a cunoaște întrucât noi corespundem adevăratei santinelle a latinității în orient, unită cu dragostea de frumuseța mării, îl face să treacă ca medic al serviciului maritim român, funcție pe care a ocupat-o până la moarte, căci îmbolnăvindu-se în cursul unei călătorii dela Marsilia la Constanța, este nevoit a debarcă și intră în un spital din Pireu, iar la 11 Aprilie 1920 moare, fiind înmormântat în un cimitir din Atena.

Aceasta este în scurt viața acestui semnalizator, dacă e vorba de faptele lui, apoi trebuie să se știe că nici numărul suferințelor ameliorați și vindecați de mâna lui, nici chiar acela al tificilor exantematici îngrijiți cu toată lauda în timpul războiului la spitalul Tristian (Dorohoi) și nici legatul lăsat instituțiilor de cultură națională, nu pot vorbi atât pe cât vorbește testamentul național și cultura din sângele lui, testamentul pe care-l dă în vileag prin următoarele fraze scrise de el în lă-sământ :

«A adoptă toate străinismele în limba literară și didactică, nepotrivit cu geniul latin al limbei noastre, este un semn trist de decadență națională care ne pregătește la o mai ușoară asimilare, contra căreia trebuie să luptăm cu energie pe toate căile și cu toate mijloacele».

«În limba și sufletul Românului trebuie să stea principiul, că: poporul nostru numai ca santinelă a latinității, are rost de a există la porțile orientului și că o națiune numai prin limba sa cea mai curată se poate diferenția mai bine de celelalte deoparte vecine, care caută să o asimileze»... aducând apoi

acuzări de crimă națională pentru acei scriitori, care cu ne-păsare sau neștiință primesc și cultivă în limbă cuvinte de origine străină, stricând sonoritatea și caracterul neolatin al ei, termină cu fraza: «prin acest legat nefsemnat doresc nu numai a protestă în contra acestui nenorocit curent, dar a formă simburele unei îndreptări în înțelesul ca limba noastră să-și poată menține prin literatură și școală adevăratul caracter românesc neo-latin».

«Asociațiunea pentru literatura română și cultura popo-
rului român» în Ardeal a avut înainte și după război, un număr însemnat de donatori care dovedesc bunele testimonii ce le au.

Voiu aduce la cunoștință încă doi de a căror donațiuni se va folosi în curând «Asociațiunea».

Unul este [#]Dimitrie Moldovan fost consilier la cancelaria curții imperiale transilvănene.

Născut în 16 Octomvrie 1811 în Deva. Tatăl său era comerciant. Studiile și le-a făcut la Zlatna și Sibiu. Politehnica o face în Viena, iar montanistica în Schemnitz. Până la 1848 a condus minele de aur familiare. În adunarea de pe «câmpia libertății» dela Blaj 3/15 Maiu 1848 a fost delegat să înainteze memoriul către Împărat. — În anul următor e nevoit să fugă cu prefectul Solomon în patria mună. În 1850 este numit adjunct la comanda districtului Alba-Iulia. În 1853 este comisar în Orăștie. În 1861 secretar la cancelaria aulică din Viena. În 1863 și 1864 deputat în dieta din Sibiu și delegat și în dieta centrală din Viena. În 1867 anul fatal al dualismului Austro-Ungar se retrage din funcție.

În toate locurile a dovedit o activitate exemplară și spirit românesc adevărat. ✕

Fiica sa Ioana măritată Bădilă în acord cu părintele ei și cu mama ei (născută Farkaș) i-a eternizat memoria prin donațiunea unei case din Sibiu în scopul întemeierii unui cămin pe seama studenților universitari din Cluj. (Enciclop. Rom. Vol. III. pag. 314).

Tereza Pipoș născută 1850 în Zlatna. Se trage din vechea, nobila și ilustra familie a Pipoșeștilor, o familie românească din munții apuseni.

Unul din ascendenții acestei familii, Lazăr Pipoș, descoperitorul minei de aur «Reghina» lasă 2 urmași Lazăr Pipoș, consilier montanistic în Zlatna și Petru Pipoș, protopop în Hondol.

Printre erezii acestui din urmă avem pe: Ioan Pipoș, fost prefect al județului Zarand (desființat de Unguri în 1872); Victor Pipoș a cărui copil Dr. P. Pipoș, profesor de pedagogie în Arad, lasă multe lucrări didactice; Petru Pipoș, fost viceconsul Austriac în București și apoi jude la Curtea de Apel în Tg.-Murășului; Vasile Pipoș, protopop; Eufemia și Elisa Pipoș.

Printre erezii celui dintâi numărăm pe Lazăr Pipoș, jude de ocol în Ilia Murășană; Maria Pipoș; Ida Pipoș și Terezia Pipoș.

Donatoarea Terezia Pipoș de îndată ce se mută în Sibiiu se interesează de aproape de instituțiile noastre de cultură, înscriindu-se imediat printre membrii «Asociațiunii» și ai «Reuniunii femeilor române din Sibiiu» și păstrându-și cu demnitate calitatea timp de două decenii și mai bine.

Moare în 1920 în Sibiiu. La deschiderea testamentului se vede că donează 100,000 coroane în scop de a se acordă burse.

Nu pot încheia seria acestor însemnați donatori fără a nu pomeni și pe dl N. N. Simian din R.-Vâlcea, care a întemeiat o bibliotecă regională în Sighetul-Marmației constatătoare din 6000 volume în valoare aproape 15,000 Lei în amintirea fiului său Valeriu, mort în timpul războiului la Iași.

Toate aceste persoane dovedesc, precum am zis mai sus, prin testamentele lor, că au fost niște ființe pe deplin conștiente față de viitorul neamului nostru. Și dacă am avea mulți de aceștia poporul nostru ar fi foarte fericit. Din păcate exemplele nu sunt tocmai dese și atât epoca de mercantilism cât nouile doctrine cari au zăpăcit lumea, contribuie la modificarea în rău a clauzelor frumoase din testamentele corporale și sufletești ce ni le-au lăsat străbunii noștri.

În egoismul nostru de astăzi nu ne gândim decât foarte puțin la soarta generațiilor viitoare și fie ca indivizi, fie în familie sau societate ne arătăm din zi în zi mai fără interes, față de tot ce nu alcătuește o bună stare a momentului din care să tragem vreun profit.

Aceea ce este mai curios e faptul că oamenii care până la oarecare punct, privesc cu indiferență ba poate chiar disprețuesc selecția omenească, selecția bunelor testamente omenești, admit și se interesează mult de selecția animală și vegetală. Zilnic vedem perfecționându-se rasele de cai, berbeci,

cocoși, chiar trandafiri, pere, varză, sfeclă etc. Omului i se oprește această lege a selecției și aceasta atât în partea fizică cât și în cea intelectuală și morală.

În familii ca și în societate, nu auzim și nu ne lovim de cât de fapte reprobabile, de niște cualificative care desvăluie adevărata atmosferă bolnavă în care trăim.

Faptele acestea transpuse cu atâta ușurință în viața politică, economică, financiară, culturală (cubism, futurism, dadaism) a noastră ca și a celorlalte țări din Europa și care a făcut pe poetul indian Tagore să zică, că nu este Europa cu mediul său moral viciat indicată, a impune o civilizație sufletească celorlalte țări din lume, și dacă li va putea impune oricând una mecanică niciodată însă una spirituală.

Cum cei mai mulți din noi doresc din tot sufletul binele neamului, singura rețetă sufletească ar fi, să-și cerceteze fiecare eul intern «testamentul său» și să-l curețe de toate păcatele moștenite, dar mai ales dobândite de pe urma unor împrejurări (precum a fost recentul războiu mondial) care au hipertrofiat cele mai mici începuturi de sentimente rele inerente făpturii noastre omenești.

O purificare prin organizații politice cu principii oricât de solide ar fi ele nu poate reuși, căci elementul vital al oricărei organizări sau grupări este omul și înainte de a ne gândi la organizarea lor, trebuie să ne gândim la reforma sufletească a fiecărui din ei, la reforma mentalității lui, fără de care orice reformă socială sau politică este zadarnică.

Această reformă sufletească, această corijare a testamentului nostru corporal nu se poate obține decât prin: O selecție omenească pe care ar da-o bunele încrucișări; prin o igienă fizică și morală care să ajute menținerea unui bun testament și prin o educație și instrucție care să desvoalte în noi ideea conștiinții și simțământul datoriei, făcând ca totalitatea faptelor noastre, dictate de rațiune și controlate de această conștiință, să fie executate în conformitate cu toate principiile morale și cu toate bunele legi sociale.

Numai atunci poporul nostru se va putea bucura de întreaga lui putere de viață, care-i va permite nu numai să înfrunte greutățile vieții, dar să se păstreze și să lase urmașilor, testamentii cu clauze ce exprimă numai prosperitate.

Tradiție.

Apostolii :

*Tu, Doamne, știi, că noi suntem flămânzi.
Suntem flămânzi ca porumbeii blânzi
Ce-așteaptă hrana să li-o dea stăpâna,
Să-i ciuguliască 'n pragul tinzei mâna
Cea darnică și-atot desmierdătoare.*

Isus :

*Priviți, se 'ntinde lanul până 'n zare.
Luați, mâncați, sunt multe spice coapte;
De fiecare spic mâncat, la noapte,
Va crește 'n loc un snop de grâu curat,
Din lan sărac voi face lan bogat.*

Și-ascultători apostolii mângâra

*Frumoase spice pân' se săturară; Library Cluj
Ci, numai Iuda singur a răpștit :*

*Ce facem astăzi, Doamne, nu-l cinștit.
De-ar fi o săptămână să răbdăm
Din truda altuia să nu luăm.*

Isus :

*Ți-l inima un lan plin de neghină;
Tu rătăcești ca orbii în lumină.
Din rodul copt al țarinel culeg
Cei cari pe mine 'n toate mă 'nșeleg.
Nu m'ai lubit, nici nu m'ai înșeles
De-aceea spice coapte n'ai cules.
Și-ori cât de multe spice ai mângâ
Tu niciodată nu te-ai sătură.*

Volbură Poiană.

Jertfele Românilor .

din Ardeal, Bănat, Crișana, Sătmar și Maramurăș, aduse în războiul mondial din anii 1914—1918.

Încă în primăvara anului 1915, când ne aflăm abia pe la începutul marelui și groaznicului războiu mondial, s'a lansat în presa română din Ardeal ideea, că ar fi bine să fie adunate la timp și cu exactitate toate datele statistice, referitoare la jertfele aduse în acest războiu mare, în *sânge și avere*, de poporul român din ținuturile atunci aparținătoare coroanei ungare, pentruca să nu pățim ca cu datele jertfelor aduse în anii 1848—49 pentru tronul împărătesc dela Viena, cari au trebuit să fie adunate pe dibuite, fără temei de exactitate de fericitul Gheorghe Barițiu.

Scopul care s'a avut în vedere la lansarea acestei idei, este de căutat în împrejurarea, că așa cum se începuse și cum eră purtat la început războiul, temerea eră mare, că rezultatul său final va fi cel nedorit de noi, învingerea puterilor centrale și rămânerea noastră, a Românilor din statul ungar, și pe mai departe în legăturile avute cu Maghiarii, asupritorii noștri milenari. Doream toți binele, dar ne temeam de rău!

Pentru aceasta eventualitate se doreă deci, să ne înarmăm din bună vreme, adunându-ne toate argumentele, toate dovezile, cu cari să arătăm contrariilor politici în luptele pe cari le vom mai aveă de purtat cu ei, că dupăce noi ne-am făcut și de astădată, ca totdeauna în trecut, datorința față de patrie, aducând jertfe însemnate pentru ea, cuvine-se, ca patria, care până aci nu eră și a noastră, să nu mai fie sgârcită față de noi, ci să ne dea drepturile politice-naționale cari ne compet, ca unui popor de peste trei milioane de suflete, alcătuitor și el de stat, întocmai ca și Maghiarii.

Deodată cu lansarea ideii despre culegerea acestor date statistice, s'a pus și acea, că cea mai indicată, ba anume chemată a le adună, ar fi «Asociațiunea» din Sibiu, cu autoritatea ei, cu organizațiile ei, cu despărțămintele ei. Urmarea a fost, că comitetul central al «Asociațiunii» s'a ocupat de fapt cu chestia aceasta, în ședința din 10 Iulie 1915, și a aflat și el de necesară compunerea unei statistice despre jertfele de *sânge și*

avere aduse de poporul nostru în marele războiu, și anume, cu ajutorul ambelor biserici române dela noi, ortodoxă și unită, astfel, că un anumit chestionar va fi distribuit, prin Consistoare, preoților români de ambele confesiuni, cu îndrumarea primită dela autoritatea lor bisericească, ca la fiecare întrebare să dea cu exactitate răspunsurile cerute. Cu compunerea chestionarului, comitetul central a încredințat, cu adresa de sub Nr. 610/1915, secțiunea istorică a «Asociațiunii».

Secțiunea istorică a satisfăcut acestei însărcinări. A compus un chestionar cu peste 50 de întrebări bine precizate, la cari aveau să fie date răspunsurile dorite, și l-a prezentat comitetului central al «Asociațiunii», în Noemvrie 1915, împreună cu opinia separată a membrului Nicolae Togan, care spunea, că pe calea chestionarului nu se poate ajunge la nici un succes, fiindcă răspunsurile vor fi date, cele mai multe, cu superficialitate și datele primite nu vor fi autentice, ci fictive. Scopul avut în vedere se ajunge mai curând prin câte o *conscriptie nominală*, pe care ar avea să o compună fiecare preot despre credincioșii săi plecați din sat la războiu, umplând cu conștiințiozitate toate rubricile acestei conscripții, pentru a se ști exact, ce s'a întâmplat cu fiecare din cei plecați la războiu.

Comitetul central al «Asociațiunii» a aflat, că întru adevăr conscripția nominală e mai ușor ducătoare la scop decât chestionarul, și a decretat, ca datele statistice să fie culese pe această bază, cu conscripție nominală, cerută prin Consistoare dela fiecare preot român. Totodată a hotărât comitetul central, ca datele referitoare la jertfele aduse *în avere* de poporul nostru în marele războiu, să fie eliminate cu totul din preocupările și combinațiunile secției istorice, pentru a nu se îngreună prea tare colecționarea datelor dorite. A rămas deci să fie culese numai datele despre jertfele pe cari le-a adus *în sânge* poporul nostru, pentru tronul care nu ne-a voit niciodată binele, și pentru patria, care nu ne-a recunoscut de fii ai ei.

Mai aveau acum să-și spună cuvântul final în chestia aceasta secțiunile științifice-literare ale «Asociațiunii», în ședință plenară, cari apoi, — după ce în cursul războiului n'au putut să fie convocate, din cauză, că cei mai mulți membri erau mobilizați, refugiați, internați, sau arestați, — întrunindu-se în 2 August 1920, întâi dată după războiu, au luat în desbatere serioasă

problema care ne preocupă, și sub punctul 23 al procesului verbal, luat despre ședința lor plenară, au adus cu unanimitate următoarea decisiune principiară:

«In legătură cu conscripția, cu privire la adunarea datelor statistice despre jertfele de sânge și avere, aduse de poporul nostru în războiul mondial, se exprimă dorința, ca secția istorică să încredințeze anume pe un membru al său cu colecționarea acestor date de mare interes pentru istoria contemporană. Acest membru să aibă posibilitatea de a-și alcătui un comitet, din militari și civili, pentru a nu se trece nimic cu vederea. Se mai exprimă dorința, să se adune toate datele despre persecuțiunile la cari au fost expuși Românii în timpul războiului, mai ales în anii 1916 și 1917. Deosebit de însemnate sunt sub acest raport arhivele tribunalului honvezesc din Cluj».

Pentru punerea în executare a acestei hotărâri, — conform invitării primite dela centru, — datorința secțiunii istorice a «Asociațiunii» eră acum, să compună un plan de muncă, să aflu o modalitate, simplă, ușoară și sigură, pentru a se ajunge cât mai curând în posesiunea datelor de cari eră trebuință, dând astfel rezolvare cât mai grabnică problemei grele, trecută în sarcina acestei secțiuni.

Situația acum nu mai eră cea dela anul 1915. Scopul pe care l-a avut «Asociațiunea» atunci în vedere, acum din fericire nu mai aveă să fie urmărit. Datele statistice din întrebare însă trebuiau să fie totuș adunate, acum din alte motive și interese, mai înalte, patriotice și naționale: trebuiau să fie culese *pentru istorie*. Nici conscripția nominală dela 1915 nu mai corespondeă zilelor în care ne aflam, pentrucă noi am mai avut în anii 1916 și 1917 și alte soluri de jertfe, cari încă trebuiau să fie ținute în vedere: am avut *refugiați, internați și arestați*.

Am compus deci, ca președinte al secției istorice, un nou proiect de «*Tablou nominal*» despre Românii cari au luat parte la războiul mondial din anii 1914—1918, cu ținerea în vedere a acestor împrejurări, și am compus planul întreg de lucrare, supunându-le toate aprobării secțiunii istorice, care în 18 Iunie 1921 s'a intrunit la ședință în Cluj.

Situația nu mai eră cea dela anul 1915 nici din alt punct de vedere. Atunci nu puteam să ne adresăm, decât numai Con-

sistoarelor și preoțimei române de ambele confesiuni, pentru adunarea datelor statistice, pe cari doream să le avem, pentru că numai dela aceste organe naționale ale noastre le puteam primi. Acum însă ni le puteam procura, cu mult mai sigur și mai cu înlesnire, dela organele administrative, cari deveniseră asemenea ale noastre. Ne aveam în orașe primarii noștri, în județe prefectii și subprefecții noștri, iar aceștia își aveau marele lor aparat administrativ.

Am compus deci planul de lucrare astfel, că prin directoratul general de interne din Cluj ne vom adresa prefectilor sau subprefecților județeni, cu rugarea, ca imprimatele și instrucțiunile pe cari le vor primi dela noi, să le împartă fără zăbavă secretarilor dela sate și primarilor orașenești, cu stricta îndrumare, ca să se conformeze toți întru toate instrucțiunilor noastre și să compună «Tabloul nominal» cu cea mai mare exactitate. Când va fi gata tabloul, să fie invitați apoi preoții și învățătorii români din sat, precum și un plugar mai de frunte, ca aceștia să facă revizuirea și eventual întregirea tabloului, apoi să-l subscrie toți, cu notarul și primarul împreună, dându-se astfel autenticitatea cuvenită datelor cuprinse în tablou. Secretarii dela sate și primarii orașelor vor trimite apoi tablourile nominale subprefectului, care adunându-le pe toate din județul său, le va înainta directoratului general de interne din Cluj, de unde le va lua în primire delegatul secției istorice a «Asociațiunii», spre prelucrare și totalizare de date.

Lucrarea care ni se cerea nu era grea, dar foarte migăloasă. Reclamă multă răbdare și mare scrupulositate. În mod superficial nu se putea face. De aceea am propus secțiunii istorice, să încredințeze pe un membru al ei cu executarea lucrării, pentru că numai unul singur poate să o facă. Acest delegat al secției istorice va avea să stea poate în neîntreruptă corespondență cu subprefecții și cu secretarii dela sate, cari îi vor cere lămuriri și îndrumări, în o privință sau alta. La tot cazul însă va trebui să stea în legături strânse cu directorul general de interne din Cluj. Tablourile nominale, primite din orașe și dela sate, delegatul nostru le va censura, datele din ele le va stabili în mod definitiv și va face totalizarea lor *după județe*.

Vor fi înșirate adecă una după alta, în ordine alfabetică, comunele din județ, într'un *tablou sumar*, și la fiecare comună

va fi trecut rezultatul final al datelor din tabloul ei nominal. La urmă se va face totalizarea datelor din județul întreg, și apoi într'o *recapitulafie generală* se vor totaliză datele din toate județele, astfel, că la terminarea lucrării să se poată constată, ce jertfe a adus fiecare comună în războiu, ce jertfe a adus fiecare județ și ce jertfe au adus toate județele la oaltă, adecă întreg poporul român de dincoace de Carpați.

Am mai propus secțiunii istorice, ca deodată cu tabloul nominal, să mai cerem dela fiecare primărie comunală și un raport scurt dar exact despre felul cum a decurs revoluția din toamna anului 1918 (cum, prin cine s'a urzit, cum s'a dezvoltat, ce devastări, și ce stricăciuni s'au făcut, fost-au vărsări de sânge și cum a fost în fine sufocată revoluția) pentru a aveă adunate datele și cu privire la acest episod din vieța noastră publică, ivit la încheierea războiului.

Planul de lucrare, compus de mine, a fost aflat de bun din partea secțiunii istorice a «Asociațiunii» și acceptat întocmai, în ședința din 18 Iunie 1921, ținută la Cluj. Cu executarea lucrării am fost încredințat eu din partea secțiunii, cu dorința, ca pentru o mai ușoară și mai sigură alcătuire exactă a tablourilor nominale, să compun pe seama secretarilor dela sate, cari vor aveă chemarea să le facă, și un *model de tablou*, în vre-o comună mai apropiată, care model tipărindu-se, va fi distribuit secretarilor deodată cu celelalte imprimare, primite dela noi.

Am compus și acest tablou-model, în comuna Cuștelnic, județul Târnava-mică, și în fața plenului secțiunilor științifice-literare ale «Asociațiunii», întrunite în 14 și 15 Iulie 1921 în Sibiu, secțiunea istorică a venit cu propunerea, ca lucrarea migăloasă a culegerii datelor despre jertfele aduse de poporul român de dincoace de Carpați în războiul mondial să mi se încredințeze mie, iar pentru asigurarea posibilității executării acestei lucrări, să se voteze și un modest budget.

Plenul secțiunilor științifice-literare a acceptat cu unanimitate propunerea secțiunei istorice, lucrarea mi s'a încredințat mie, și pentru acoperirea cheltuelilor s'a votat suma de 60,000 Lei.

Comitetul central al «Asociațiunii» a luat cu aprobare la cunoștință această hotărâre a secțiunilor științifice-literare, care a primit în urmă sancționare și din partea adunării generale a «Asociațiunii», ținută în 29 August 1921 în Sighetul-Marmației.

Comitetul central a mai revenit în câteva rânduri asupra chestiunii, iar în ședința din 29 Septembrie 1921, sub numărul 1163/921, mi-a dat delegație să merg la Cluj, să mă pun în legătură cu directoratul general de interne de acolo, și cu ajutorul acestuia să încep, în numele și din încredințarea «Asociațiunii», lucrarea, care după părerea unora eră foarte riscată, avându-se în vedere nepăsarea și lipsa de voe de muncă, cu care erau învinuite pe atunci din multe părți organele noastre administrative. Pot să spun, că erau mulți aceia, cari tocmai din acest motiv nu voiau să creadă nicidecum în posibilitatea ducerii la bun sfârșit a lucrării, la care mă angajasem.

Dar lucrarea a succes pe deplin. Și a succes, fiindcă în Cluj, la directoratul general de interne, am avut norocul să găsesc oameni înțelegători, oameni cu capete luminate și cu inimi calde, cari recunoscând importanța lucrării pe care voiam să o facem, din capul locului mi-au promis tot sprijinul posibil. Domnul consilier ministerial A. Pălăgheșiu a luat toată afacerea în mâinile sale și i-a dat toată atențiunea pe care o merită. Mi-a stat cu dragă voe la dispoziție totdeauna, când i-am reclamat bunăvoința.

În 23 Noiembrie 1921, după ce terminasem toate lucrările pregătitoare, am înaintat directoratului general de interne din Cluj, în numele și din încredințarea «Asociațiunii», următoarea adresă a secțiunii noastre istorice:

«Nrul 1163/921. «Asociațiunea» către Onoratul Directorat de Interne, Cluj. Secțiunile științifice-literare ale «Asociațiunii» noastre din Sibiu, au adus, în ședința plenară din anul acesta, ținută în 15 Iulie în Sibiu, hotărârea, aprobată de comitetul central și de adunarea generală, ținută în 29 August anul curent în Sighetul-Marmației, de a se adună fără zăbavă toate datele statistice despre jertfele pe cari le-a adus poporul român de dincoace de Carpați în războiul mondial din anii 1914—1918.

Cu executarea hotărârei a fost încredințată secțiunea istorică și etnografică a «Asociațiunii», iar planul, după care este a se face lucrarea aceasta mare și de mare însemnătate pentru istoria noastră contemporană, a fost stabilit din partea acestei secțiuni în modul următor:

Se va cere, prin directoratul general de interne din Cluj și prin subprefecții județelor, din fiecare comună, urbană și

rurală, câte un *tablou nominal* despre toți aceia, cari au luat parte la războiu în o formă oarecare: ca soldați mobilizați, ca întrebuițați la servicii auxiliare, sau mobilizați pe loc, ca arestați, internați, sau refugiați din motive politice, însemnându-se la fiecare, prin umplerea rubricii corăspunzătoare, că ce s'a întâmplat cu el: a murit ca erou pe câmpul de luptă, a murit în pribegie, în închisoare, la locul de internare, acasă, în urma boalelor contractate în războiu, a venit acasă ca invalid, bolnav, rănit, dar s'a însănătoșat, sau a venit acasă deplin sănătos? E dispărut până astăzi? Cu ce medalii a fost decorat în cursul războiului? După cei morți și dispăruți au rămas văduve și câți orfani?

Imprimarele necesare, pentru compunerea acestor tablouri nominale, separat pentru fiecare comună, le dă «Asociațiunea», împreună cu instrucțiunile amănunțite despre felul cum au să fie compuse aceste tablouri, dându-se celor chemați a le face și un *model* de tablou, compus în o comună din județul Târnava-mică, pentruca munca să le fie mai ușoară.

Prelucrarea materialului care se va cuprinde în tablourile cerute, cade în sarcina noastră, a secțiunii istorice-etnografice a «Asociațiunii» și astfel numai la adunarea datelor statistice din întrebare avem neapărată trebuință de binevoitorul și prețiosul ajutor al onoratului directorat de interne, pe care venim să vi-l cerem, și rugăm să ni-se acoarde, în felul următor:

Imprimarele pe cari vi le vom pune la dispoziție peste câteva zile, veți binevoi a le împărți subprefecților județeni și primarilor din orașe municipale, după un conspect prezentat din partea noastră, împreună cu o circulară, dată din partea D-voastră, în care atrăgându-le atențiunea asupra importanței lucrării pe care avem a o face, veți insistă, ca domnii subprefecți să împartă imprimarele primite fără amânare primarilor de orașe cu consiliu și secretarilor dela sate, astfel, ca fiecare primar de oraș cu consiliu și fiecare secretariat sătesc să primească din instrucțiuni și din modelul de tablou câte *un* exemplar, iar din imprimarele pentru compunerea tablourilor nominale, fiecare comună atâtea coale de câte are necesitate, socotindu-se tot la câte 500 suflete românești o coală. Comuna cu 500 suflete primește deci o coală, cea cu 1000 suflete două coale, cu 2000 suflete patru coale, și așa mai departe.

Imprimarele necesare celor 7 orașe cu drept municipal, se trimit deadreptul primarilor acestor orașe.

Vă rugăm a insiștă apoi în circulară, ca domnii subprefecți să pună subalternilor termin scurt pentru compunerea tablourilor, și adunându-le pe toate din județ, să le trimită numai decât, împreună cu răspunsurile date la întrebările noastre, onoratului directorat de interne, de unde le vom lua noi în primire, spre prelucrare și totalizare, compunând marea lucrare, cu a cărei înfăptuire suntem încredințați.

Vă rugăm, Domnule director, să ne dați acest prețios ajutor, pe care vi-l cerem, întru atingerea scopului înalt patriotic și național urmărit de noi, și să primiți asigurarea deosebitei noastre stime.

Cluj, la 23 Noemvrie 1921. Secțiunea istorică-etnografică a «Asociațiunii»: *Todor V. Păcățian*, publicist, președinte, *Dr. Ioan Lupaș*, profesor univ., referent.

Cererea noastră a primit rezolvare favorabilă la directoratul general de interne din Cluj încă în ziua următoare, 24 Noemvrie 1921, când a fost adresată tuturor subprefecților de județe, sub numărul 23879/L. a/1921, următoarea circulară:

«Domnule subprefect! «Asociațiunea» pentru literatura română și cultura poporului român din Sibiu, voește să compună o lucrare istorică de mare însemnătate, în care să se cuprindă toate datele statistice, referitoare la jerifele pe cari le-a adus poporul român de dincoace de Carpați în războiul din anii 1914—1918. Cum însă datele de cari are necesitate, nu se pot culege decât numai cu ajutorul organelor noastre administrative, ni s'a adresat prin delegatul ei, cu rugarea, ca să-i dăm mână de ajutor la adunarea lor, care se va face în modul următor:

Se va compune, cu folosirea tipăriturilor date de «Asociațiune», câte un *tablou nominal* în fiecare comună, urbană și rurală, despre toți cei plecați la războiu în anii 1914—1918, după modelul de tablou, compus de organele «Asociațiunii» într'o comună a județului Târnava-mică, și cu ținerea în vedere a celor cuprinse în instrucțiunile speciale formulate tot de organele «Asociațiunii», pentru mai ușoara săvârșire a lucrării, care se cere prin noi, dela comunele urbane și rurale de sub conducerea noastră.

Fiind lucrarea proiectată din partea «Asociațiunii» de o importanță netăgăduită, din toate punctele de vedere, ne simțim îndemnați a da înaltei noastre instituțiuni culturale din Sibiu tot sprijinul posibil pentru cât mai grabnica înfăptuire a lucrării. În consecință, sunteți rugați, ca din imprimatele ce vi se trimit deodată cu circulara prezentă, să împărțiți fără amânare primăriilor din orașele cu consiliu și secretariatelor comunale și cercuale câte un exemplar din instrucțiuni și din modelul de tablou, iar din tipăriiturile destinate pentru compunerea tablourilor nominale fiecărei comune atâtea coale, de câte are necesitate, socotindu-se tot la câte 500 suflete românești din comună o coală. Datele despre poporațiunea română din fiecare comună le aveți la birourul județan de statistică. În tablou vin trecuți deci *numai Români*, cei de altă naționalitate nu. Veți insista apoi, ca cele patru întrebări dela finea instrucțiunilor să se dea din fiecare comună răspunsurile dorite, și în urmă, adunând din întregul județ, atât răspunsurile acestea, cât și tablourile nominale, cari la sate au să fie compuse în prezența preoților și a unui fruntaș mai înaintat în etate, ni le veți trimite nouă, necondiționat *până la finea lunii Februarie 1922*, ca să le putem pune toate la dispoziția «Asociațiunii», dovedind prin aceasta, că i-am înțeles toți patrioticele intențiuni, pe care le are cu compunerea însemnatei lucrări din întrebare, și îi dăm cu dragă voe tot sprijinul pentru înfăptuirea ei.

Cluj, la 24 Noemvrie 1921. (L. S.) Pentru directorul general: *A. Pălăgheșiu* m. p., consilier ministerial».

O circulară asemănătoare s'a adresat și primăriilor din orașele cu drept municipal, cu deosebirea, că acestora li s'a trimis deadreptul imprimatele de cari aveau trebuință și li s'a spus, să compună tablourile nominale cerute de «Asociațiune» cu ajutorul poliției de stat, ale cărei organe vor umbla din casă în casă pentru adunarea cu succes a datelor statistice dorite.

Circulara directoratului general de interne a fost expediată din Cluj în 30 Noemvrie 1921, la adresa tuturor primăriilor din orașele cu drept municipal și a tuturor subprefecților de județe, iar în zilele dela început ale lunii Decemvrie li s'au trimis tuturor, în colete postale, și imprimatele, pe cari ni le făcuse tipografia «Ardealul» din Cluj, ieftin și cu o promptitudine rară. În șase zile ne-a dat gata 25,000 de coale, tipărite pe toate fe-

țele, cu linii orizontale și verticale, ceea ce înseamnă, că fiecare coală a trebuit să treacă de patru ori prin mașina de tipar. A și umblat mașina în cele șase zile, ziua și noaptea, fără a ni-se fi socotit suprataxă de noapte, în vederea scopului cultural, căruia aveau să servească imprimatele.

Imprimatele noastre erau următoarele: a) coale cu rubrici și linii, pentru compunerea tablourilor nominale în fiecare comună; b) tabloul-model, compus în comuna rurală Cuștelnic din județul Târnava-mică, și c) instrucțiuni, referitoare la culegerea datelor statistice despre jertfele aduse de poporul român din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramurăș în războiul mondial din anii 1914—1918.

Instrucțiunile aveau textuarea următoare:

•Nrul 1163 Asoc.

— 1921.

Inalta noastră instituțiune culturală, — «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român», cu sediul în Sibiu, — se ocupă de mult, încă de la începutul războiului mondial, cu ideea culegerii datelor, foarte însemnate și necesare pentru istoria contemporană a neamului nostru, referitoare la jertfele pe cari le-a adus în cursul marelui războiu mondial poporul român din ținuturile mai înainte aparținătoare Ungariei, iar acum alipite pe vecie la patria mamă.

Realizarea ideii frumoase, de a eterniza noi, cei rămași în viață, numele și faptele eroilor, cari și-au vărsat sângele pentru neam pe câmpul de luptă, la diferite fronturi, și ale vitejilor noștri, scăpați cu viața, cari au pus lumea în uimire cu eroica lor purtare în fața morții, a fost însă mereu amânată, până în anul acesta, când secțiunile științifice-literare ale «Asociațiunii» au decretat în mod imperativ culegerea fără întârziere a datelor din întrebare, după planul croit în privința aceasta din partea secțiunilor istorice-etnografice a «Asociațiunii».

Natural, că o lucrare atât de mare, cum e cea contemplată din partea noastră, nu se poate face, decât cu binevoitoarea colaborare a organelor administrative din cele 22 de județe românești de dincoace de Carpați.

Cătră aceste organe de toată încrederea ale statului român, eu hotare acum lărgite, ne adresăm deci cu rugămintea, să binevoiască a ne da mână de ajutor la ajungerea scopului pe

care-l avem în vedere. Iată despre ce e vorba: Ne rugăm să ni-se compună în toate orașele și în toate comunele rurale, câte un *tablou nominal* despre toți locuitorii români, cari au participat într'o formă sau alta la războiul mondial din anii 1914—1918. Referindu-se datele pe cari le adunăm numai la poporul român, cei de altă naționalitate nu au să fie trecuți în tablou.

Tabloul nominal, pe care-l cerem, se va compune după modelul alăturat, cu folosirea tipăriturilor trimise de noi, și separat pentru fiecare comună.

Cu toate, că rubricile din tablou sunt destul de clare, astfel, că oricine se poate ușor orienta în privința lucrării care i se cere, ținem totuși de necesar, să mai dăm explicațiile și îndrumările următoare:

În tablou vin trecuți cu numele toți cei plecați din oraș sau comună rurală în cursul războiului, fie ca soldați mobilizați, fie ca lucrători de războiu, punându-se câte un 1, la cei dintâi în rubrica 7, iar la cei din urmă în rubrica 8. Mai vin trecuți apoi în tablou și cei arestați sau internați în cursul războiului, punându-se la fiecare din ei câte un 1 în rubrica 9, iar cei refugiați se trec cu câte un 1 în rubrica 10. Dacă s'au refugiat, sau au fost internate familii întregi, se trece în rubrică numărul tuturor membrilor din familie. Ca refugiați sunt a se considera numai cei trecuți peste Carpați, în vechiul regat român.

În tabloul nominal sunt a se trece și aceia, cari în primăvara anului 1919 au fost asentați (recrutați) la ordinul de chemare al Consiliului Dirigent, pentru a lupta la frontul dela Tisa, în contra trupelor maghiare. Mobilizați pe loc sunt aceia, cari deși chemați în regulă sub arme, au fost lăsați totuși în posturile avute, ca funcționari publici, sau ca lucrători în fabrici.

La fiecare dintre cei chemați din comună la războiu, să se noteze cu exactitate ocupațiunea, pentruca să putem stabili, că dintre aceia, cari au participat la războiu, câți au aparținut clasei intelectuale, câți au fost comercianții, câți meseriașii și câți plugarii?

La fiecare dintre cei trecuți în tablou se va umplea apoi cu câte un 1 și rubrica corespunzătoare din rubricile 11—16, și anume: dacă respectivul a murit ca erou pe câmpul de luptă, i se pune un 1 în rubrica 11, dacă a murit altcum, dar tot în

urma războiului, i se pune un 1 în rubrica 12, dacă a venit acasă ca invalid, în rubrica 13, dacă a venit bolnav, rănit, dar s'a însănătoșat, în rubrica 14, și dacă s'a reîntors sănătos acasă, în rubrica 15. Cei dispăruți până astăzi se trec cu câte un 1 în rubrica 16.

Decorațiile primite în cursul războiului, vin trecute la fiecare dintre cei decorați în rubrica 6 pe scurt, astfel: aur, argint I. argint II. bronz, crucea Carol, etc. În fine rubricile 17 și 18 vor fi umplute conform stării faptice din fiecare familie, al cărei cap nu s'a mai reîntors din războiu. Ca văduve și orfani se consideră și urmașii celor dispăruți. Rezultatul final al rubricelor 7, 8, 9, 10 trebuie să consune cu rezultatul final al rubricelor 11, 12, 13, 14, 15, 16.

Aceste tablouri vor binevol a ni le compune, domnii primari ai orașelor, prin câte un funcționar de absolută încredere, sau prin organele poliției de stat, iar domnii secretari cercuali și comunali, personal, separat pentru fiecare comună, cu exactitatea reclamată de însemnătatea lucrării, pe care avem însărcinarea a o face, și care are să fie un monument neperitor, ridicat eroilor noștri, morți și vii, cari cu sângele lor și cu vitejia lor au înfăptuit idealul nostru național: unirea întrun stat a tuturor Românilor.

Pentru a se putea face o lucrare desăvârșită, cei încredințați cu compunerea tablourilor vor trebui să meargă din casă în casă, sau să cheme la primărie pe rând capii de familie pentruca din gura celor interesați să afle starea lucrului din fiecare familie și să primească informațiile pentru umplerea corectă a rubricelor din tablou.

La orașe ar putea fi invitați prin publicațiuni afișate după obiceiul locului și inserate și în ziarele locale, toți aceia de pe teritoriul orașului, cari au participat la războiu, ca să se prezinte la primărie în anumite zile, pentru a fi trecuți în tabloul nominal și pentru a se luă dela ei informațiile necesare. În locul celor morți sau dispăruți se va prezenta careva din familie.

E de sine înțeles, că dacă o familie cu membri, cari au luat parte la războiu, s'a mutat din comună altundeva în cursul vremii, cei îndreptățiți a fi luați în tablou se vor trece în tabloul comunei, în care familia își are în prezent locuința. Fiecare va fi conșcis deci în comuna în care își are locuința în prezent.

La compunerea tablourilor e necesar să fie de față și preoții, cari își cunosc pe toți credincioșii, iar la sate și câte un fruntaș din sat, mai înaintat în etate, care nu a fost la războiu, a stat tot acasă, le-a văzut toate și știe tot ce s'a petrecut în sat în cursul războiului.

Tabloul nominal, subscris de toți: preoți, primar, secretar etc. se va înainta apoi sub-prefectului județan, care adunând toate tablourile din județ, le va trimite directoratului general de interne din Cluj, de unde le va lua în primire delegatul autorizat al «Asociațiunii» pentru totalizare și prelucrarea materialului adunat.

În comunele, în cari se folosesc mai multe coale de imprimare pentru compunerea tabloului nominal, coalele au să fie bine cusute laolaltă, pentruca să nu se piardă printre tablourile altor comune.

Deodată cu tabloul nominal, rugăm să se mai trimită sub-prefectului județan, separat din fiecare comună, urbană și rurală, câte un raport, în care să se cuprindă răspunsurile date la următoarele întrebări:

1. Care e valoarea aproximativă a contribuțiilor benevole, făcute de Românii din comună în natură în cursul războiului? Anume, albituri date pe seama spitalelor, ciorapi, mănuși, pumnășei, căciule de zăpadă, trimise celor dela front, alimente date armatei în mod gratuit pela începutul războiului, etc.

2. La care sumă se urcă toate pagubele de războiu, pe care le-a avut comuna?

3. În toamna anului 1918⁸ fost-a revoluție în comună? Cum s'a urzit, cum s'a desvoltat, fost-au în comună devastări, stricăciuni, vărsări de sânge, cine a fost omorât sau vulnerat, și în urmă cum a fost stânsă revoluția? S'a format gardă națională în comună? Sub a cui conducere?

4. La adunarea mare dela Alba-Iulia, ținută la 1 Decembrie 1918 câți locuitori din comună au participat, la a cui îndemnare și sub a cui conducere?

Rapoartele acestea, adunate dela toate comunele, domnii subprefecți (în orașele cu drept municipal domnii primari) încă le vor trimite, împreună cu tablourile nominale, directoratului general de interne din Cluj, pentru a fi predate spre studiere delegatului «Asociațiunii».

Mulțumind înaintea tuturor aceluia, cărora ne adresăm, pentru ajutorul pe care credem că cu dragă inimă ni-l vor da, la săvârșirea împreună a unei opere mari naționale, îi rugăm încă odată, să se dedice cu tot zelul culegerii datelor de cari avem trebuință, pentruca să ajungem cât mai curând în posesiunea lor.

Cluj, la 22 Noemvrie 1921. Secțiunea istorică-etnografică a «Asociațiunii» (ss) T. V. Păcățian, publicist, președinte, (ss) Dr. I. Lupaș, prof. univ. referent».

Terminul pentru trimiterea tablourilor nominale la directoratul general de interne din Cluj, era pus pe finea lui Februarie 1922, dar cu toate că intrarea lor la directorat a fost solicitată prin o nouă circulară a directoratului, trimisă primarilor pe orașe municipale și subprefecților județeni înainte de termen, în 20 Ianuarie 1922, sub numărul 1246, — până la finea lui Februarie 1922 nu intrase la directorat nici un tablou nominal. Și nu intrase nici până la mijlocul lui Martie, cu excepția unui singur tablou: al orașului municipal Oradea-mare. Intraseră însă mai multe cereri, pentru prelungirea termenului fixat.

La întrebările făcute, asupra acestei întârzieri mi s'a dat explicația, că secretarii dela sate au fost ocupați în Decemvrie și Ianuarie cu compunerea declarațiilor cerute de noua lege a impozitelor, iar în Februarie întreaga administrație a fost ocupată cu pregătirile pentru alegerile parlamentare, făcute la mijlocul lui Martie 1922, și așa a fost curată imposibilitate, ca tablourile să fie făcute și înaintate la termen. Mi s'a dat însă asigurarea că negreșit se vor face și le vom căpăta.

În sfârșit, după două urgentări, la 8 Maiu 1922 erau intrate la directoratul general de interne tablourile nominale din 3 orașe municipale (lipseau 4) și din 6 județe (lipseau 16). Pregătisem pentru cei în restanță cu trimiterea tablourilor o nouă urgentare, dar tocmai atunci a sosit la Cluj ordinul telegrafic din București, că directoratul general de interne din Cluj este desființat, și are să-și sisteze imediat orice activitate. (Ce noroc pentru lucrarea noastră, că desființarea s'a făcut în Maiu, și nu în Decemvrie,* anul premergător!)

Am lichidat deci afacerea cu directoratul general de interne, (ce puteam face alta, dupăce acum nu ne mai puteam fi de ajutor), și anume, astfel, că tablourile nominale intrate la

directorat, le-am luat în primire, iar celor în restanță cu trimiterea lor, la insistențele mele, li s'a trimis ordin telegrafic, sub numărul 8885/1922, ca acum să nu le mai trimită la Cluj, că deadreptul «Asociațiunii» din Sibiu, și încă cu grabire.

S'a trimis restanțierilor și din partea biuroului «Asociațiunii» o adresă de asemenea cuprins, rugați fiind toți, să înainteze tablourile nominale deadreptul «Asociațiunii» la Sibiu.

Tablourile nominale primite dela directoratul general de interne, întregite cu tablourile adunate în județul Târnava-mică, pe cari le luasem în persoană în primire dela subprefectura județului din Diciosânmărtin, le-am censurat, prelucrat și totalizat pe toate, încă în luna Maiu. Șapte județe erau gata în Maiu

Până la începutul lui Iunie 1922 intraseră la «Asociațiune» tablouri nominale încă din 7 județe, precum și din cele 4 orașe municipale. Le-am prelucrat și totalizat și pe acestea, toate în cursullunei Iunie, iar celor încă tot în restanță cu trimiterea lor, li s'a dat o nouă urgentare, ca acum să le înainteze cât mai curând «Asociațiunii».

Până în Septemvrie au mai sosit tablouri, încă din 4 județe, cari asemenea au fost prelucrate și totalizate, compunându-se pentru fiecare județ cuvenitul tablou sumar; iar restanțierilor (mai erau acum 4 județe) li s'a trimis urgentare nouă, a cărei urmare a fost, că la începutul lui Noemvrie erau intrate la «Asociațiune» și tablourile nominale din aceste ultime județe. A fost prelucrat și totalizat materialul și din aceste județe, și acum lucrarea noastră putea să fie încheiată.

Tablourile nominale sunt în general bine compuse, unele din ele, foarte multe, chiar peste așteptare de bine, semnul, că ceice le-au compus, secretarii cercuali și comunali, ne-au înțeles bine intențiunile, și au căutat să ne dea material solid pentru lucrarea noastră. Am primit însă și material slab, tablouri nominale compuse cu puțină pricepere, nu de secretari, ci de primarii satelor, sau de câte un plugar știutor de carte, dar chiar și din aceste lucrări primitive, am putut să scot totuși datele de cari aveam trebuință. O mare scădere au tablourile, — cam puține — compuse, nu cu cerneală, ci cu creionul, pentru că le lipsesc cerințele unui document, care vine păstrat pentru toate timpurile, ca să poată fi văzut și studiat și de generațiile viitoare. O inspirație nu prea norocoasă au avut apoi secretarii, — iarăși

puțini, — cari nu au făcut tablourile pe imprimatele trimise de noi, ci pe hârtie de a lor, slabă și subțire, care dacă trece de 2—3 ori prin mâinile scrutaților de documente, se rupe, neavând trăinicia cuvenită, pe când imprimatele noastre sunt făcute pe hârtie groasă, tare, durabilă, hârtie de documente. Și nu aveau decât să ceară imprimata dela «Asociațiune», — cum de fapt au făcut unii, — și li s'ar fi trimis, pentru că aveau destule de rezervă.

O scădere comună au avut apoi cele mai multe tablouri anume, că paginile nu erau adunate, și datele statistice din ele nu erau totalizate. A trebuit să fac eu, cu multă pierdere de vreme, această lucrare, care dacă se făcea acasă, la sat, reclamă o muncă în plus de un sfert, cel mult o jumătate de oră, lăsată însă în sarcina mea, la 2—3000 de tablouri eu pentru fiecare a trebuit să jertfesc un sfert, sau o jumătate de oră de muncă, iar pentru tablouri cu mii de nume și zeci de pagini, chiar multe ore întregi.

A fost bună trecerea în instrucțiunile noastre a condițiunii, ca tablourile nominale să fie subscrise și de preoți, pentru că multe tablouri mi-au trecut prin mâni, încheiate și subscrise de secretari, dar când a venit preotul satului, ca să subscrie și el tabloul, s'a pus și a mai trecut în tablou și alte nume, pe cari secretarul le scăpase din vedere. Astfel preoții au complectat pretutindenea, unde a trebuit datele cerute de noi. Se poate spune deci, că datele primite dela sate, sunt destul de exacte. Nu însă și cele primite dela orașe, unde culegerea lor s'a făcut mai cu greutate. Avem rapoarte dela subprefecți (se păstrează toate la «Asociațiune») în cari ni-se comunică faptul, că în orașe s'a dat cea mai largă publicitate invitării, de a se prezentă fiecare la o dată anumită la primărie, pentru a fi trecut în tablou. S'au așșat și s'au publicat în foile locale provocări în acest sens, s'a bătut toba, au fost recercați preoții români să publice în biserică invitarea, de a se prezentă fiecare la primărie în scopul indicat, dar toate în zadar, nu s'a prezentat nime. Tabloul s'a compus din oficiu, așa cum s'a putut, cu scăparea din vedere a celor mai mulți dintre intelectualii noștri.

Datele statistice, privitoare la populațiunea română din fiecare comună de pe teritoriile de dincoace de Carpați, le-am scos dela direcțiunea regională a statisticeii de stat din Cluj, care făcuse în anul 1920 un recensământ al populațiunei din

aceste teritorii. Cum însă și în tablourile noastre nominale, trebuia să se indice numărul sufletelor românești din fiecare comună, am făcut constatarea, că datele statistice de stat nu sunt tocmai exacte. Sunt comune, în cari cu sute, ba cu mii de suflete, populațiunea română e mai mare decât aceea, care e purtată în evidență la direcțiunea regională a statisticeii de stat din Cluj.

În toate aceste cazuri, eu am luat de mai reală și mai exactă populațiunea care mi s'a comunicat din partea comunelor, și de aici deosebirea, nu tocmai mare, dar destul de însemnată între datele direcțiunii regionale a statisticeii de stat din Cluj și cele cuprinse în lucrarea noastră, pentru că pe când la Cluj e ținută în evidență o populațiune română de 2.930,130 suflete pe toate teritoriile de dincoace de Carpați, încheierile lucrării mele statistice arată o populațiune română de 2.979,614 suflete, deci un plus de aproape 50,000 de suflete. Și citez să afirm, că nici datele noastre nu sunt exacte, pentru că noi trebuie să avem o populațiune cu mult mai mare, ceea ce s'ar putea constata și stabilii numai pe urma unui recensământ, făcut așa cum *trebuie* să se facă.

Tablourile nominale ale singuraticelor comune, aranjate după județe, în ordine alfabetică (orașele separat), sunt depuse toate spre bună păstrare în biblioteca «Asociațiunii» din Sibiu, unde oricine le poate lua în privire, pentru a se convinge despre valoarea, acum istorică, a acestui bogat și prețios material, adunat de noi. Tot la «Asociațiune» pot fi văzute și studiate rapoartele cari ni s'au trimis, nu din toate, dar din cele mai multe comune, despre felul cum a decurs scurta revoluție din toamna anului 1918. Unele din ele sunt foarte interesante, mai ales cele compuse de preoți, dintre cari câte unul ne-a dat monografia întreagă a comunei sale. Și rapoartele acestea sunt aranjate după județe. La «Asociațiune» sunt depuse în fine și *tablourile sumare*, compuse de mine, despre datele noastre statistice, adunate și totalizate *pe județe* (orașele municipale și orașele cu consiliu separat), — așteptându-și eventuala publicare, — atunci, când «Asociațiunea» va dispune de mijloacele necesare pentru tipar.

Deși ni s'au trimis tablourile nominale din toate cele 22 de județe de dincoace de Carpați, cu 7 orașe municipale, 33

orașe cu consiliu și 4183 comune rurale, totuș nu avem adunat încă întreg materialul: ne lipsesc tablourile nominale din 69 de comune rurale, din diferite județe, în cari comune, cine știe, din ce împrejurări locale, tablourile n'au putut să fie compuse până acum. S'a scris însă, în 16 Noemvrie 1922, respectivilor subprefecți, să ni-le trimită cu grăbire și pe acestea pentru a ne complectă colecția, și cu toată siguranța le vom primi în timpul cel mai scurt.

Eu însă și până la sosirea acestor puține tablouri, cari ne mai lipsesc, am făcut încheierea datelor adunate, și anume astfel că la cele 69 comune, în restanță cu tablourile, am trecut date aproximative, în proporția datelor dela celelalte comune din județul respectiv. După sosirea tablourilor, datele vor fi rectificate, dar deosebirea, fie în plus, fie în minus, nu are să fie mare, ci aproape disparentă, pentrucă la sume, cari trec în zeci de mii, sute de mii și milioane, unimile, zecimile și sutimile nu mai numără și nu schimbă întru nimica rezultatul final.

După încheierile mele, datele statistice, adunate din 22 județe, cu 40 comune urbane și 4183 comune rurale, ni se prezintă dupăcum urmează:

Poporațiunea română din teritoriile de dincoace de

Carpați e de 2.979,614 suflete.

Din poporațiunea aceasta, au luat parte la mișcările impuse de războiu:

a) la partea activă, ca soldați pe front	449,796
b) la partea sedentară, pentru servicii auxiliare, sau mobilizați pe loc	34,578
c) pentru a fi arestați și internați	1,734
d) au fost refugiați	3,436
Total	489,544

Soartea lor, îndurată în timpul războiului:

a) au murit pe câmpul de luptă	41,739
b) au murit în temniță, în pribegie, în spital, acasă, în urma boalelor sau rănilor	11,275
c) s'au reîntors acasă ca invalizi	25,406
d) răniți, bolnavi, însă în prezent sunt sănătoși	37,898
e) deplin sănătoși	343,387
f) sunt dispăruți până astăzi	29,839
Total	489,544

În urma celor morți și dispăruți au rămas:

a) văduve de războiu	38,630
b) orfani de războiu	79,226

După clasele sociale au luat parte la mișcările impuse de războiu :

a) intelectuali	-----	6,547
b) comercianți și meseriași	-----	14,668
c) plugari muncitori	-----	468,329
	Total .	489,544

Au fost decorați în cursul războiului	-----	44,191
S'au făcut contribuții benevole pentru armată, în albituri, alimente etc., în sumă de	-----	11.884,169 Lei
Pagubele de războiu suferite de singuraticile comune, se urcă la suma de	-----	285.598,471 Lei.

Repartizate pe orașe municipale, pe orașe cu consiliu și pe singuraticile județe, datele de sus sunt cele trecute în alăturata «Recapitulăție generală» (Vezi anexa de sub A), pag. 51) iar felul cum sunt compuse tablourile sumare, se poate vedea din alăturatul tablou sumar al județului Sibiu. (Vezi anexa de sub B) pag. 52—54).

Cele de sus sunt deci datele statistice, adunate și totalizate de mine, și astfel cum s'a expus mai sus, în această dare de seamă, a fost urzită, inițiată, făcută și terminată cu bun succes lucrarea însemnată a culegerii datelor despre jertfele aduse de poporul român de dincoace de Carpați în marele războiu mondial din anii 1914—1918. Și s'a făcut în timpul scurt de 12 luni lucrarea, pe care dacă organele statului o făceau, n'ar fi terminat-o nici în trei ani. Și s'a făcut lucrarea, cu o cheltuială numai de 40,000 Lei (30,000 Lei speșele mele de întreținere în Cluj și Sibiu, 10,000 Lei imprimătele) pe când dacă o făcea statul, cheltuiă cu ea multe milioane. S'a făcut lucrarea cu bunul gând, de a fi de folos generației de astăzi, dar mai ales generațiilor viitoare ale neamului românesc, cari se vor bucura în măsură cu mult mai mare decât noi de roadele izvorâte din jertfele aduse de poporul român în războiul mondial, și de foloasele unirii Românilor de pretutindenea într'un singur stat mare național, care e: România-Mare!

Diciosânmărtin, la 4 Decembrie 1922.

Teodor V. Păcățian.

Recapitulație generală.

Anexa A).

Numărul curent	Comunele din județ	Poporaținea ro- mână a comunei	Numărul celor decorați in cursul războiului	S'au făcut contri- buiți benevole pentru armată	Pagube de răs- boi ale comunei in total	Au luat parte la mișc. de războiu				Soartea îndurată în timpul războiului					In urma de- cedațiilor și disparațiilor au rămas		După clase sociale au luat parte la miș- cările impuse de războiu			
						chemați fiind				morți pe căm- pul de lupta	morți în temniță, în prăbiege, în spital, in urma boalelor	S'au reîntors acasă			sunt dispa- ruți	văduve	orfani	intelectuali	comercianți și meseriași	plugari
						la partea activă, ca soldați pe front	la partea sed pîru serviciu aux. sau mob. pe loc pentru a fi are- stați sau intern.	au fost refugiați	ca invalizi			rânii bolnavi însă în prezent sunt sănătoși	deplin să- nătoși	văduve						
						in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei
1	Orașe municipale	87317	1519	—	—	4956	576	14	2	202	108	496	1183	3361	198	309	539	93	1747	2868
2	Orașe cu consiliu	102168	2335	731600	11218000	9119	944	62	131	592	246	708	1799	6363	548	722	1595	1054	2698	6504
3	Jud. Alba-Infer.	161057	2319	563200	328800	25136	1852	146	27	2257	627	1299	1909	19263	1806	2064	4694	331	827	26003
4	" Arad	230284	3668	1587500	2020000	35402	1593	3	11	3580	664	1932	2856	28909	2068	3301	6061	309	1020	38680
5	" Bihor	275018	4478	—	—	43141	2332	8	7	4205	796	2842	3388	31479	2778	3700	8491	235	583	44670
6	" Bistrița-Năs.	81127	1728	1351283	4288576	13370	1252	6	10	1463	423	693	968	10110	989	1125	2564	144	172	14330
7	" Brașov	23975	336	129300	5942000	3089	401	198	244	357	94	184	212	2903	182	238	577	104	385	3443
8	" Caraș-Severin	314816	3581	640500	4121000	51704	5306	30	18	4669	1721	2817	3989	41198	2664	5026	8278	534	1203	55321
9	" Ciuc	28979	566	597400	66315000	3237	313	96	1124	359	136	281	382	3335	281	301	876	33	58	4683
10	" Cojocna	162332	1715	675665	4210000	27130	2046	16	22	2380	615	1164	1767	21477	1811	2191	4993	219	258	28737
11	" Făgăraș	83660	853	891500	21003000	12092	1329	205	605	1246	369	770	942	10518	786	1142	2289	401	383	13447
12	" Hunedoara	257768	3907	885360	10201000	39840	3306	264	40	3840	1011	1867	3304	36767	2721	3340	5887	300	874	42276
13	" Maramureș	75388	873	46900	419500	9645	753	—	1	1037	171	953	698	6500	1040	1039	2556	36	73	10290
14	" Mureș-Turda	83090	955	381550	41089000	12664	781	12	7	1295	217	754	775	9561	862	1099	2392	116	258	13090
15	" Odorheiu	10847	56	15810	208000	558	123	3	3	59	29	38	96	418	52	40	89	16	37	639
16	" Sălaj	146974	2272	304100	801000	23645	1344	16	5	2227	522	1136	1693	17735	1697	1995	4386	163	479	24368
17	" Sătmar	168447	1911	420700	4698400	19472	946	34	4	1645	354	1280	1627	13886	1664	1520	3447	133	300	20023
18	" Sibiu	102628	1687	900000	34057000	13860	2315	293	794	1454	515	816	1784	12088	605	1050	2158	396	1173	15693
19	" Solnoc-Dobâca	177722	2639	437120	329345	30950	1649	22	20	2472	831	1670	1972	22595	3107	2666	5818	288	421	31938
20	" Târnava-Mare	61703	840	426400	8520000	9953	1002	111	65	1009	355	522	893	7798	554	743	1791	180	483	10468
21	" Târnava-Mică	55116	883	75736	3350	8413	852	13	2	659	269	377	656	6694	625	605	1402	80	156	9037
22	" Timiș-Torontal	155596	2846	238600	7645000	26381	1937	38	4	2333	691	1520	3088	19427	1301	2535	3644	272	608	27480
23	" Treiscaune	31359	535	241175	3590000	4127	280	134	280	448	102	297	415	3342	217	287	941	84	146	4591
24	" Turda-Arieș	122243	1599	342770	1225000	18898	1337	10	17	1951	409	990	1502	14120	1283	1592	3852	179	326	19750
Total		2979614	44101	11884169	285598471	44979634578	1784343641739	11275	25406	37898	343387	29839	38630	79226	6547	14668	468329			

Județul Sibliu.

Anexa B).

Numărul curent	Comunele din județ	Poporațiunea ro-mână a comunei	Numărul celor decorați în cursul războiului	S'au făcut contribuiri benevole pentru armată	Pagubele de răz-boi ale comunei în total	Au luat parte la mișc. răs-b.				Soartea îndurată în timpul războiului				În urma de-cedațiilor și dispăruților au rămas		După clase so-ciale au luat parte la mișcările im-puse de războiu				
						chemați fiind				S'au reintors acasă				văduve	orfani	intelectuali	comercianți și meseriași	plugari		
						la partea activă, ca soldați pe front	la partea sed. p'tru serv. aux. sau mob. pe loc	pentru a fi are-stați sau intern.	au fost refugiați	morți pe câmpul de luptă	morți în temniță, în prigoană, în spitale, în urma boalelor	S'au reintors acasă							sunt dispăruți	
						in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	in Lei	ca invalizi	rânjiți, bolnavi însă în prezent sunt sănătoși	deplin sănătoși						
1	Aciliu	1166	11	15000	50000	128	15	2	—	10	—	6	39	88	2	6	6	3	6	136
2	Alțina	1293	22	3000	—	244	11	—	—	15	1	14	23	197	5	9	23	1	8	246
3	Amnaș	434	—	1000	—	78	—	—	1	12	4	5	3	49	6	7	22	1	5	73
4	Apoldul de jos	2460	8	50000	500000	408	—	2	12	63	—	16	—	341	2	27	70	9	34	379
5	Apoldul de sus	868	17	4000	10000	124	11	3	—	8	9	18	32	69	2	9	27	2	28	108
6	Avrig	2855	86	5000	400000	334	129	—	12	59	8	26	149	209	24	35	69	4	17	454
7	Bendorf	728	41	—	—	122	3	—	—	17	2	7	19	81	1	6	12	4	1	122
8	Boița	1379	14	3000	2800000	218	36	6	—	22	2	12	18	201	5	14	35	11	4	245
9	Brad	620	37	2000	800000	91	18	3	1	11	3	7	37	54	1	7	21	3	3	107
10	Bungard	789	7	500	100000	126	11	—	5	9	2	5	—	113	13	10	17	6	4	132
11	Cacova	730	—	5000	40000	51	13	—	2	7	1	—	2	53	3	5	14	7	8	51
12	Cacova Sebeșului	315	3	1200	—	64	—	—	—	6	5	1	2	46	4	8	20	—	—	64
13	Câlnic	987	29	2500	—	167	25	—	—	20	—	9	10	140	13	10	22	7	11	174
14	Căpâlna	902	24	—	—	129	23	—	—	27	—	6	26	85	8	9	22	3	6	143
15	Cărpiniș	901	2	2000	50000	196	—	—	—	20	10	14	5	143	4	16	27	—	2	194
16	Cașolț	302	—	—	—	46	—	—	—	—	—	2	—	44	—	—	—	—	4	42
17	Chirpăr	366	14	1000	—	59	—	—	—	1	—	1	3	51	3	—	—	—	—	59
18	Cisnădie	671	6	—	—	44	—	—	—	4	2	4	—	34	—	4	13	—	10	34
19	Cisnădioara	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Cornățel	621	5	1000	1500000	100	15	—	35	8	4	6	13	109	10	10	15	5	2	143
21	Cristian	591	1	5000	100000	83	1	—	2	5	8	5	—	55	13	4	19	2	2	82
22	Daia-Sășască	92	1	2000	50000	47	—	—	—	7	—	2	—	37	1	—	—	—	1	46
23	Deal	1070	8	600	—	154	42	—	—	22	6	10	—	154	8	19	29	2	15	183
24	Dobârca	650	27	—	—	85	3	—	1	—	13	10	—	65	—	7	20	1	17	71
25	Fofledea	901	5	—	50000	164	—	18	25	16	11	11	6	157	6	10	16	3	2	202
26	Galeș	627	6	5000	60000	94	17	1	10	9	5	4	9	90	5	6	16	20	21	81

27	Ârbova . . .	994	36	5000	—	148	24	—	—	4	2	12	11	129	14	12	25	2	24	146
28	Glimboaca	466	—	30000	350000	89	3	—	—	11	—	2	—	73	6	3	5	—	—	92
29	Curăului	2919	54	8000	950000	464	94	4	46	39	31	24	176	298	40	44	85	20	46	542
30	Gușterița	821	37	1000	240000	148	14	—	—	11	3	7	8	113	20	15	23	—	32	130
31	Hamba . . .	341	11	500	42000	90	8	—	—	14	—	3	5	74	2	6	10	—	7	91
32	Hozman . . .	252	6	6000	70000	71	5	8	—	7	2	5	1	65	4	7	10	4	4	76
33	Jina . . .	3372	11	2000	30000	491	23	—	2	34	8	10	13	448	3	—	2	4	3	509
34	Ilimbav . . .	497	13	2000	190000	84	—	8	—	11	—	2	—	76	3	—	5	2	—	90
35	Lancrăm . . .	1585	22	500	—	271	—	—	—	31	—	12	—	228	—	12	19	13	27	231
36	Laz . . .	749	4	3000	40000	87	26	—	—	12	—	1	20	78	2	6	11	3	5	105
37	Loman . . .	1261	21	3000	95000	194	29	—	—	21	16	9	53	107	17	24	31	1	—	222
38	Ludoș . . .	2362	4	3000	—	366	45	—	8	39	5	8	20	330	17	25	65	8	7	404
39	Mag . . .	698	15	20000	800000	123	20	—	—	15	1	21	18	84	4	4	9	3	6	134
40	Marpod . . .	248	10	2400	—	40	7	6	—	4	3	1	5	36	4	3	4	4	6	43
41	Mercurea . . .	994	42	20000	100000	126	8	—	—	15	6	2	43	65	3	11	31	11	25	98
42	Mohu . . .	1034	2	10000	1800000	150	48	44	45	18	6	10	11	229	13	16	31	7	6	274
43	Nocrih . . .	277	24	2000	—	92	3	2	—	12	3	4	27	49	2	2	18	4	6	87
44	Noul-Săsesc	727	2	15000	700000	121	—	—	—	38	—	14	—	69	—	17	29	1	—	120
45	Nucet . . .	704	2	2000	750000	115	5	—	124	10	8	6	1	211	8	16	24	7	2	235
46	Orlat . . .	1820	45	6000	500000	229	18	—	1	16	7	24	5	175	21	14	34	1	15	232
47	Petrifalău . . .	618	34	500	—	130	16	—	—	12	2	9	29	77	17	8	14	2	14	130
48	Pianul de jos . . .	1095	55	5000	100000	149	19	—	—	10	—	8	27	123	—	4	5	7	21	140
49	Pianul de sus . . .	2058	121	5000	—	327	53	—	5	24	8	19	47	261	26	28	51	9	21	355
50	Poiana . . .	4377	16	10000	3000000	374	16	13	189	49	19	26	6	484	8	17	36	13	127	452
51	Poplaca . . .	2452	69	1600	4000000	152	243	1	—	54	4	9	5	324	—	59	63	3	6	387
52	Porcești . . .	1451	16	2000	800000	139	93	8	12	18	4	8	10	209	3	9	25	2	5	245
53	Purcăreți . . .	537	8	5000	25000	46	18	—	—	1	—	2	20	36	5	—	—	—	—	64
54	Racovița . . .	1550	1	15000	200000	280	53	—	6	34	5	29	—	269	2	29	46	8	1	330
55	Râhău . . .	2046	61	12000	—	337	31	—	1	59	10	26	41	226	7	26	72	8	20	341
56	Râșinari . . .	5721	54	30000	900000	751	116	5	95	42	19	38	34	822	12	49	102	21	68	878
57	Rechița . . .	978	15	8400	20000	74	49	1	3	7	14	5	31	61	9	19	40	1	—	126
58	Reciu . . .	346	16	—	—	60	18	—	2	3	3	4	9	58	3	2	3	—	10	70
59	Rod . . .	1450	7	6000	—	88	12	—	6	4	7	5	4	78	8	7	12	1	18	87
60	Roșia-Săsească	592	2	2000	1000000	104	24	25	—	9	5	9	7	115	8	8	16	3	8	142
61	Rusciori . . .	698	1	2000	250000	65	1	—	—	1	7	5	5	42	6	8	27	1	4	61
62	Ruși . . .	630	—	1200	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	5

Numărul curent	Comunele din județ	Poporațiunea română a comunei	Numărul celor decorați în cursul războiului	S'au făcut contribuții benevole pentru armată	Pagube de război ale comunei în total	Anulau partea mișcării rășch				Soartea înfățișată în timpul războiului					În urma decedațiilor și disparăuților au rămas		După clase sociale au luat parte la mișcările impuse de război			
						chemați fiind				morți pe câmpul de luptă	S'au reîntors acasă			văduve	orfani	intelectuali	comercianți și meseriași	plugari		
						la partea activă, ca soldați pe front	la partea sed. pîru serviciului aux. sau mob. pe loc pentru a fi arestiați sau intern.	au fost refugiați	morți în temniță, în prăbiege, în spitale în urma boalelor		ca invalizi	răniți, bolnavi, în cea de prezent sunt sănătoși	deplin sănătoși						sunt disparăuți	
63	Săcădate	1064	9	80000	900000	186	17	16	11	24	10	12	26	147	11	16	29	13	5	212
64	Sacel	788	1	20000	500000	74	30	—	—	9	2	6	14	71	2	4	12	1	1	102
65	Sadu	2074	6	—	800000	310	51	11	3	44	15	22	3	284	7	43	93	6	2	367
66	Săliște	3472	47	50000	1350000	357	94	6	5	32	18	14	45	345	8	16	38	37	232	193
67	Săsăuși	833	19	10000	100000	115	28	1	4	8	13	7	19	100	1	4	8	2	—	146
68	Săsciori	1478	49	5000	—	236	33	—	13	37	12	20	37	166	10	25	42	10	38	234
69	Sebeșul-de-jos	1339	12	30000	400000	208	38	4	36	26	21	13	5	218	3	15	45	7	6	273
70	Sebeșul-de-sus	945	36	7500	180000	140	45	3	6	22	4	15	8	141	4	17	24	7	2	185
71	Sebișel	868	27	2000	—	128	30	—	6	11	5	8	17	113	10	5	9	2	10	152
72	Șelimber	325	11	100	—	21	54	—	1	2	5	—	5	63	1	1	9	1	10	65
73	Sibiel	1052	8	10000	70000	131	17	—	—	12	3	—	18	108	7	10	19	7	9	132
74	Slimnic	1382	41	1500	10000	254	34	—	—	10	11	25	59	172	11	21	73	4	3	281
75	Strugari	207	6	2000	5000	41	5	—	—	2	3	2	2	34	3	2	1	2	2	42
76	Șugag	2246	79	—	—	320	130	—	42	38	47	18	216	140	33	44	71	1	15	476
77	Șura-mare	626	20	2000	500000	70	1	—	—	4	—	—	6	60	—	1	2	2	5	64
78	Șura-mică	381	2	15000	260000	77	3	—	—	12	4	3	3	57	1	7	17	1	12	67
79	Tălmaci	159	16	—	90000	41	3	—	—	—	—	2	3	37	2	1	2	1	10	33
80	Tălmăcel	1496	11	22000	3200000	249	60	58	1	26	7	18	111	190	16	20	27	3	—	365
81	Tichindeal	596	8	2500	—	63	19	1	8	2	3	4	4	76	2	4	16	—	—	91
82	Tilișca	2050	—	30000	500000	98	8	—	—	1	—	6	5	92	2	1	3	—	—	106
83	Topârcea	1758	1	2000	—	251	12	—	—	12	3	4	—	233	11	8	27	3	1	259
84	Turnișor	493	6	—	120000	72	7	—	—	6	5	4	5	57	2	8	11	2	21	56
85	Val	1266	6	2500	150000	89	19	—	—	14	2	4	2	84	2	2	4	—	18	81
86	Veștem	1404	32	200000	1500000	208	23	4	5	17	9	10	25	172	7	26	3	5	232	
87	Vurpăr	1225	23	55000	500000	181	39	29	—	16	9	18	57	136	13	14	32	4	11	234
Total		102628	1687	900000	34057000	13860	2315	293	794	1454	515	816	1784	12088	605	1050	2158	36	1173	15693

Domnul cel grăbit,

Mihail Săbăreanu, inginer, întors de curând din America.

Andrei Jaleș, profesor secundar.

În București, în casa lui Săbăreanu. Seara Ajunului.

— Ei acum, Săbărene, trebuie să fii mulțumit. Dolarii tăi, schimbăți, sunt suficienți ca să-ți dea o avere respectabilă. Și oricum, cu câteva milioane se poate trăi convenabil și la noi.

— Da. Dar nu acesta e gândul meu...

— Vrei să te întorci în America? Legăturile sunt mai puternice acolo? La urmă poate ai dreptate. Situația ta de inginer e atât de bună — mai ales în America.

— Prea multe întrebări și la urmă răspunzi singur. Nu vreau numai decât să mă întorc în America, mai ales acum după ce am venit aici și am început să trăiesc viața voastră. Nu am legături de care să nu mă pot desface când doresc. Ocupațiunea mea de inginer e bine plătită, mi-e dragă, dar, așa cum o fac, e o simplă meserie care nu implică nici inițiativă, nici realizări senzaționale. Cum nu sunt lacom de bani, ori când mă pot desface de ea fără multe regrete.

— Atunci ce ai de gând, — dacă îți dai voie să te întreb, în temeiul legăturilor noastre de copilărie.

— Sigur că îți dau voie. M'am învățat cu întrebări directe, fără reticențe, fără amabilități, fără amplificări. Acestea încarcă inutil convorbirea. E o pierdere de timp care aproape mă irită.

— Bine. Mă voi adapta. Ce ai de gând?

— Nu-mi place starea pe care o găsesc aici la întoarcerea mea după mai bine de doisprezece ani în țară. Și eu acum țin la țara asta. Vreau să îndrept ce nu-mi place. Și cred că pot ceva. Tu mi-ești prieten, dragă Jaleș. Te știu corect, cinstit și modest: Ai rămas profesor de liceu. Să mă ajuți.

— Îmi dai voie să fac ochii mari?

— Fă-i.

— Nu sunt încă obișnuit cu maniera americană. Dar voi încerca. Să vedem. Explică-te.

— E adevărat. Cu voi trebuie explicații multe. Ți-le voi da. Poate îți mai aduci aminte cum am plecat din România. Inginer eșit proaspăt dela «Poduri și Șosele», m'am trezit

aruncat într'un biurou la căile ferate, făcând slujbă de funcționar și mai ales nefăcând nimic. Nu eră pentru mine. Eram nemulțumit. Aveam corespondență cu un fost camarad de liceu, emul al meu la Matematici. Ți-l amintești? Atunci se numea Rosenstein...

— Cum nu, îmi aduc aminte. Acum nu-l mai chiamă așa?

— Nu. Dela plecarea lui în America și-a schimbat numele în Rosini.

— Ha, ha, Rosini!... Din Rosenstein...

— Asta nu mă privește. Nici pe tine. El m'a îndemnat să vin în America, unde puteam să fiu cu adevărat inginer. Ce putuse face el, puteam face și eu. Simțeam puteri în mine să înving multe pedeci. Aveam ceva bani și casa aceasta părintească. Am lăsat casa în grija mătușei mele Olga, am luat banii și am plecat...

— Știu. Lumea te-a socotit cam nebun. Mătușe-ta Olga tocmai plănuia să te însoare; găsise o «partidă bună» și a rămas dezolată.

— Și totuș încântată. Îi lăsasem în grije casa fără chirie. În sfârșit. Asta nu interesează. Lumea n'a avut dreptate. În America am trăit mai bine de doisprezece ani de vieță fecundă, de muncă sănătoasă...

— Se vede. Arăți foarte bine...

— ...și am putut strânge, fără privațiuni, o avere care, în banii voștri de azi valorează multe milioane.

— Fecundă vieță!

— În America e puțin, aci e mult. M'am hotărât să vin în țară.

— Poate eră bine dacă veniai ceva mai de vreme. La începutul războiului nostru...

— După mai bine de zece ani, America aveă dreptul să ceară serviciile mele. Eram cetățean american. Am condus doi ani o fabrică de obuze. Ploaia de fier, care a strivit tranșeele dușmane, a fost aruncată și de mâinile mele.

— Din America... Ei, America e mare — cât pământul. România e mică. Aveă nevoie de toate puterile risipite.

— Nu le-ați folosit nici pe cele avute. Fiindcă nu puteați. Organizația voastră e slabă. Ghiulele de tun puțin, carne de tun ceva mai multă. Ce putea fi puterea mea lângă a voastră? Acolo am făcut de o mie de ori mai mult.

— Dar nu pentru gloria noastră.

— Pentru gloria tuturor care au învins... Ori poate vrei să fii un simplu locotenent, pitit într'un adăpost, mort de foame și mâncat de murdărie, făcând semn să se arunce din cinci în cinci minute câte o ghiulea de tun — din mica grămadă de ghiulele! — orbește, spre o linie dușmană problematică?

— Noi numim asta vitejie — și cinstim pe cei care o fac.

— Și eu, cu toate că compătinesc pe astfel de eroi. Dar eu am vrut să fac mai bine, mai mult și mai repede.

— Și fără riscuri prea mari.

— Dacă vrei. În America se numește aceasta o faptă cuminte... Cel puțin aceasta eră mentalitatea mea atunci.

— Continuă.

— Am venit în țară. Țară nouă, mărită... câmp proaspăt de muncă. La început credeam că mă indeamnă mai mult curiozitatea și dorința de a vedea dacă acum se poate face aci mai mult decât în America, unde sunt o rotiță a unei vaste mașini, un simplu inginer cu atribuții definite, bine plătit.

— Și la ce concluzii ai ajuns?

— Așteaptă.. Nu eră numai curiozitatea și dorința mea nelufrântă de inițiativă care mă atrăgeau. Eră încă ceva ascuns, pe care nu l-am bănuir, ceva care acum cinci ani de pildă mi s'ar fi părut poate o slăbiciune nepotrivită cu un om tare, și pe care, după sosirea mea, l-am văzut ca foarte real, în stare să mă decidă la fapte.

— Și acel ceva?

— Mă simțeam mai bine aici. Mult mai bine decât în America. Cei doisprezece ani de viață intensă, adevărată, petrecuți acolo; nu șterseseră amintirile celor douăzeci și patru ai începutului vieții mele.

— Frumos.

— Dela început m'am simțit cu puteri crescute, cu vedere mai clară, cu dorință de lucru nou. Parcă alt aer, care îmi priă mai mult, altă lume în mijlocul căreia mă puteam mișcă mai în voe, alte posibilități de realizare a unor fapte mari și folositoare.

— Și dispoziția aceasta nu a ținut mult?

— Ea stăruște cu aceeaș putere ca la început, dar imagina primă s'a prefăcut mult. Sufletul meu a căpătat deodată o orientare cu totul deosebită. Directiva pornirilor mele

s'a schimbat. — Nu m'am înșelat. Există aci posibilitatea de a îndeplini fapte grandioase, dar înaintea acestora există necesitatea de a împedeca fapte ticăloase.

— Lucrul devine interesant. Să vedem ...

— Nu-ți voi vorbi de atâtea neajunsuri materiale: scumpete, speculă, circulație proastă, gospodărie nechibzuită. Toate acestea sunt, și e o rușine că sunt. Dar acum îmi par secundare. Ce m'a surprins este felul general de a vedea împrejurările vieții, de a concepe rostul societății, de a nu reacționa la ticăloșie ci dinpotrivă de a se adapta cât mai repede celor mai durabile situații.

— E urât? Nu ți-a plăcut?

— O nu! E o mentalitate care mă uimește și mă revoltă. Iată, să iau ca pildă casa mătușe-mi... Ca prieten intim, ție pot să-ți spun unele lucruri — care de altminteri nu știu dacă sunt o taină pentru cineva! Mătușe-mea era văduvă înainte de plecarea mea în America. O văduvă foarte onorabilă, de «familie bună», cu o stare suficientă spre a-și păstra demnitatea, cu o fată mare, pe care a măritat-o după un ofițer, la câțiva ani înainte de plecarea mea. Mi-eră dragă familia aceasta pentru aerul de distincție, pentru purtarea ireproșabilă, pentru prietenia cu care toți mă primeau în mijlocul lor, pe mine orfan de părinți și jinduit de o viață de intimitate familiară. De aceea am și lăsat casa pe seama mătușe-mi la plecarea mea. — M'am întors. Dela început m'am aflat iarăș în mijlocul lor. În aparență aproape nimic schimbat — afară de schimbările inevitabile pe care le aduce vremea. Mătușe-mea a rămas aceeaș persoană amabilă, acum cu tâmplele albe pe care le frizează, ceea ce îi dă un aer de frăgezime și de distincție foarte agreabil. Verișoara, o frumusețe în ton major, se menține încă în splendoarea unei tinereți târzii, atent îngrijite. E și ea văduvă. Ofițerul a murit în războiu. Deci un prilej nou de mândrie, un adaos la moștenirea morală a familiei. Băiatul, care la plecarea mea avea vre-o patru-cinci ani, acum e un licean cu figură fină, cam istovită, cu ochi cercetători. Să-ți mai pomenesc, în treacăt, de un băiețaș de vre-o 12 ani, adevărată floare curată, al cărui viitor mă îngrijește, dar care nu-și are locul în povestirea mea. — În acest tablou simpatic, câteva nuanțe: lux mult, rochii schimbate des, vizite, sindrofii, loji la teatru, cu toate că

averea nu a avut cum să crească, iar pensia de văduvă de ofițer nu putea mări cu mult venitul... Nu mă întreb nici odată asupra intimităților altora, care nu mă privesc. În cazul de față am fost silit să mă întreb, pe deoparte fiindcă simțeam un fel de *jenă*, poate fiindcă nuanțele nouă nu intrau ușor în imagine patriarhală din amintirea mea, pe de altă parte fiindcă elementele de explicație se ofereau dela sine, deschis, pentru mine și pentru toată lumea, cu un fel de candoare care mă încrimină...

— Nu înțeleg destul de bine ce vrei să spui.

— Îți voi explica. La vre-o săptămână după sosirea mea, mătușe-mea s'a simțit îndatorată să-mi sărbătorească întoarcerea... O serată care mi s'a părut ireproșabilă ca aspect exterior: lumini, flori, toalete, serviciu. Dar ce suflet!.. După primele amabilități, toată conversația nu s'a ocupat decât de politică, de intrigi și de bărfeli. E drept, de multeori cu spirit, dar totdeauna cu răutate. Lucrurile acestea, care pasionau pe ceilalți, pe mine mă lăsau indiferent. Stam retras și cam plictisit. Un domn, pe care mătușe-mea mi-l prezentase ca avocat mare și membru în consiliul de administrație al nu știu cărei societăți, s'a simțit obligat să-mi fie tovarășie. Un domn foarte corect, de o eleganță sobră, cu un mare diamant în deget. După întrebări indiscrete asupra stării mele, a început să-mi vorbească cu laude mari despre o întreprindere forestieră în care câștigul e garantat și dividendele enorme, dar care nu vrea să-și distribuie acțiunile decât la persoane «perfect onorabile și solide». Mătușe-mea care, trecând pe lângă noi, prinsese un crâmpeiu de conversație, îmi strigă: — «Poți să subscrii cu amândouă mâinile. E o afacere sigură! Am și eu acțiuni». M'am scăpat repede de domnul acesta și peste puțin am întâlnit iar pe mătușe-mea, zâmbitoare, cu o cutie de bomboane în mână. Oferindu-mi să mă servesc, mi-a șoptit: — «Să nu subscrii nimic. E un excroc»!.. Apoi mai confidențial: — «Mișule dragă, eu te am pe tine ca pe copilul meu... Când vrei să intri într'o afacere întreabă-mă întâi și pe mine»! Cu acelaș zâmbet și cu un mers de prințesă s'a dus să ofere bomboane și Domnului... Ce răzi?

— Nu râd, surâd... Gestul e clasic în comedie de salon. Și găsești și la Molière...

— Am privit toată lumea aceasta, care acum se împărțise în grupuri și începea convorbiri tainice, am privit pe verișoara,

văduva, triumfătoare și delicioasă în toaleta ei dela subțiori în jos, ocolită de un cerc de bătrâni și tineri, — și am avut o mișcare de revoltă nestăpănită. Trebuia să plec... Rezimat de pervazul ușii sta băiatul cel mare al verișoarei, liceanul. Într'un smoking turnat pe trup, palid și fin, privea cu ochi lacomi și feroși toată adunarea aceea în care nu se putea încă amesteca. Ce căută el acolo, Doamne! L-am atins pe umăr și i-am spus blajin: — «Vino, Puiu, să mai luăm puțin aer». A tresărit și mi-a răspuns repede: — «Da, unchiule, vin!» Când să eșim, un domn întârziat și grăbit se îndreptă către salon. Puiu mă opri: — «Stai, acesta aduce vești nouă. Un moment». Și m'a lăsat ca să dea fuga până în ușe să asculte. Domnul anunță că s'a făcut remanierea și că un oarecare X a ajuns ministru. O explozie de surprindere: — «A reușit, canalia!... Mare șmecher!» Strigăte de admirație, glume, apoi o înfrigurare întreruptă uneori de tăceri preocupate. În conversația normală și liniștea aparentă, simțiai că mințile lucrează vertiginos. Se schimbau combinații vechi, se întrezăreau perspective nouă... Unii se pregăteau grăbiți să plece... L-am smuls pe băiat din ușe. Când am ajuns în stradă: — «Unchiule, iartă-mă că-ți cer, n'ai o țigare?» I-am dat. Fumă grăbit și mergea repede. Odată răsă și vorbi ca pentru sine: — «Ai văzut că a reușit X.» Li răspunsei aspru: — «Ce-ți pasă?» Se stăpâni: — «Ce să-mi pese... așa... zic și eu... Acum trei luni eră să-l închidă»... Când ne-am despărțit, după un preambul grațios, lipindu-se de mine și arătându-mi o dragoste care m'a mișcat, mi-a cerut bani ca să-și achite o datorie făcută la ultimele curse de cai, unde își pierduse toate paralele pe care le căpătă în ascuns dela bunică-sa și pe deasupra încă două sute de lei...

— Ai tăcut? Nu mai ai nimic de adăugat?

— Nu-ți ajunge? Morala o poți scoate singur.

— Dintr'o fabulă așa de complexă se pot scoate mai multe morale. Să-ți spun una, care nu știu dacă-ți va plăcea: Cel puțin nu se poate tăgădui că se trăește intens în țara asta!

— O! Și viermii trăesc intens într'un cadavru!... Ești subtil și abătut din calea dreaptă. Nu, nu asta e morala. Nu trăește intens o țară care fuge neroadă spre prăpastie, în care lacomii luptă să ajungă miniștrii ca să jefuiască, în care hoții în

stil mare, la câteva luni după ce au furat, devin personaje cu greutate și de temut, în care permisele au devenit o ramură a comerțului, în care răsar din necunoscut oameni multimilionari, în cari cei mulți sufer, trăesc din greu, protestează din gură, fac glume și nu îndreaptă nimic... — Toate acestea nu le spun dela mine. Le citesc zilnic în ziare... — Morala e că societatea românească, pe măsură ce-și adaptează — așa de ușor! — aparențele civilizației, pe aceeași măsură își ticăloșește sufletul și nu e în stare să reacționeze.

— Nu te grăbi la concluzii.

— Pe tot pământul sunt ticăloși. Dar în alte părți ticăloșia e ticăloșie; cine a făcut-o și e aflat, cade la fund. Aci ticăloșia e virtute. Virtutea e indiferentă. — Și pentru tine e tot așa. Mă ascuți cu o liniște... oi cu o liniște... Ceilalți recunosc măcar adevărul, uneori îl strigă deși nu fac nimic pentru îndreptare. Tu ești așa de senin, de ironic...

— Te înșeli. Să nu crezi că nu mă doare și pe mine. Numai atât că la tine durerea e proaspătă și de aceea țipă, pe când la mine e mai veche, și a potolit svâcnirile. Iar ironia, — dacă ți s'a părut că am o atitudine ironică, — e și ea un mijloc de a ascunde tristețea și a atâta pe cel care te face să suferi... Sunt suferințe pe cari le cauți.

— La tine nu se vede.

— Nu se vede! Dar eu nu sunt American, nici americanizat. Eu nu lucrez cu premise și concluzii universale. Eu sunt un adept al judecăților particulare, ca să întrebuițez un termin de Logică. Eu văd răul amestecat cu binele. Eu fac parte dintr'o civilizație evoluată, care știe să se stăpânească și să aibă reticențe.

— Asta e culmea! Civilizației! Și mie mi se pare că țara asta e sălbatecă!

— Sălbatecă? Crezi? — Prea civilizată! Bine înțeles o civilizație specială, nu în înțelesul celei americane. Ceva complex, alcătuit din elemente rafinate orientale, îmbinate cu elemente rafinate occidentale. Și pe deasupra o lungă evoluție.

— Dar care sunt principiile acestei civilizații?

— Principii? Dar crezi că noi avem nevoie de principii? Principii se pot împrumuta oricând pentru naivii care le cer. Orice atitudine se poate agăța de o doctrină. Noi avem directive inconștiente, habitudini moștenite, impulsuni formidabile

pe care le-au creat multe generații anterioare. Iar de câteva sute de ani la ele au colaborat, pe lângă neamul nostru, Turcii și Fanarioții, Ungurii apoi Rușii, în sfârșit Germanii, — toți care au văzut aci nu un neam, ci un pământ fertil care trebuie folosit prin neamul lui. — America voastră? Dar asupra noastră apasă un trecut uriaș față de al vostru. Câtă complexitate! Toți străinii care au trecut pe aci, au vărsat și picătura lor de sânge în sângele nostru. Toate luptele fără nădejde, toate vasalitățile, toate robiile și jefuirile și exploatarile și umilirile, — toate au silit sufletul primitiv al poporului acestuia să se apere, să-și desvoalte organe care să-l scape de pieire, să se deprindă cu otrăvurile. N'am pierit! — Nu fiindcă fondul primitiv era extraordinar de superior. Cine poate ști cum era sufletul nostru altă dată? Sufletul popoarelor e o creațiune continuă — în bine sau în rău. Dar faptul că am trăit și ne-am păstrat e un foarte mare lucru. Am înghițit pe mai toți străinii și am asimilat o parte din civilizațiile lor, ceiace arată că merităm să trăim, — dar am căpătat un organism sufletesc complex și subtil în care intră și vigoarea primitivă, dar și toate amestecurile aventurii. Trebuie să treacă mult timp până să se limpezească un astfel de amestec. — Ce vezi tu, e stricăciune și nu e... Din liceanul, pe care mi l-ai descris, poate ești o canalie, dar și un biciuitor neîndurat al ticăloșilor... Domnul care îți oferă acțiuni și pe care mătușe-ta probabil din nevoia de concurență l-a numit excroc, acasă poate își crește băiatul cu o severitate de moravuri care te-ar surprinde. Negustorul care exploatează pe clienți, își ține pe fie-sa în pension, la călugărițe. Asta să nu însemne dorință de mai bine și de o viață superioară? Eu cunosc ceva din viața acestor «ticăloși» căci cu meditațiile a trebuit să intru în multe case. Pe câți nu-i știu eu care își fac înlăuntrul lor judecata: — «Trebuie să mă cobor în murdărie, căci altfel aș fi învins și n'aș isbuti să-mi ridic copiii mai presus de mine. Voiu călca în mocirlă, dar îmi voiu ține pe iubiții mei deasupra capului și le voi da puterea ca mai târziu ei să nu fie siliți să facă ce am făcut eu.

— Posibil, deși problematic. În ori ce caz, ce spui tu sunt mai mult explicații. Ce se vede însă e rău; trebuie făcut ceva repede spre a îndrepta ce e pornit spre rău. Trebuie împedecatefirile slabe care se lasă atrase de ispite detestabile. Eu am bani

și vreau să jertfesc o bună parte din ei pentru astfel de fapte. De aceea te-am chemat pe tine. Vreau și ajutorul tău, pe care, după câte mi-ai spus, îl prețuiesc și mai mult.

— Iți mulțumesc și sunt mișcat. Dacă crezi că banii au să facă ceva...

— Jertfesc un milion de lei, la nevoie două, trei milioane pentru o mare faptă bună, utilă sufletelor.

— Asta e ceva... În primul rând ceva american. Banul. În țara asta nu lipsesc banii.

— Lipsește sufletul. Să-l creăm.

— Nu lipsește nici sufletul. E un suflet. Dar e un suflet care nu ne-ar trebui așa cum e...

— Tocmai. Să-l îndreptăm.

— Da. Să-l îndreptăm. Și asta e american.

— O fi, dar îmi pare că e sănătos.

— De sigur! Deci să îndreptăm sufletul neamului acestuia.

Spune tu, cum?

— Eu? Eu cel sosit de ieri de alaltăieri... Dar văd că tu cunoști mai bine cauzele corupției. Eu pun la îndemână instrumentul puternic. Să lucrăm împreună.

— Nu știi.

— Aha! Asta e, aveam dreptate să te... disprețuiesc.

— Asta e grav. De ce?

— Iartă-mă... mi-a scăpat o vorbă care e mai tare decât gândul meu... Fiindcă știi să vezi, știi să judeci și nu strigi.

— Să strig? Aș fi fățarnic. Cine nu strigă? În primul rând toți ticăloșii.

— Am greșit. Nu trebuia să spun «să strigi»... Fiindcă nu faci nimic.

— Am trecut de stadiul când vrei să strigi. Am trecut și de cel când vrei să faci. Am văzut că nu pot face nimic. Acum sunt în stadiul când cuget. Cuget, nu dacă pot face eu ceva.

— sunt sigur că acum nu pot face — dar dacă se apropie clipa în care se poate face ceva. Și aceasta e o întrebare la care până azi nu mi-am putut răspunde.

— Ești și tu un ferment de descompunere prin cultura ta, prin inteligența ta, prin critica și șovăiala ta, prin rafinarea ta.

— Poate. Fiindcă sunt și eu o buruiănă crescută din gunoiul acesta. Dar tu, dacă nici tu nu știi, de ce vrei să îndrepti lucrurile?

— Fiindcă mă doare ce văd.

— Și pe mine mă doare. Mai mult îți spun: pe toți îi *doare*. Pe toți ticăloșii, căci povara ticăloșiei rar se poartă cu seninătate. Dar «mă doare» e un motiv sentimental, nu e o soluție. Mă doare și fac tot ce am învățat și ce fac toți, fiindcă așa e năvala, căci nu te poți împotrivi. Deocamdată trebuie să te adaptezi — cum s'a adaptat neamul nostru ca să nu piară. Sau păstrez sufletul cinstit și atunci nu pot face încă nimic, sau intru în acțiune sprijinindu-mă pe ticăloșie, făcând compromisiuri, și pierd sufletul. Mai bine stau în rezervă... Cine știe?

— În vremea aceasta alunecăm, tot mai repede.

— Sigur. Până când ne vom sătura de boală...

— Vom avea timp?

— Nu știu. Poate să avem. Și nu e numai decât factorul cel mai esențial lungimea timpului. Apa până la zero grade e apă, un fluid care îți alunecă printre degete, care ia forma oricărui vas, — mai în jos e ghiață, adică o piatră cu care poți sparge și capul cuiva. Pentru asta nu-i trebuie mult timp. Evoluția cea mai lentă are o clipă, poate neobservată, care în realitate e revoluție. Așteaptă să vie momentul.

— Acestea sunt comparații, generalități, — le disprețuesc. Tu ești un dialectician, un acrobat al gândirii...

— Tu ești un naiv prost. Mi-ești simpatic. Ofelio, Ofelio, du-te la... America. Pune-ți milioanele în geamantan și pleacă.

— Le voi dărui săracilor!

— Vorbă să fie! Vor intra în mâinile administratorilor, a văduvelor rentiere, a protejaților. Câțiva săraci adevărați vor primi lemne, ghete și haine. Tu vei primi o frumoasă adresă de mulțumire cu patru iscălituri și două peceți. Poate și o decorație... Și asta înseamnă să îndrepti sufletul unui neam...

— Voiu întemeia un ziar. Voiu adună în jurul meu pe toți oamenii cinstiți. Un ziar răspândit în sute de mii de exemplare, până în colțurile cele mai ascunse ale țării. Un ziar care să arate zilnic binele și răul. Să îndrepte opinia publică zilnic, să izbească ticăloșiile zilnic. Să dea sfaturi folositoare, să lămuirească chestiunile politice, culturale, economice, militare, artistice. Voiu plăti toată munca adevărată. Nu vreau să câștig nimic.

— De ce nu întemeiezi mai bine o școală, un azil, un spital?

— Nu acestea sunt de prima necesitate. Trebuie făcut ceva repede pentru îndreptarea sufletelor. Ziarul Privirea dreaptă care se impune unei țări, glasul uriaș care vorbește milioanele de oameni...

— Câte ziare nu avem! În jurul lor sunt și oameni cinștiți sau care se cred cinștiți. O, în teorie noi descurcăm minunat binele și răul. În practică tranșiția e atât de insensibilă încât oamenii care se cred profund cinștiți fac crime împotriva țării lor. Du-te la Cameră să ascuți pe «aleșii» combinațiilor de interese politice de câteori pomenesc Cinstea, Țara, Patria, Neamul. Adevărul și minciuna s'au amestecat. O turbureală în care sunt amândouă. — Vei lămurii... Cum să lămurești când nici tu nu ești lămurit? Și crezi că vei găsi mulți lămurii în țara asta? Și la urmă cum s'ar putea lămurii, într'o fază când totul e încă amestec?

— Cu suma pe care o pun, voi putea face ceva. Nu numai răul poate lucra prin bani, ci și binele.

— Nu câteva milioane! De ai avea o sută de milioane, n'ai face nimic. De-ați fi o sută veniți din America, cu câte o sută de milioane, n'ați face nimic. De v'ați uni, în o jumătate de an v'am desuni. De nu v'am putea desuni, v'am mânca banii și ați pleca apoi de voia voastră, eliminați de forța împrejurărilor. Iar de n'ați vrea să plecați și ați stărui în mania voastră de reformatori, v'am denunța ca trădători și vânduți străinilor și v'am gonii cu rușine. S'a mai făcut experiența ta, înainte și în timpul marelui războiu. Și nu a făcut-o un om, ci o puternică țară, care avea tot concepția ta că banul poate tot. A vărsat zeci și poate sute de milioane ca într'un butoiu fără fond. Ce s'a ales? Câteva ziare cumpărate — glasurile tale uriașe care vorbesc milioanele de oameni! — o minoritate de gălăgioși suspecți și câțiva oameni sinceri. Totul s'a spulberat ridicol, ca o pleavă, când a venit clipa de hotărâre a neamului... Pentru că civilizația noastră e în stadiul când milioanele tale și ale altora sunt numai un combustibil al înfrigurării noastre...

— Ce să fac?

— Așteaptă. Să fie oare primejdia atât de grozavă pe cât îți-o închipui tu privind salonul mătușe-ti și vieța superficială a capitalei? În imensa mulțime a satelor, în orășelele care vegetează, chiar în capitala aceasta atât de hulită, să nu fie o re-

zervă de cinste, de muncă, de bun simț, de ideal, care acum nu poate pleca balanța spre bine, dar care peste puțin, cu energiile care se ridică, va învinge?

(Se aud copiii cu «Bună dimineața»).

— Auzi! Copiii cu «Bună dimineața!» Ah, ce frumos și ce mișcător! De când nu i-am auzit! Doamne, ce de amintiri înduioșate îmi aduc glasurile acestea! Dulce copilărie, unde ești? Să se prăpădească neamul acesta în care trăesc atâtea virtuți cu rădăcini în milioane de inimi, cu neclintite obiceiuri de mii de ani...

— Neamul nu se prăpădește. A trecut el prin secole de năvăliri și nu s'a prăpădit. La subțioara frunzei veștede așteaptă mugurul care va crește viguros. Nu cobl tu după soartea neamului. — I-auzi, cer copiii. Nu le dai nimic?

— Ce să le dau. (Se caută prin buzunare. Celalalt zimbește)... Ioane!... Na! Dă copiilor... să se bucure...

— Bani!... Prin Ion!... Nu te ai îngrijit să le pregătești, după datina aceia de mii de ani, mere și covrigi și nuci...

— Ei, asta e! De asta îmi arde mie! Am și uitat că e Ajunul...

— ...Nu te-ai dus să le spui o vorbă bună. Așa începi să-ți împarți milioanele...

— De ce mă cerți. Gândul meu a fost bun.

— Știu, știu. Și totuș a fost aproape inutil darul tău. Copiii au trecut pe lângă casa ta și n'au văzut, că în ea veghiază un gând bun. Și nu vor vedea nici alte case ca ale tale. Și în noaptea asta sfântă nu se va coborî o rază de bunătate și de dragoste în inima lor... Banul!... Acum se ceartă la colțul stradei cum să împartă banii tăi și ce să cumpere... Și vor crește așa, și nu vor ști ce e bine. Și mai târziu nu vor putea distinge fapta bună de cea rea...

— Exagerezi.

— Poate. Dar exagerarea nu arată că n'am dreptate.

— Ce să fac?

— Ai venit aci, în mijlocul neamului tău, nu aveai trufia să-i îndrepti sufletul cu milioanele tale. E o ofensă și o absurditate. Fă-ți datoria mărunță. Fii inginer bun, cum eu caut să fiu profesor bun.

— Atât? Când nedreptatea, necinstea se obrăznicește pe toate drumurile?

— Atât, deocamdată... Și nu e puțin... Te frământă să îndrepti neamul și nu te-ai gândit la bucuria curată pe care ai fi putut-o face micilor copii. În clipa aceasta ai fost sărac, cu toate milioanele tale. Mai sărac decât spălătoreasa din marginea orașului, care a eșit cu mâinile ude și a întrebat: — «Câți sunteți, maică?» Și le-a umplut traista și a sărutat pe cel mai micuț cu nasul înghețat. Aceia îndreaptă sufletul neamului mai bine decât tine, cu milioanele tale cu tot.

— Ești rău și nedrept. Fiecare trebuie să-și facă datoria după puteri.

— Tocmai. Dar puterile tale nu sunt pentru datoria pe care ți-o iei. Ea te strivește și te obosește. Datoria e plăcere, când e bine înțeleasă. Fă-o întâiu pe cea pe care poți să o faci cu plăcere. Fă-o mereu. Așa aduni daruri pentru neamul tău, mai târziu.

— Mai târziu, când mai târziu?

— Când vei auzi strigându-se marea: «Bună dimineață» de cei mulți și acum mărunți, care cresc și în care trăește curat sufletul neamului acestuia. Ei vin, vin mereu, fără să-i simțim. Atunci să ieși cu mâinile pline de daruri, darurile vieții tale, ale iubirii tale, ale muncii tale, ale minții tale. Să îngenunchi și să săruți icoana bătrână, pângărită de atâția și totuș sfântă. Atunci să plângi și să te bucuri. Până atunci păstrează-ți credința și puterea, că va fi nevoie... Așteaptă... Așteaptă... făcându-ți datoria zilei de azi...
G. Vâlsan.

Cugetări din discursurile lui A. Bârseanu.

Literatura este o plantă plâpândă, care nu poate prospera decât într'un pământ prielnic și sub un soare dulce, care să-l dea cu drag lumina și căldura de lipsă. Altfel ea se ofilește, sau își îndreaptă rădăcinile spre altă parte.

Cronică.

CRONICĂ CULTURALĂ.

Jubileul de 50 de ani al dlui Iuliu Maniu. În 8 ianuarie a. c. dl Maniu a împlinit vârsta de cincizeci ani.

Pressa românească, sărbătorindu-l a reamintit meritele neperitoare pe cari și le-a câștigat în luptele pentru emanciparea politică a Românilor de dincoace de Carpați, lupte în care Iuliu Maniu a fost îndrumător și conducător, călăuzit de un singur ideal și o singură credință: Unitatea națională a tuturor Românilor. Pressa a mai reamintit rolul precumpănitor pe care Iuliu Maniu l-a avut în desfășurarea evenimentelor din toamna anului 1918, iar după marea adunare națională din Alba-Iulia ca președintele primului guvern românesc din Transilvania, al Consiliului Dirigent, — guvern revoluționar chemat să instăpânească în Transilvania imperiul românesc și să înlocuiască haosul ce a urmat prăbușirii Austro-Ungariei, cu o vieață ordonată de stat.

Dl Iuliu Maniu este om politic, bărbat de stat. Dar tocmai în această calitate văzând limpede însemnătatea covârșitoare pe care răspândirea culturai o are pentru poporul românesc, a avut totdeauna cel mai viu interes și cea mai mare sollicitudine pentru această problemă.

Imi aduc aminte de ședințele Consiliului Dirigent, în cari se trată de romanizarea școlilor de stat, de organizarea universității românești din Cluj. Propunerile resortului de instrucție nu aveau sprijinitor mai plin de căldură ca pe dl Iuliu Maniu. Dsa a luat inițiativa ca din escedentele resortului de aprovizionare 1.000,000 coroane să

se destine «Asociațiunei» ca fond pentru răspândirea de cărți folositoare în popor.

În preajma serbărilor jubilar de existență semicentenară a «Asociațiunei», — serbări ținute în Blaj, în anul 1911, — dl Iuliu Maniu, președintele biuroului central pentru aranjarea acestor serbări, a publicat în «Revista politică și literară» un «Prinos», din care citez sfârșitul:

«Frământările unui jumătate de veac își vor prăsnui mâne în Blaj dănuirea lor».

«Câte speranțe deșarte, câte dureri înăbușite și câte lacrimi nețerse nu și-au făcut în acest timp calea, tocând firul suferințelor unui neam».

«Să le uităm toate în ziua de sărbătoare, ca să închinăm întreg sufletul nostru acelor, cari prin munca lor stăruitoare au întărit sufletul nostru și au sporit credința în fericirea zilelor de mâne. Zidurile Blajului, pline de mărețe umbre, se înveslesc la gândul, că mâne vor putea cuprinde în ele glasul bărbătesc al căpeteniilor națiunii române. Indurerata «piatră a libertății» se cutremură întinerită, văzând, că au înviat sfărâmurile trupului propriu svărlite cu nemilă în toate unghiurile pământului românesc, și «goronul lui Șincai», prin freamătul frunzelor povestitoare ale trecutului mare, prevestește cu încredere măreția din viitor a neamului românesc».

«Iar noi, urmașii mici ai celor mari din vremuri, aducem prinosul recunoștinței noastre călugărilor cucernici și dascălilor mari, căpitanilor viteji și eroilor fără nume, *pentru că au înfăptuit unitatea în gândire și străduințe și au zidit cetatea nănvinsă a*

conștiinței de sine a Națiunii Române!
Aducem prinosul mulțumitei noastre marilor căpetenii ai neamului românesc și fraților de pretutindeni, cari dând ascultare glasului nostru rugător, au prefăcut festivalul jubilar al «Astrei», *în o grandioasă manifestare a solidarității Națiunii Române în străduințele sale culturale».*

Se cuvine să aducem și noi prinosul recunoștinței noastre marelui Român, Iuliu Maniu, urându-i încă mulți ani de rodnică activitate.

Dr. L. Borcia.

Centenarul nașterii lui Louis Pasteur, marele binefăcător al omenirii, s'a serbătorit în Franța și în lumea întreagă la 27 Decembrie 1922. El s'a serbătorit și la noi în București, Iași, Cluj etc. S'a serbătorit și în Sibiu Duminecă în 28 Ianuarie 1923, când înaintea unui număr public, compus din ce are societatea sibiană mai distinși: cler, armată, corp didactic, funcționari, elevi, eleve etc. dl *Dr. G. Preda*, directorul ospiciului de alienați din localitate a dezvoltat într'o frumoasă conferință vieața și opera lui L. P. insistând asupra momentelor vieții lui atât de înălțătoare (dragoste de părinți, de locul natal, de familie, de știință, de patrie și de Dumnezeu), precum și asupra rezultatelor obținute de el în lunga și rodnică sa activitate științifică. Sericicultura, agricultura, chimia, fizica, chirurgia, medicina etc. etc. dătesc foarte mult geniului universal al lui L. P. El a descoperit cauza și leacul boalelor viermilor de mătase. El baccilul holerii paserilor. El pe acela al brânței infecțioase a porcilor. El metodele antiseptice și aseptice prin cari a salvat vieața atâtor bolnavi la operațiile chirurgicale, precum și femeilor lăuze (febra puerperală) etc. etc. Dar prin cecece s'a făcut

unoscut în lumea întreagă, devenind unul din cei mai însemnați binefăcători ai ei, este că el a descoperit leacul turbării, deși n'a ajuns să cunoască perfect baccilul ei. Asemenea el a aflat leacul difteriei și al febrei tifoide. Dacă n'ar fi fost această descoperire științifică a lui, războiul mondial și, deci, și cel purtat pentru întregirea noastră națională nu s'ar fi purtat cu succesul pe care-l vedem. La aceste și alte multe fapte și amănunte interesante, expuse cu arta proprie d-lui *Dr. G. Preda*. I. P. S. Sa păr. mitropolit *Dr. N. Bălan* a binevoit a adăogi câteva considerații de natură religioasă, întregind imaginea personalității lui L. P. cu partea cea mai luminoasă: cu idealitatea, cu credința lui religioasă, cu avântul lui mistic spre dumnezeire. I. P. S. Sa a reamintit nu numai declarația categorică făcută de L. P. contra generației spontanee sau echivoce, ci a descris amănunțit și experimental științific prin care el a dovedit imposibilitatea acestei teorii, pledând, în schimb, cu toată puterea convingerii sale științifice extraordinare pentru concepția tradițională religioasă a creaționismului. A fost mișcătoare și alăturarea ce a făcut I. P. S. Sa între finul, subtilul, elegantul, dar necredinciosul Renan — vasul de cristal — și între delicatul, seriosul, conștiințiosul și atât de credinciosul L. P. — vasul de fer — la Academia Franceză. De care parte eră să fie victoria în această ciocnire de idei, nu mai încăpea în doială. Din toată expunerea se desprindea convingerea: Dacă cercetăm lucrurile lumii acesteia, oricât de amănunțit și serios, să le cercetăm numai cu un ochiu, ca și L. P., iar cu celalalt să privim mereu spre infinit și veșnicie. Să ascultăm și pe înțelepții lumii acesteia, dar să nu ne uităm nici de cuvântul lui Dumnezeu. Iar dacă

scriem sau muncim în laboratoare, să facem aceasta numai cu o mână, pe când cu cealaltă să ne ținem de pârghia credinței în Dumnezeu, precum se ține copilașul de pulpana mamei sale ca să nu cadă. Atunci orice greutateți ni s'ar ridică în cale nu vom succumbă. «Nebiruit e omul când luptă cu credință!» vorba poetului nostru național.

«Asociația» și publicul sibian se poate felicita de distincții conferențieri cari îi înalță sufletul cu astfel de expuneri luminoase.

I. G.

Un jubileu. Incepând cu Nr. 1—2 din a. c. «Telegraful Român», organul oficios al arhidiecezei ortodoxe române din localitate, trece în al 71-lea an de existență. Chiar dacă n'ar fi altceva decât raritatea prilejului și încă ar merita să fie semnalată. Dar mai este ceva. În deosebi pentru noi. În coloanele venerabilului nostru confrate s'a lansat mai întâiu ideea înființării unei societăți culturale românești mari, care să înfrățască pe toți Românii, fără deosebire de culoare politică sau confesională. Ideea lansată cu atâta succes înainte cu șase decenii și mai bine a prins. Sprijinită de întemeietorul ziarului, de nemuritorul mitropolit Andreiu Șaguna, această idee a condus pe înaintașii noștri la înființarea «Asociațiunii», care încă a fost patronată și prezidată glorios în anii critici ai începuturilor ei de marele întemeietor al ziarului: întâiul nostru președinte. Urâm încă ani mulți de rodnică activitate decanului presei noastre bisericești.

† Adam Müller-Guttenbrunn, cel mai mare om de litere al compatrioților noștri Șvabi din Banat, a murit în 5 Ianuarie a. c. la Viena, unde a și fost înmormântat în cimitirul central. Când înainte de aceasta cu că-

teva decenii el venia la Sibiu să învețe o meserie, nimeni nu bănuia că talent puternic de mare scriitor se ascunde în umilul învățacel de barbier. Abia când el deveni ziarist, remarcându-se prin interesentele sale cronici teatrale, se putea simți, cum are să se desvolte scriitorul. A fost ceva profetic în toată opera și ființa lui. El a fost între pușinii, foarte pușinii cugetători din Europa centrală, care au prevăzut năruirea aglomeratului de popoare austro-ungar, tiindcă pierise cheagul dreptății dintr'insul. Lucrări ca «Götzendämmerung», «Meister Jakob und seine Kinder» ș. a. atât de mult prigonite de stăpânirea maghiară de pe vremuri au o însemnătate epocală. Toată conștiința națională germană a compatrioților Șvabi se datorește scrierilor lui A. M.-G. și școlai sale. Călăuziți de spiritul lui, compatrioții Șvabi vor face în 50 de ani ceea ce Sașii din Ardeal au făcut în 800 de ani, precum a spus Dr. Andreas Konrad la o serbare comemorativă în Lugoj: o organizație populară desăvârșită sub toate raporturile. E mișcătoare partea finală din această cuvântare, unde zice că, cetind scrierile lui, pătrunzându-ne de concepția lui de viață, îi vom păstră și amintirea cea mai demnă. Pentru că nu poate fi o amintire mai trainică pentru un scriitor și cugetător decât triumful ideilor sale favorite. În acest sens el nu mai e mort, ci trăește prin opera și ideile sale dealungul veacurilor. Din timp în timp vom simți cum se ridică din mormânt geniul său inspirându-ne la nune opere de adevărată frumusețe și mărire națională. — La frumoasa serbare din Lugoj au asistat și Ungurii în frunte cu Dr. Elemer Jakabffy.

A fost desigur o foarte meritată atențiune din partea dlui prof. univ.

din Cluj Dr. Iosif Popovici că l-a propus să fie decorat și A. M.-G. de guvernul român pentru lupta frumoasă ce a purtat pentru izbânda unui ideal comun. Pagubă, că răposatul scriitor n'a mai primit decorația, ci numai înștiințarea prietenului său iubit. Și atâta a fost de ajuns să-i însenineze puțin clipa amară a morții, precum cetim într'un ziar șvăbesc.

✱

CRONICĂ ECONOMICĂ.

O nouă îndrumare economică a poporului nostru e de neapărată nevoie, mai ales acum după împărțirea moșiilor mari prin reforma agrară a statului nostru. Dacă marii moșieri, cari până acum aveau gospodării minunate pe proprietățile lor de mii de iugăre (pogoane), astăzi abia mai rămân cu 2—300 iugăre, ei nu trebuie să desnădăduiască, ci să se pună pe lucru mai strașnic decât până acum, mazuindu-se a produce atâta pe pământul ce le-a mai rămas cât produceau înainte pe proprietățile lor mai întinse.

Micii proprietari, țărani, cari alcătuiesc în cea mai mare parte țara cu ale lor 80%, și dintre cari mulți au primit acum părți frumoase de pământ, încă trebuie să învețe a le lucra bine, mai bine decât până acum. Să învețe a lucra pământul așa cum îl lucrează țăranul din Danemarca dela 1872 încoace!

Adevărat că, pentruca să avem și noi plugari luminați ca în Danemarca, ar trebui să avem numai în Ardeal, Banat, Crișana și Maramurăș 15—20,000 școli de plugărie bună, nu 5—6 câte avem astăzi. Cu bunăvoință și cu silință se pot face însă și la noi multe lucruri bune.

În Noemvrie 1919 ministrul de agricultură francez Ricard a introdus

economia ca studiu obligatoriu în școala primară franceză. Lloyd George, fostul ministru-președinte englez încă a ținut diferite cuvântări în mai multe orașe engleze arătând, cât de înapoiată e Anglia în privința economică față de Danemarca și chiar față de Germania! 100 de iugăre engleze (arătură și pășune) în 1920 nu puteau hrăni mai mult ca 48—50 de oameni, pe când în Germania același pământ, mai bine muncit, dă hrană la 70—75, iar în Danemarca, încă și mai bine muncit, la 80—85 inși. (De noi, Românii, nici nu mai vorbim! Noi abia trăim 18—20 inși pe o astfel de proprietate).

Ca să vedem și mai bine deosebirea între un fel de lucru și altul, nu va strică să amintim: câte bucate scoate Englezul de pe pământul său și câte scoate Danezul și Germanul? Mai departe ce-i pot aduce Englezului vitele prășite și ținute pe o proprietate de 100 iugăre și ce-i aduc Danezului și Germanului?

Pe o moșie de 100 iugăre Englezul produce 750 măji metrice de bucate (grâu, seară ș. a.), iar Germanul 1650 și Danezul 2400. (Noi? Nici 300 măji metrice!) Aceeș moșie Englezului îi produce 20 măji metrice de carne, pe când Germanului 27.5, cum arată Lloyd George. Apoi lapte Englezul are 85 măji metrice, pe când Germanul 140, iar Danezul 280. Unde suntem noi față de gospodarii aceștia? Azi mâne în orașele noastre nu mai primesc lapte nici bolnavii, nici copiii, necum oamenii sănătoși!

Ceeace pot face Germanii și Danezii în țările lor cu mult mai sărace, pentruce n'am putea face și noi în țara noastră neasemănat mai bogată? Putem, numai să voim!

Ministerul de agricultură din Bavaria a dat ordin încă din 1911 ca grădinile tuturilor școlilor și bisericilor

să se planteze cu pomi roditori și elevii școalelor din localitate să fie îndatorți a-i cultiva și îngriji. În 1919 și ministrul de agricultură francez Ricard a obligat pe învățători să scoată pe elevi cel puțin de două ori pe săptămână la câmp și să-i învețe, cum crește, cum se desvoaltă, cum se prăpădesc și cum trebuie să fie îngrijite sămânăturile. Mai departe că fiecare grădina de lângă școală să fie gunoită și cultivată de inșiși elevii școlii, pe lângă supravegherea cuvenită. Lângă Toulouse (în Franța de sud) este un ordin călugăresc care învață pe săteni, cum să cultive și valorifice pometul.

Harta și geografia economică a Franței au desemnat-o și scris-o, în cea mai mare parte, învățătorii dela școlile primare și agricole. Acolo fiecare comună își are harta și descrierea sa amănunțită, care înfățișează nu numai natura pământului (humos, lutos, argilos, nisipos ș. a. m. d.), ci arată totodată ce se poate cultiva în el. (La noi? Nici pomeneală de așa ceva!)

Astăzi lucrarea pământului nu se poate mângina numai la arat, la grăpat, la sămănat și la gunoitul cu gunoii de grajd. Gunoitul cu gunoii de grajd e adevărată robie, care duce și la sărăcie. De aceasta trebuie să ferim pe țărani noștri. Noi încă nu știm ce săruri, ce părți folosește din pământ fiecare plantă? De aceea și lucrarea pământului nostru e ca vai de loc. De aceea producem de obicei numai 4 măști metrice și avem recoltă bună de pomel abia la trei—patru ani odată.

Noi încă nu ne dăm seamă că și porcului — deși e porc — încă îi trebuie curățenie, și că cloșanii (șobolanii) cu murdăriile și infecțiile lor sunt cauza atâtor boale pentru aceste dobitoace atât de folositoare. Cui îi

trășnește prin cap la noi să desinfec-teze grajdurile ori cotețele porcilor?! La noi oamenii poartă proces, dacă mustul de gunoii al unuia se scurge în curtea celuilalt, în loc să-l prindă în bazine de ciment, fiind partea cea mai prețioasă din gunoii animale. La noi nici idee n'au oamenii cum să-și pună în valoare produsele lor economice! Pentru așa ceva se cere gust, pricepere, deșteptăciune! Aici trebuie să vină dascălii și preoții cu pilda lor luminătoare și îndreptătoare. Și vor veni, fiindcă și interesele lor o poftesc aceasta.

Dar câte alte ramuri nu mai sunt în economia mică?! Cultivarea iepurilor de casă, a caprelor, a caprelor de Angora, a oilor de Astragan, de Prusia, a porumbilor ș. a. Belgia, de pildă, câștigă nespus de mult din pieile de iepuri de casă, cu cari umple întreaga Europă. În Ceho-Slovăcia sunt districte întregi cari trăesc numai din porumbi.

E datoria preoților și învățătorilor noștri să imprietiniască pe țărani cu toate aceste ramuri de economie.

S'ar putea scrie cărți întregi — și se vor și scrie! — despre toate acestea. De când sunt mici, din școală, oamenii trebuie învățați să muncească, să se însoțească, să prețuească munca lor și a altora și să se bucure de roadele muncii lor în măsura străduințelor arătate. În școlile orașenești încă ar trebui să se învețe mai multe meșteșuguri și dexterități de mână, mai mult desen, chimie, fizică și alte lucruri practice decât limbi și istorie care de mulțori stărnește numai patimile rele și aduc și alte năcazuri asupra oamenilor.

Dar despre acestea altădată.

Un dascăl și plugar bătrân: I. G., sen.

Cărți Românești.

Calendare pe 1923 au apărut mai multe ca altă dată. Abia este foaie, bancă sau instituție mai de seamă care să nu-și fie menajat cetitorii sau sprijinitorii prin câte un frumos calendar de perete, unele splendid ilustrate în una sau chiar și mai multe colori. Sunt număroase și calendarele și almanahurile literare, de învățătură și petrecere. Remarcăm: «Calendarul bunului creștin» care apare în al 72-lea an, «Amicul Poporului» în anul al 63-lea întocmit admirabil de dl N. Petra-Petrescu care, între multele lucruri bune ce le cuprinde, nu uită nici de «Asociația» noastră, recomandând-o sprijinului obștesc. Mai sunt de amintit «Calendarul Foi Poporului» cu tradiționala lui învelitoare roșie și cu bunele lui povește gospodărești, ilustrat mai bine decât multe altele, apoi Calendarul Dația Traiană. Toate acestea din Sibiu. Din București ni s'a trimis Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața, bogat atât în reclame cât și în material select literar și științific, Calendarul asistenței sociale care îndeplinește o adevărată misiune de regenerare fizică și sufletească în mijlocul poporului nostru, Calendarul gospodarilor editat de Cartea Românească și redactat cu măiestrie neîntrecută de dl I. Simionescu, profesor universitar în Iași. Trebuie să ai un suflet mare și atotcuprinzător, pentru ca să poți întocmi un calendar ca al d-sale, care devine din ce în ce mai mult o enciclopedie populară. Interesant și în spiritul tradițiilor sale glorioase de a cultiva naționalismul mai presus de toate este

Calendarul Ligei Culturale, unde dl președinte N. Iorga încă are câteva bucăți de mare interes. Dela Iași ne-a sosit Calendarul «Presa bună», care orientează complet pe cetitori asupra întâmplărilor din lumea catolică delanoi și din străinătate. Bogat și bine îngrijit ca și în trecut, e și de astădată Calendarul Glasul Bucovinei care aduce și o admirabilă notă regională în text și în ilustrații, cum se și cuvine de altfel. Dacă regretăm ceva e că președintelui Asociației noastre, lui Andreiu Bârseanu i s'au închinat abia 3 rânduri la pag. 132. Execuție tehnică desăvârșită, cu adevărat americană, pe lângă un cuprins ales ne-a adus Calendarul național al ziarului «America» de sub dibacea conducerea dlui Andrei Popovici. El publică unele bucăți specific americane precum și interesanta anchetă, de care au vorbit mult ziarele noastre «Cum pot fi mai folositori Români din America patriei lor?» cu răspunsuri de Roman Ciorogariu, Ion I. C. Brătianu, Maniu și Vaida, N. Iorga, I. Mihalache, Dr. Lupu și Dr. L. Popovici.

În sfârșit reamintim cetitorilor noștri și de Calendarul Asociațiunii pe 1923 întocmit în partea sa calendaristică de dl At. Popa, prof. la școala normală de băieți din Cluj, iar în partea literară cu bucăți semnate de Al. Lascarov-Moldovanu, Dului Zamfirescu, Petrea Dascălul, I. A. Bassarescu, E. Bucuța, Gh. Maior, Gh. Dumitrescu, A. D. C., Dr. Vater Brănișce, Dr. G. Preda, I. G., Negustor, Romul Simu, Andreiu Bârseanu ș. a. Prețul acestuia din urmă 5 Lei.

Onorații abonați sunt rugați să-și înolască abonamentul.

Administrația.

Onor. noștri colaboratori sunt rugați să-și concentreze materialul în cea mai scurtă formă posibilă pentru a putea face toate înlesnirile posibile.

Administrația rev. „Transilvania“

Șezătorile dela Breaza și Cămpina.

Șezătoarea dela Breaza a început în 23 Dec. 1922, seara la ora 9 prin conferința dlui președinte cultural al instituției, G. Țițeica, prof. universitar membru al Academiei Române, care dela începutul activității caselor naționale (abiă de patru ani!) a ținut a 145-a conferință a sa, vorbind țărănilor despre Pasteur și însemnătatea descoperirii sale științifice prin aflarea leacului contra turbării, într'un limbaj frumos, limpede, pe înțelesul tuturor.

Au urmat recitări și cântări executate de artiști și artiste dela Conservatorul din București, apoi dansuri naționale executate de elevele atelierelor de industrie casnică a Caselor Naționale, cari eleve au jucat și o piesă teatrală într'un act.

La urmă dl Col. I. Manolescu a dat câteva povește folositoare consătenilor săi și și-a adus aminte în cuvinte calduroase și de Asociația noastră. A răspuns în câteva cuvinte potrivite secretarul nostru dl I. Georgescu.

S'a executat, în sfârșit, de flăcăii și fetele din sat dansul specific acestei localități «Ca la Breaza».

A doua zi dimineața am vizitat Casa Națională din Breaza și atelierelor în legătură cu ea.

Casa Națională constă din: Sala de solemnități, ceva mai încăpătoare decât fosta sala noastră; are scenă cu decorațiile necesare; un balcon și instalații de cinematograf, garderobă, casă și vestibul etc. În subsolul acestei săli e pivnița și popicăria. Lângă sală se află o cameră mai mare pentru ședințele comitetului local, apoi o sală de bibliotecă cu aproximativ 2000 volume așezate frumos în rafturi. Urmează apoi două încăperi pentru dis-

pensarul «copiilor sugaci» (o mică farmacie locală). În dosul dispensarului sunt băile de vană, iar în subsol băile de duș.

La o depărtare cam de 100 pași dela edificiul principal, care cuprinde toate cele amintite până aici, se află pavilionul de dans în formă rotundă. Lângă el scrânciobul și dănașul. Câțiva pași mai înapoi, într'o vâlcică, se află o cișmea, ridicată tot de Casele Naționale, iar pe platoul de deasupra vâlceleii un vast teren îngrădit cu sârmă pentru exerciții sportive atât pentru oamenii mari, cât și pentru copii.

Casa Națională din Breaza cu toate dependențele ei ocupă un teritor de aproximativ trei iugăre.

După vizitarea Casei Naționale, am trecut la atelierelor de industrie casnică, unde ni s'a oferit o mică gustare. Atelierelor acestea au șase rășboaie, dintre cari unul cu forță electrică. La acestea lucrează 33 orfane din războiu: covoare, cămași, fote, pânză de casă etc. În legătură cu atelierelor se află și un bazar, în care se desfac, pe lângă produsele acestor ateliere, și alte articole, dresând astfel pe orfeline nu numai în producerea, ci și în desfacerea mărfurilor.

Educația orfelinelor e desăvârșită sub toate raporturile. Ele fac totul. Ele își curăță, ele își pregătesc menajul, ele își pregătesc mărfurile și tot ele și-le și vând. *Servitorime nu există.* Chiar și în bazarul lor de desfacere din București se duc cu schimbul câte două în fiecare lună, ca să-și desăvârșiască școala.

Capitalul începător al atelierului a fost în 1920 de 22.000 Lei. Astăzi e 500.000 Lei.

Și când te gândești că războaiele Reunirii noastre din Sibiu, mult superioare ca tehnică, stau demontate în podul casei noastre naționale și nu aduc nici un folos! Nu s'ar putea cumpăra și instala din partea noastră sare aceste războaie într-o comună românească potrivită, bunăoară la Săliște?

După vizitarea atelierelor din Breaza la ora 10 a. m. în 24 Dec. a. c. am plecat cu camioneta Caselor Naționale la Câmpina, unde, după ce ne-am așezat bagajele la camera rezervată pentru noi la Hotel Bulevard, am trecut să vedem terenurile petrolifere ale Societății «Steaua Română». Sub conducerea dlui Ing. șef D. Meșianu și a altor notabilități din Câmpina (medici, profesori, revizor școlar etc.) ni s'au dat explicațiile necesare pentru a înțelege felul cum se exploatează petrolul. Am trecut apoi la vastele rafinerii ale petrolului și derivatelor sale (benzină, gaz lampant, poslete, păcură etc. etc.), arătându-ne-se fiecare instalație aparte.

La amiazi s'a servit o masă comună în sala cea mare a Hotelului Bulevard, unde erau de față pe lângă notabilitățile amintite înainte și dnul primar al orașului.

După masă am vizitat școala primară din localitate, un adevărat muzeu

în chipuri și icoane, reprezentând toate personalitățile și evenimentele mari ale neamului nostru. Spre cea mai plăcută surprindere a noastră am aflat aici și un tablou mai mare reprezentând pe toți foștii președinți ai «Asociațiunii» noastre, casa noastră națională centrală și școala noastră de fete.

A urmat apoi în sala Monovici o șezătoare a Caselor naționale cu aproape aceleași puncte ca la Breaza, la care a fost de față tot ce a avut Câmpina mai de seamă.

Mai către seară, după șezătoare, am fost invitați la o gustare în ospitaliera casă a dlui Ing. D. Meșianu. În casa dlui Meșianu s'a vorbit despre viitoarea șezătoare a Caselor Naționale la Sibiu în 11 Februarie 1923, pentru care s'au anunțat o mulțime de oaspeți Câmpineni, dintre cari amintim pe: dl Ing. D. Meșianu, O-l Bunescu, scriitorul Jean Bart împreună cu doamnele lor etc. etc.

Notăm că venitul curat atât al șezătorii din Breaza, cât și al celei din Câmpina a fost destinat pentru alte scopuri decât ale Caselor Naționale, cu toate că cheltuielile de întreținere pentru oaspeți în număr de 50 persoane, artiști, artiste etc. au privit exclusiv pe Casele Naționale.

Dela „Asociațiune“.

Biblioteca Curții Regale din București a binevoit a procura 30 exemplare din Nr. 105/6 al «Bibliotecii populare a Asociațiunii» (Avram Iancu) în ziua de 16 Decembrie 1922, iar mai înainte a comandat câte 15 exemplare din Nr. 92 (Satul meu, un sat din Ardeal) și Nr. 98 (Istoria lui Tudor Vladimirescu). Această deosebită și înaltă

atențiune, pentru modеста noastră bibliotecă populară e un îndemn de a apărea pe viitor în condiții și mai bune ca până acum, iar pentru bibliotecile publice, pentru oamenii cu dare de mână și de inimă, pentru îmbogățirea de războiu indeosebi ar putea servi ca exemplu de modul cum au să răspândiască cultura în popor, spri-

jinind publicații îngrijite de cei mai buni scriitori pentru popor care-i avem noi.

Condoleanțele la moartea președintelui Andreiu Bârseanu. Ca o întregire a celor publicate în Nr. 10 din 1922 al acestei reviste lăsăm să urmeze și acestea: *Dela castelul Peleş A. S. R. Principele Carol:* «Cu adâncă părere de rău am primit vestea morții soțului D-Voastră. Vă rog să primiți cele mai sincere condoleanțe».

Președintele consiliului de miniștri, dl Ion I. C. Brătianu: «Aflu cu adâncă durere încetarea din viață a scumpului D-Voastră soț care în vremurile grele ale stăpânirii străine a luptat pentru cauza națională și în care cauza română pierde un fruntaș eminent. Românii cari împărtășesc cruda D-V. jale îi vor păstra o recunoscătoare amintire».

Dl ministru de finanțe Vintilă I. C. Brătianu: «Mă unesc cu toți bunii Români la marea durere ce vă isbește».

Dna și dl General Văitoianu: «Sincere condoleanțe».

Ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale dl G. G. Mărzescu: «Din cauza consiliului de miniștri care are Joi dimineața la Sinaia regret că nu pot lua parte la înmormântarea veneratului D. V. soț. Vă rog să credeți însă că gândul meu este alături de D. V. și cu inima de Român și de prieten iau o vie parte la durerea ce încercați. Numele lui Andreiu Bârseanu rămâne neperitor în istoria culturală și națională a neamului și ministerul muncii și ocrotirilor sociale care vă numără printre strălucitele sale colaboratoare își îndeplinește o pioasă datorie depunând pe cosciugul marelui dispărut cununa omagiilor ce-i sunt datorite».

Ministrul instrucțiunii dl Dr. Angelescu: «Intors astăzi în București am aflat despre moartea distinsului D. V. soț. Luând parte la durerea D. V. Vă rog a primi condoleanțele mele».

Ministrul cultelor și artelor, dl C. Banu: «Aflu tocmai acum marea pierdere pe care împreună cu D. V. o încearcă întreg neamul românesc. Rog primiți sincerele mele condoleanțe».

Ministrul comunicațiilor, dl General Traian Moșoiu: «Primiți, Vă rog, cele mai sincere condoleanțe din partea unui fost școlar al mult regretatului D. V. soț care împărtășește pe deplin durerea D. V.»

Acelaș în numele funcționarilor ministerului de comunicații: «Primiți, Vă rog, cele mai sincere condoleanțe pentru pierderea marelui Român Andreiu Bârseanu».

Dl Dr. Ștefan Cicio-Pop, fost ministru și soția: «Cuprinși de adâncă jale transmitem dureroasele noastre condoleanțe la moartea ilustrului vostru soț, marelui nostru literat și preambobilului Român».

Dl Vasilie Goldiș, fost ministru: «Adânc îndurerat deplâng trecerea din viață a bunului și marelui D. V. soț, a scumpului și în veci neuitatului meu amic și coleg în sarcina dascălii românești».

Dl Dr. V. Branisce fost ministru: «Cutremurat de vestea trecerii la cele de veci a inbitului D. V. soț și neuitatului meu coleg, prieten și soț de luptă și muncă, Vă rog primiți sincerele mele condoleanțe. Familiei servească de mângăere în aceste zile de încercare vieța frumos trăită în serviciul binelui obștesc și al progresului în lumină și libertate. Fie-i odihna lină și amintirea binecuvântată».

Dl N. Iorga, profesor universitar: «Nu am cuvinte să-mi arăt durerea. Plângem vechea noastră prietenie la

mormântul omului și nobil și bun, a cărui prietenie de mulți ani a fost una din cele mai curate ale vieții noastre. Numai nevoile cursurilor mă opresc de a mă ruga alături de D. V. lângă rămășițele lui».

Di D. Onciul, președintele Academiei Române: «Cu adâncă mâhnire aflu de nemăsurata nenorocire ce V'a lovit și de marea pierdere ce noi toți am suferit prin moartea scumpului D. V. soț, mult regretatului nostru coleg. În numele Academiei Române și al meu personal Vă rog să primiți expresiunea celor mai adânci simțimente de profundă părere de rău cu care luăm parte la nemărginita D. V. jale».

Directoratul general al instrucției publice Cluj: «Regretând profund moartea distinsului director regional Andreiu Bârseanu Vă exprimă sincere condoleanțe. Am hotărât ca școala superioară de comerț din Brașov să poarte numele neuitatului profesor. Director general *Dr. I. Mateiu.*

I. P. S. Sa Pimen, mitropolitul Moldovei: «Cu adâncă durere am aflat de moartea soțului D-Voastră, patriotul luminat, fala țării, a neamului, a Academiei Române, Andreiu Bârseanu. Particip cu D. V. la durerile ce încercați».

P. S. Sa Ioan I. Papp, episcopul Aradului: «Trecerea din viață a bunului și distinsului D. V. soț îndoliază întreg neamul românesc. Primiți, Vă rog, adânc simțimile mele condoleanțe».

P. S. Sa I. Badescu, episcopul Caransebeșului: «Adânc îndurerat pentru trecerea din viață a soțului D. V., a nobilului și merituosului fruntaș al neamului nostru Vă rog să primiți sincerile mele condoleanțe».

Au mai adresat depeșe de condoleanțe: Vicepreședintele Crucii roșii

din București, Balș, Iuliu Valaori, secretar general, Dr. T. Mihali și soția, I. și Alexandrina Bianu, Dr. Mihai Popovici, Sturdza-Iași, Sabina Cantacuzino din București, Olga Gigarliu din Craiova, Elena Odobescu din București, Preot Curea, Deva, Dr. Al. Pteancu, Cluj, Simion Gocan, Oradea-mare, Zoe Gr. Râmnicănu, Băile Herculane, Ilie Stan, directorul «Astrei» din Oradea-mare, Mugur, director general al fundației culturale «Principele Carol», Teodorescu, director general al societății, Petroșani, Heinrich Schlandt, Rektorstellvertreter d. Hontarusschule din Brașov, Amalia Pop, Alba-Iulia, O. Ghibu, Cluj, Dr. C. David, directorul desp. Abrud, Desp. Hunedoara, Societatea pentru ajutorarea alienaților (Sibiului) Dr. Preda, Director Orghidan, Brașov, General Glodeanu și familia, Alba-Iulia, Preot I. Prișcu, Brașov, Prof. Ghidionescu, Cluj, Dr. O. Russu și soția, Băile Sovata, V. M. Kogălniceanu, Bazargic, Soc. «Tinerimea Română, Reghin, I. Păcurariu, directorul desp. Năsăud, Direcțiunea liceului, Turda, Aurel Sterca-Șuluțiu, Ploești, Dr. Brediceanu, Brașov, «Gazeta Transilvaniei», Brașov, Colonel Vasilescu, Constanța, Colonel Ganea, Chișinău, Dr. G. Dobrin, Lugoj, Fr. Hossu-Login și soția Elena, Baia-mare, Reuniunea femeilor române, Reghin, Al. Lăpedatu, Cluj, Dr. Al. Borza, prof. univ. Cluj, Sabina Dr. Borzea, Abrud, Dr. L. Pop, Abrud, Dr. A. Lazar, Oradea-mare, Maricuța Dima, Bran, Emilia Ardelean, Deva, V. și D. Bontzescu, Băile Sovata, Tatiana și Lt. Col. Carp, Iași, Col. I. Manolescu, președintele caselor naționale, București, Gh. Stănescu, Brașov, Dr. German, directorul desp. Chioar, Șomcuta-mare, Familia Advocat Moga, Brașov, Elena Severin, Iași, E. Safrano, Brașov, O. și V. Deleu, Cluj, E. Z. Munteanu, Alba-Iulia, Col.

Origoriu, Braşov, Dr. C. Velican, Aiud, Anna Popp, Cluj, Dr. Marius Sturză, Băile Sovata, A. Broşteanu, Geoagiu, Dr. Gh. Popa, Oradea-mare, Dr. A. Vlad şi Dr. I. Margita, Geoagiu, Prof. Oprescu, Cluj, Marta Iepure, Baia-mare, Col. Florian, Orăştie, Familia Moga, Arad, Alessiu, Cluj, Arhitect V. G. Stănescu, Bucureşti, Sever Pop, director, Cluj, Aurelia Pipoşiu, Cluj, M. Tipza, Ec. Georgev, Botoşani, Fam. Orghidan, Braşov, Dr. Dimitraş, Zărneşti, M. şi L. Popescu, Braşov, Fl. Ghiulea, Iaşi, C. Hodoş, Bucureşti, Advocat Băltăreţu, Bucureşti, Col. Gurîţa, Buziaş, Fam. Bologa, Teiuş, Cpt. Peneş, Petroşeni, Maior Tocineanu, Lugoj, Preot Stănescu, Băbeni, Aristia Marinescu, Bucureşti, Dr. Sotiz, Cluj, Fam. Damian, Braşov, Maior Arbore, Fălcu, O. Mirza, Alba-Iulia, Fam. Bârsan, Ploeşti, Col. Boerescu, Tg.-Mureş, Z. Munteanu, preşedintele reun. meseriaşilor, Alba-Iulia, Alexandrina Adi, Sibiu, Orfanii din Orlat, Col. Bacaloglu, Oradea-mare, Dr. Galea, Dej, Sucursala «Albina», T.-Mureş, Cpt. Madgearu, Sibiu, C. Căciulă, Dej, I. Pătlăgianu, Cluj, Sucursala «Albina», Cluj, G. Tripon şi soţia, Cluj, Dinescu, Ploeşti, Prof. V. Bogrea, Botoşani, I. Ciurcu şi fam, Braşov, L. Dr. Coroianu, Cluj, Credittrans, Cluj, Sabina Cioflec, Braşov, N. Bogdan, Cluj, Ing. Negruşiu, Cluj, N. Bănescu, Cluj, Şcoala de meserii, Braşov, Ios. Puşcariu, Braşov, Victoria Oniţiu, Braşov Gh. Barbulescu, Ploeşti, Fam. Dr. Marinescu, Ilva, Dr. St. Stinghe, Braşov, Didina Mureşianu, Horez, A. şi I. Eremia, Brăila, Margareta Glatco, Ilva, Fam. Sporea, Deva, Murgoci, Dorna-Vatra, M. St. Cepescu, Oradea-mare, D. Eremia, Ghimpaţi, Fam. Breban, Borgo-Prund, Corpul didactic al judeţului Braşov, O. şi R. Boilă, Cluj, Maroş, Oradea-mare, Dr. Ni-

coară şi Cheşi, Reghin, Col. Marcovici, T.-Mureş.

Au mai trimis scrisori şi bilete de condoleanţe: Dna Pia Alimăneştianu, Maria Pillat, Bucureşti, Dr. Giurea, Bucureşti, Al. Alessiu, Bucureşti, V. Păcală, Cluj, S. Cpt. Blănarîu, Bărlad, Dr. K. Ziegler, Păltiniş, Dr. Med. C. Jickeli, Sibiu, Col. Ţuhaşi, Abrud, Tr. Smeu, Alba-Iulia, Al. Praja, Iaşi, Dr. L. Micşa, Dej, Gertrud Eremie, Dorohoi, Sidonia G. I. Docan, Cluj, A. Popp n. de Lemény, I. M. Roques, Sibiu, M. Stănescu, Iaşi, Fam. Breinstörfer, Sibiu, Fam. Bologa, Braşov, E. Marinovits Munteanu, Reghin, Catinca Stefan, Sibiu, General I. Popovici, Ing. Pascal Zlatco, Techirghiol, Fam. Dr. Gundhart, Maria Crişan, Sibiu, I. C. Panţu, Braşov, Victoria Dr. St. Erdeli, Orăştie, Fam. D. Evolceanu, profesor universitar, Bucureşti, Fam. Ing. Const. Davidescu, Bucureşti, Fam. Cornelia T. Eremie, Bucureşti, Familia Dumitru Eremie, Bucureşti, Fam. Dr. Mih. Mirinescu, Bucureşti, Fam. G. Fugaciu, Bucureşti, Dl Nic. Ioaniu, şef de cabinet minis. de culte şi arte, Bucureşti, Dl Const. Banu, minist. cultelor şi artelor, Bucureşti, Dna Emilia Str. Popescu, Bucureşti, Dna M. Murgoci-Ionescu, Bucureşti, Dna Maria B. Baiulescu, Braşov, Dna Maria Gr. Popescu, Braşov, Dna Elena Dr. Mureşianu, Braşov, Dna Emil Bologa, Braşov, Fam. Dionisie Ardeleanu, Deva, Fam. Direct. Iosif Boteanu, Deva, Dna Dora Col. Buiucliu, Timişoara, Fam. G. L. Dimitriu, Cons. la Curtea de apel, Constanţa, Fam. Ing. G. P. Ispirescu, Constanţa, Dna Elena Borcia, Paris, Dna Alfred E. Zimmern, London, Dna Elena Cen. Groza, Brăila, Dl Marin Stănescu, prof. unversitar, Cluj, Dl Valeriu Bologa, Cluj, Dl Iosif Popoviciu, prof. universitar, Cluj, Dna Lucia Bologa,

Cluj, Dl Ionel Comșa, dir. de bancă, Cluj, Dl Victor Gărtner, Bistrița, Dna Iosefina Comloși, Dobra, Dna Locot. Col. Simonis, Sibiu, Dna Ana Rebegea, Sibiu etc. etc.

Fruntașul despărțământ Cluj al «Asociațiunii», reconstituit în 15 Ianuarie a. c. sub conducerea înimoasă a dlui profesor universitar *Marin Ștefănescu* ne-a trimis încă la sfârșitul anului trecut următorul program de conferințe ce urmează a se ține în fiecare Vinere dela 8 Decembrie 1922 până la 22 Iunie a. c. Publicăm acest admirabil program ca să servească de îndemn și de model și altor despărțăminte ale noastre să facă și ele la fel.

1. Vineri 8 Decembrie: a) Cuvânt de deschidere de dl prof. *Marin Ștefănescu*; b) Conferința dlui prof. *C. Maniu*: Unitatea sufletească politică.

2. Vineri 15 Decembrie: Prof. *G. Bogdan-Duică*, Sistemul social și politic al lui *T. Maiorescu*.

3. Vineri 22 Decembrie: Prof. *Yves Auger*, *André Chenier*.

4. Vineri 29 Decembrie: Prof. *G. Oprescu*, *Pictorul Th. Aman*.

5. Vineri 26 Ianuarie: Prof. *Marin Ștefănescu*, Explicația filosofică a *Evangeliei*.

6. Vineri 2 Februarie: Dr. *M. A. Botez*, Probleme de populație.

7. Vineri 9 Februarie: *I. Agârbiceanu*, O carte necită.

8. Vineri 16 Februarie: Prof. *D. Pompei*, *Henri Poincaré*.

9. Vineri 23 Februarie: Prof. *A. Lăpedatu*, *Politica lui Mihai-Viteazu*.

10. Vineri 2 Martie: Prof. *Fl. Șt. Goangă*, Spre o nouă organizare socială printr'o nouă orientare științifică.

11. Vineri 9 Martie: Prof. *V. I. Bărbat*, *Lupta de clasă și lupta pentru cultură*.

12. Vineri 16 Martie: Prof. *N. Bănescu*, *Un umanist bizantin: Mihail Psellos*.

13. Vineri 23 Martie: Prof. *V. Bogrea*, *Traian*.

14. Vineri 13 Aprilie: Prof. *Dr. Mihail D.*, *Expresiunea ochilor*.

15. Vineri 20 Aprilie: Prof. *Romul Boilă*, *Individul și Statul Modern*.

16. Vineri 27 Aprilie: Prof. *Sextil Pușcariu*, *Liga națiunilor*.

17. Vineri 4 Mai: Prof. *I. Ursu*, *Patriotismul*.

18. Vineri 11 Mai: Prof. *G. Serra*, *Giovanni Cena: un poet umanitarist*.

19. Vineri 18 Mai: Prof. *Dr. I. Minea*, *Cei doi creeri*.

20. Vineri 25 Mai: Prof. *V. Stanciu*, *Aurul nostru*.

21. Vineri 1 Iunie: Prof. *I. Popescu-Voinești*, *Chestiunea Petrolului*.

22. Vineri 8 Iunie: Prof. *D. Theodorescu*, *Sarmizegetuza*.

23. Vineri 15 Iunie: Prof. *C. Petran*, *Arta Ardealului*.

24. Vineri 22 Iunie: Prof. *Em. Pănaiteșcu*, *Columna lui Traian*.

Nr. 17—1923.

CONCURS

pentru ocuparea postului de conferențiar-propagandist al
„Asociațiunii“.

«Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» publică concurs pentru ocuparea postului de conferențiar-propagandist al «Asociațiunii», în următoarele condițiuni:

I. Conferențiarul-propagandist va avea să îndeplinească următoarele lucrări:

a) să reorganizeze despărțămintele și agenturile neactive și să organizeze nouă despărțăminte, agenturi și biblioteci populare;

b) să înscrie membri de toate categoriile pe seama «Asociațiunii» și să desfacă publicațiunile și biletele de loterie ale acesteia;

c) să țină și publice prelegeri populare îndeosebi în scopul înființării a tot felul de cooperative și bănci populare, cum și pentru înființarea altor însoțiri culturale; unde e terenul prielnic să stea într'ajutor, la fața locului, cu toate cele de lipsă pentru înființarea cooperativelor și însoțirilor acestora, cum și să adune date statistice asupra cooperativelor și însoțirilor;

d) lucrările de birou le va îndeplini în unul din bioururile «Asociațiunii».

II. Retribuția confențiarului-propagandist va fi:

a) salariu fundamental anual de Lei 4,200.—, plătit în rate lunare anticipative;

b) ajutor anual de scumpete Lei 24,000.—, achitat de asemenea în rate lunare anticipative;

c) cu ocazia călătoriilor va primi o diurnă de Lei 50.— și bilet permanent pe Căile Ferate.

III. Ceice vor să reflecteze la acest post, să-și înainteze, până la 1 Martie nou 1923 Comitetului central al «Asociațiunii» în Sibiu (strada Șaguna 8) cererile, însoțite de următoarele acte:

a) certificat de botez;

b) certificatele școlilor secundare și speciale ce le-au urmat;

c) certificat despre praxa ce au făcut-o;

d) eventualele lucrări, pe cari le-au scris sau publicat;

e) prezentarea unui memoriu scurt, în vederea viitoarei lor activități la «Asociațiune».

IV. Conferențiarul propagandist se va angaja provizor pe un an, cu începere dela 1 Martie 1923.

Sibiu, din ședința Comitetului central, ținută la 28 Ianuarie 1923.

Dr. Octavian Russu,
vicepreședinte.

Romul Simu,
secretar.

Bibliografie.

Horia Petra-Petrescu: Gogu. Piesă populară în 3 acte. Sibiu 1922, editura și tiparul W. Krafft. Format 8° mic, pagini 61, prețul 12 lei. O recomandăm călduros pentru ideile sănătoase ce cuprind împotriva unor bolnăvicioase tendențe de comunism anarhic, ale cărui simptome se resimt în unele părți și la noi.

Dr. Ioan Balan, Vieța lui Isus scrisă pe înțelesul tuturor. Blaj 1922. Format 8° mic, pagini 227, prețul 22 Lei + porto.

Iată o lucrare religioasă fără tendință confesională, ceea ce e foarte rar în zilele noastre. Din cele 227 de pagini ale lucrării de față abia o pagină va fi care să nu poată fi aprobată în întregime de oricare Român. Nu e lucru mare ce ne dă în aceste pagini părintele Dr. I. B. E însăși povestirea evanghelică, fără artificii retorice și artistice, ca să fie cu atât mai înțeleasă de cei mulți. Aceasta însă nu exclude, din contră ar trebui să determine pe alți autori să ne dea «vieți ale lui Isus» cum sunt atâtea în literaturile mari apusene, și cum ne-a dat în timpul mai nou Giovanni Papini în incomparabila sa «Storia di Cristo». Vorba unui mare poet și cugetător francez tradus și în românește:

A minții cea mai naltă iscusință
 Și cel mai de pe urm' al ei cuvânt
 E să străvadă marea Ta ființă
 Și să se 'nchine numelui Tău sfânt!

De aceea când salutăm și recomandăm apariția lucrării de față, nu putem să nu exprimăm dorința de a vedea și alte lucrări similare datorite Sf. Sale și altor suflete cu alte preocupări din alte ordini de idei.

Alex. Lapedatu, Dr. Ion Scurtu 1877—1922, retipărire din ziarul «Infrățirea», cuvinte de amintire dnuioasă asupra celui ce a fost un student inimos, dascăl harnic și publicist de seamă. În deosebi sunt scoase în relief meritele lui Dr. I. Sc., în ce privește bibliografia operelor lui M. Eminescu, pentru care avea cult deosebit. El voia să facă și o fundație la facultatea de litere și filosofie a universității din Cluj pentru a se premia cele mai bune lucrări privitoare la Eminescu și opera lui. Neprimind Dr. I. Sc. despăgubirile de războiu sperate, rămâne ca alții să facă această fundație. Dr. A. L. prietenul său începe cel dintâiu lista cu 500 Lei. Vivant sequentes. Baniș iscaliți se trimit numitei facultăți la Cluj, universitate.

An apărut în editura «Cartea Românească» și se află de vânzare la principalele Librării din Țară:

A. Bădărdău: Furnicile. Prețul 2 Lei.

Dr. I. Gheorghiu: Vieța microbiilor. Prețul 2 Lei.

C. Sandu-Aldea: Nuvele. Prețul 1 Leu.

G. Rotică: Poezii. Prețul 1 Leu.

A. Macedonschi: Năluci din vechime. Prețul 1 Leu.

P. Ispirescu: Povestiri. Prețul 1 Leu.

P. Dulfu: Din isprăvile lui Păcală. Prețul 1 Leu.

Ivan Turgheniev: Povestiri vândtorești. Prețul 3 Lei.

I. Slavici: Din valurile vieții. Prețul 3 Lei.

N. V. Gogol: Taras Bulba, roman din viața căzăcească, tradus de L. L. Brândza, vol. I. Prețul 3 Lei.

N. V. Gogol: Taras Bulba, roman din viața căzăcească, tradus de L. L. Brândza, vol. II. Prețul 3 Lei.

Ion Gorun: Robinson în țara Românească, povestire din zilele noastre. Prețul 16 Lei.

A. Vlahuță: Opere complete. Drepitate. Prețul 15 Lei.

Mihail Lungeanu: Sfârșituri, povestiri și icoane din viața țărănească. Prețul 16 Lei.

I. Agârbiceanu: În întunec, povestiri și schițe. Prețul 20 Lei.

D. Anghel: Opere complete, poezii. Prețul 20 Lei.

Dr. V. Teodoru: Boalele venerico-sifilitice, (boale lumești, boale sexuale). Prețul 15 Lei.

Pierre Loti: Pescar de Islanda, traducere de Sandu Aldea. Prețul 18 lei.

N. Bațaria: Sărmane Leile. Prețul 22 lei.

Maria N. D. Costeanu: Sbuciumul unui Savant. Prețul 16 lei.

Al. Odobescu: Doamna Ghiajna. Prețul 2 lei.

Ion Creangă: Dănilă Prepeleac. Prețul 2 lei.

Louis Jacolliot: În țara Fachirilor, traducere de Nicolae Pantelea. Prețul 3 lei.

Alphonse Daudet: Niverneze. Prețul 3 lei.

D. G. Chițoiu: Temeiul îmbuntățirii vitelor. Prețul 2 lei.

Dr. Emil Gheorghiu: Sifilisul și alte boale lumești. Prețul 2 lei.

M. Sadoveanu: Amintirile căprului Gheorghiu. Prețul 20 lei.

M. Visarion: Sub călcâi. Prețul 20 lei.

Vasile Alecsandri: Dridri. Prețul 2 lei.

Ion Popovici Bândăneanu: Din viața meseriașilor ardeleni. Prețul 1 lei.

N. Gane: Nuvele. Prețul 1 leu.

G. Năstase: Basarabia. Prețul 2 lei.

Prof. I. Simionescu: Finlanda. Prețul 2 lei.

I. Simionescu: Calendarul Gospodarilor pe 1923, cu un adaus gratuit: un calendar de perete. Lei 7-50.

St. O. Iosij: A fost odată, poveste în versuri. Prețul 10 Lei.

Florian Cristescu: Păsărele și Păpuși. Prețul 10 Lei.

George Budu: 100 poezii pentru copii. Prețul 10 Lei.

Ludovic Leist: Le Français parlé. Culegere de conversațiuni francezo-române. Prețul 30 Lei.

V. Pop: Ce pățește omul bun. Prețul Lei 13-50.

I. L. Caragiale: Opere complete. Teatru. Vol. I. Prețul 10 Lei.

M. Sadoveanu: Guy de Maupassant. Povestiri alese (traducere). Prețul 24 Lei.

Ludwig Leist: Deutsches Lesebuch für die Privat-Elementarschulen Rumäniens. Vierter Teil. Prețul 27 Lei.

I. D. Barzan: Probleme născute după războiu, economice-financiare-sociale. Prețul 18 Lei.

M. Eminescu: Frumoasa lumii. Pagini alese Nr. 96-97. Prețul 2 Lei.

P. Ispirescu: Făt-frumos cu părul de aur. Pagini alese Nri 98-99. Prețul 2 Lei.

Români din patru unghiuri. Pagini alese Nr. 100-102. Exemplar festiv cu ocaziunea încoronării. Prețul 3 Lei.

Anton Pan: O șezătoare la țară I. Pagini alese Nr. 103-104. Prețul 2 Lei.

I. Popovici-Bândăneanu: Din viața meseriașilor bândăneni. Pagini alese Nr. 105-106. Prețul 2 Lei.

A apărut *Almanahul ziarelor «Adevărul» și «Dimineața»*. Un volum de 240 pagini cu o copertă în 4 culori artistic executată și cu un material bogat și variat: literar, artistic și informativ, având colaborarea dlor: I. Slavici, Mihail Sadoveanu, I. Agârbiceanu, Radu D. Rosetti, Ion Teodorescu, Gala

Galaction, Septimiu Popa, Ion Pribeagu, A. de Hertz, Claudia Millian, Al. D. Stamatiad, etc. etc. Prețul 15 Lei.

A apărut în editura «Viața Românească», s. a., București, Calea Victoriei 37:

Pierre Benoit: Atlantida. Celebrul roman premiat de Academia franceză. Singura traducere autorizată pentru România. Prețul 22 Lei.

M. Sadoveanu: Lacrimile Ieromonahului Veniamin. O inspirată expunere a istoriei neamului. Prețul 12 Lei.

Radu Rosetti: Amintiri. Marele istoric și povestitor însuflețește epoci, datini și figuri istorice din trecutul nostru cu o admirabilă bogăție de amănunte. Prețul 26 Lei.

C. Stere: Ante-Proiect de Constituție al Partidului fărănesc, în care puternicul gânditor și jurist desfășoară o luminoasă și largă concepție democratică. Prețul 20 Lei.

St. O. Iosif: Cântece. Versurile duiosului și marelui cântăreț, de demult epuizate, apar acum într'o nouă ediție. Prețul 16 Lei.

G. Ibrăileanu: Spiritul critic în cultura Românească. Cel mai de seamă critic ce avem azi expune magistral evoluția spiritului critic la noi. Prețul 26 Lei.

G. C. Stănilescu: Curs practic de Desen Geometric cu aplicațiuni industriale, pentru uzul școalelor de meserii, licee reale, școli speciale, maeștri și lucrători. Prețul 32 Lei.

G. C. Stănilescu: Curs practic de Tehnologia Materialelor, pentru diferite ramuri industriale, pentru lucrătorii în lemn și diferite metale. Prețul 24 Lei.

Radu D. Rosetti: Printre picături. (Ediția II.) Prețul 20 Lei.

Radu D. Rosetti: Din sala pașilor pierduți. Prețul 18 Lei.

Ion G. Botez, inginer agricol: Pământul și cunoașterea lui. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 1. Prețul 4 Lei.

D. I. Stefănescu, inginer agricol: Plantați pomi roditori. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 2. Prețul 4 Lei.

A. D. Carabella, inginer agricol: Semănați lucernă, cea mai bună plantă de nutreț. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 3. Prețul 4 Lei.

Wilhelm K. Knechtel, inginer agricol: Omizile cari atacă frunzele pomilor roditori. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 4. Prețul 4 Lei.

Dr. Emil Gheorghiu: Optica (tuberculosa), cunoștințe folositoare. Seria B. Nr. 13. Prețul 2 Lei.

În editura «Viața Românească» au apărut:

Gherea-Dobrogeanu: Studii critice. Vol. I și vol. II (ediția nouă). Prețul fiecărui volum 35 Lei.

Jerome și Jean Tharaud: Umbra Crucii (roman) singura traducere română autorizată. Trad. de P. Ciorăneanu. Prețul 24 Lei.

Elena Farago: Să fim buni (povești pentru copii). Prețul 15 Lei.

Em. Gârleanu: Din lumea celor cari nu cuvântă (ediție nouă). Prețul 16 Lei.

N. Batzaria: Colina Indrăgostiților (nuvele orientale). Prețul 24 Lei.

Radu D. Rosetti: Din Egipt (ed. nouă). Prețul 25 Lei.

Povești pentru copii: O serie de 6 volume cu multe și frumoase planșe în câte 4 culori. Prețul fiecărui volum 14 Lei.

C. G. Millean: Din pacostea unui nume (schije umoristice). Prețul 12 Lei.

Dr. Elie Dăianu: Legea strămoșească; cuvântare rostită în ziua tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul în biserica din Apahida. București 1922.

Bibliografie străină.

Până când vom fi în măsură să publicăm o dare de seamă mai documentată asupra broșurilor de propagandă și de informație ale diferitelor state aliata și amice nouă, ne facem o plăcere înregistrând următoarele publicațiuni ale republicei vecine cehoslovaçe :

L'enseignement dans la République Tchecoslovaque. Notes présentées à nos amis de l'étranger par l'institut pédagogique I. A. Komensky près le ministère de l'instruction publique, Prague. Rédigé par Jean Mauer, bibliothécaire de l'institut pédagogique. 1920 Société d'édition «L'effort de la Tchecoslovaquie, Prague.

Les grands Tcheco-Slovaques. Dr. Joan Herben: Le premier président de la République Tcheco-Slovaque *T. G. Masaryk.* Traduit par le Prof. Eugène Bestaux. Prague. Edité par le comité de propagande du Bureau des Etrangers 1919.

Jean Huss dans la ville de Jean Calvin. Une page de l'histoire, des relations internationales des idées. 1921. Edition du ministère des affaires étrangères de la République Tchecoslovaque.

Réponse faite par M. Benes à la séance de la chambre du 30 Mai 1922 aux interpellations relatives à son exposé du 23. «Orbis». Société anonyme d'impression d'édition et de publicité, Prague 1922.

La République Tchecoslovaque. Aperçu de la vie intellectuelle, politique, économique et sociale. Rédigé sous la direction de O. Butter et B. Ruml. Deuxième édition entièrement

revue. Prague. «Orbis». Société anonyme d'impression, d'édition et de publicité, Prague 1921.

Arne Novák, La Prague Boroque. Traduit du tchèque par Jos. Hrdinová. Édition Aventinum.

François Zákavéc, Les arts graphiques en Tchecoslovaquie. Prague, éditions de la Gazette de Prague, 1921.

Le Pays de Teschen. Imprimeur, E. Beaufort, éditeur, Prague 1920.

Almanach musical pour la République Tcheco-Slovaque 1922. I-ère année. Rédigée par le Dr. Jean Brauberger. V-ve Jean Hoffmann éditeur, Prague.

Les minorités dans la République Tchecoslovaque. Notes concernant le mémoire présenté à la Ligue des Nations par les députés et sénateurs allemands de Tchecoslovaquie, 1921, publié par le bureau d'informations politiques et économiques du ministère des affaires étrangères.

La Confédération Dannbienne. Édition de la Gazette de Prague. Imprimerie de la «Politika».

Carte Balnéologique de la République Tchecoslovaque Chansons populaires tchecoslovaques choisies et traduites par Hanus Ielinek, harmonisées par Jaroslav Kricka, édition Henn, Genève.

La Revue Française de Prague, première année Nr. 4 (30 décembre 1922).

Journal des débats politiques et littéraires, supplément illustrée, Avril 1921. La Tchecoslovaquie.

Setozor. Revue illustrée. Text tchèque, français, allemand, anglais.